

Robert Śniegocki

Zrozumieć przeszłość

Program nauczania do historii

dla zakresu rozszerzonego

Liceum ogólnokształcące i technikum

1. Ogólna charakterystyka programu nauczania

czyli dlaczego warto pracować z programem „Zrozumieć przeszłość”

2. Zgodność programu z podstawą programową kształcenia ogólnego

jak skutecznie i zgodnie z wytycznymi nowej podstawy programowej organizować pracę na lekcjach historii w zakresie rozszerzonym w szkole ponadgimnazjalnej

3. Treści przedmiotu *historia* w podstawie programowej kształcenia ogólnego

wykaz wymagań z zakresu rozszerzonego stawianych uczniom szkół ponadgimnazjalnych przez Ministerstwo Edukacji Narodowej

4. Cele kształcenia i wychowania

jakie umiejętności zdobędzie uczeń dzięki pracy programem nauczania „Zrozumieć przeszłość”

5. Materiał nauczania wraz z odniesieniami do podstawy programowej

czytelny rozkład kolejnych tematów i konkretnych zagadnień realizowanych w programie nauczania

6. Procedury osiągania szczegółowych celów edukacyjnych

dokładne wskazówki dotyczące efektywnego i atrakcyjnego dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych nauczania historii oraz opis metod dydaktycznych konwencjonalnych i aktywizujących

- Wykład
- Rozmowa nauczająca
- Burza mózgów
- Debata „za” i „przeciw”
- Metaplan
- Praca ze źródłem historycznym
- Dyskusja punktowana
- Portfolio
- Wycieczka

7. Proponowane formy kontroli oraz metody oceny osiągnięć uczniów

czyli jak obiektywnie sprawdzać i oceniać postępy w nauce

8. Praca z uczniem zdolnym i z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych

1. Ogólna charakterystyka programu nauczania „Zrozumieć przeszłość”

Program nauczania historii „Zrozumieć przeszłość” dla szkół ponadgimnazjalnych w zakresie rozszerzonym jest zgodny z nową podstawą programową opublikowaną w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (DzU z 30 sierpnia 2012 r., poz. 977).

Celem nauczania historii (na wszystkich etapach edukacji szkolnej) jest kształtowanie świadomości historycznej ucznia poprzez rozwijanie myślenia oraz umiejętności intelektualnych pozwalających mu na samodzielne pogłębianie wiedzy.

Jednak głównym zadaniem nauczania historii w zakresie rozszerzonym jest przygotowanie ucznia do egzaminu maturalnego. Kształcenie to nie ma polegać na przekazaniu w ciągu dwóch lat obszernej partii materiału, ale powinno rozwijać wymagania z trzeciego etapu edukacyjnego (gimnazjum) i z zakresu podstawowego czwartego etapu (pierwsza klasa szkoły ponadgimnazjalnej). W podstawie programowej przewidziano także nową partię materiału. Należy przy tym pamiętać, aby nauczyciel bazował na wiedzy i umiejętnościach zdobytych przez uczniów w poprzednich etapach kształcenia. Dlatego twórcy reformy w ramach nauczania historii wymagają od nauczycieli, niezależnie od typu szkoły, znajomości całej podstawy i wymagań wszystkich etapów edukacyjnych.

Prezentowany program odnosi się do treści podstawy programowej czwartego etapu edukacyjnego w zakresie rozszerzonym dla drugiej i trzeciej klasy szkoły ponadgimnazjalnej. Jego realizacja będzie przebiegała zgodnie z porządkiem chronologicznym, z uwzględnieniem możliwości ujęcia problemowego. Dzięki propozycjom metod aktywizujących program ułatwia samodzielne zdobywanie wiedzy przez uczniów oraz poszerzanie ich zainteresowań. Ponadto przedstawiony program ściśle dostosowano do serii podręczników „Zrozumieć przeszłość” oraz bogatej obudowy dydaktycznej wydawnictwa Nowa Era.

2. Zgodność programu z podstawą programową kształcenia ogólnego

Prezentowany program jest w pełni zgodny z nową podstawą kształcenia ogólnego, w której wyróżniono trzy zasadnicze obszary rozwijania kompetencji historycznych uczniów w ciągu całego toku nauczania: chronologia historyczna, analiza i interpretacja historyczna, tworzenie narracji historycznej.

Ustalono także tzw. wymagania ogólne właściwe dla danego etapu edukacyjnego, ściśle podporządkowane celom kształcenia i uwzględniające wiek oraz rozwój umysłowy uczniów. Wymagania te zostały w podstawie programowej przedstawione w formie opisu osiągnięć obowiązujących na określonym etapie szkolnej edukacji historycznej.

Warto zwrócić uwagę, że wymagania ogólne związane z nauczaniem historii na czwartym etapie, zarówno podstawowym, jak i rozszerzonym, są jednakowe. Wynika z tego, że uczniowie w dwóch ostatnich klasach szkoły ponadgimnazjalnej powinni posiadać już umiejętności ogólne. W praktyce należy sprawdzić ich poziom, utrwalić je i w razie potrzeby pomóc uczniom w ich uzupełnieniu.

W tabelach ukazano umiejętności ujęte w podstawie programowej w postaci trzech grup celów ogólnych.

Etap	Chronologia historyczna
II	Uczeń posługuje się podstawowymi określeniami czasu historycznego: <i>okres p.n.e., n.e., tysiąclecie, wiek, rok</i> ; przyporządkowuje fakty historyczne datom; oblicza upływ czasu między wydarzeniami historycznymi i umieszcza je na linii chronologicznej; dostrzega związki teraźniejszości z przeszłością.
III	Uczeń sytuuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w czasie oraz porządkuje je i ustala związki poprzedzania, równoczesności i następstwa; dostrzega zmiany w życiu społecznym oraz ciągłość w rozwoju kulturowym i cywilizacyjnym.
IV podstawowy	Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.
IV rozszerzony	

Etap	Analiza interpretacja historyczna
II	Uczeń odpowiada na proste pytania postawione do tekstu źródłowego, planu, mapy, ilustracji; pozyskuje informacje z różnych źródeł oraz selekcjonuje je i porządkuje; stawia pytania dotyczące przyczyn i skutków analizowanych wydarzeń historycznych i współczesnych.
III	Uczeń wyszukuje oraz porównuje informacje pozyskane z różnych źródeł i formułuje wnioski; dostrzega w narracji historycznej warstwę informacyjną, wyjaśniającą i oceniającą; wyjaśnia związki przyczynowo-skutkowe analizowanych wydarzeń, zjawisk i procesów historycznych; wyjaśnia znaczenie poznawania przeszłości dla rozumienia świata współczesnego.
IV podstawowy	Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epoki i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.
IV rozszerzony	

Etap	Tworzenie narracji historycznej
II	Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.
III	Uczeń tworzy narrację historyczną, integrując informacje pozyskane z

	różnych źródeł; tworzy krótkie wypowiedzi: plan, notatkę, rozprawkę, prezentację; przedstawia argumenty uzasadniające własne stanowisko.
IV podstawowy	Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.
IV rozszerzony	

3. Treści przedmiotu *historia* w podstawie programowej kształcenia ogólnego

Po zrealizowaniu programu nauczania z zakresu podstawowego w pierwszej klasie szkoły ponadgimnazjalnej uczniowie mogą przystąpić do kształcenia w zakresie rozszerzonym, które ma na celu dokładne przygotowanie ich do egzaminu maturalnego z historii. Poniżej przytoczono fragment rozporządzenia dotyczący treści nauczania historii w zakresie rozszerzonym na czwartym etapie edukacyjnym (DzU z 15 stycznia 2009 r., nr 4, poz. 17).

Na realizację treści w zakresie rozszerzonym przewidziano 240 godzin.

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Chronologia historyczna.

Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.

II. Analiza i interpretacja historyczna

Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

III. Tworzenie narracji historycznej.

Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Starożytność.

1. Cywilizacje Bliskiego i Dalekiego Wschodu.

Uczeń:

- 1) charakteryzuje uwarunkowania geograficzne rozwoju cywilizacji na Bliskim i Dalekim Wschodzie;
- 2) porównuje formy ustrojowe i struktury społeczne w cywilizacjach bliskowschodnich;
- 3) rozpoznaje cechy charakterystyczne najważniejszych osiągnięć kulturowych cywilizacji bliskowschodnich oraz hinduskiej i chińskiej w zakresie architektury, sztuki, nauki i pisma.

2. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnej Grecji.

Uczeń:

- 1) charakteryzuje geograficzne uwarunkowania cywilizacji greckiej;
- 2) wyjaśnia przemiany ustrojowe w Atenach i porównuje formy ustrojowe greckich polis;
- 3) rozpoznaje dokonania kulturowe Greków w dziedzinie architektury, rzeźby, teatru, literatury, filozofii, nauki i identyfikuje je z ich twórcami;
- 4) identyfikuje dziedzictwo kultury greckiej w dorobku kulturowym Europy.

3. Ekspansja w świecie greckim i rzymskim.

Uczeń:

- 1) porównuje kolonizację grecką z fenicką w basenie Morza Śródziemnego;
- 2) charakteryzuje wojny grecko-perskie i ekspansję Aleksandra Wielkiego;
- 3) charakteryzuje ekspansję rzymską i wyjaśnia ideę imperium rzymskiego.

4. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu.

Uczeń:

- 1) charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne w Rzymie republikańskim i w cesarstwie rzymskim;
- 2) porównuje niewolnictwo w Rzymie z wcześniejszymi formami niewolnictwa w świecie bliskowschodnim i greckim;
- 3) opisuje zmiany w położeniu religii chrześcijańskiej w państwie rzymskim (od religii prześladowanej, poprzez tolerowaną, do panującej);
- 4) prezentuje najważniejsze stanowiska historiografii dotyczące przyczyn upadku państwa rzymskiego;
- 5) rozpoznaje dokonania kulturowe Rzymian w dziedzinie prawa, literatury, nauki, architektury i techniki;
- 6) identyfikuje dziedzictwo kultury rzymskiej w dorobku kulturowym Europy.

II. Średniowiecze.

1. Bizancjum i Zachód a świat islamu.

Uczeń:

- 1) charakteryzuje kręgi kulturowe: łaciński, bizantyjski i arabski;
- 2) opisuje charakterystyczne cechy bizantyjskiego systemu politycznego;
- 3) wyjaśnia wpływ cywilizacji islamskiej na cywilizację łacińską i bizantyjską;
- 4) rozpoznaje najważniejsze osiągnięcia cywilizacji islamskiej w zakresie architektury, sztuki i nauki.

2. Europa wczesnego średniowiecza.

Uczeń:

- 1) opisuje zasięg terytorialny, organizację władzy, gospodarkę i kulturę państwa Franków;
- 2) charakteryzuje i porównuje ideę cesarstwa karolińskiego z ideą cesarstwa Ottonów;
- 3) opisuje proces tworzenia się państw w Europie Zachodniej, z uwzględnieniem najazdów Arabów, Normanów i Węgrów;
- 4) opisuje proces powstawania państw w Środkowo-Wschodniej Europie, z uwzględnieniem wpływu cywilizacji łacińskiej i bizantyjskiej;
- 5) charakteryzuje funkcjonowanie władzy, struktur społecznych i gospodarki w systemie feudalnym.

3. Europa w okresie krucjat.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia ideowe i polityczne przyczyny rywalizacji papieżstwa z cesarstwem o zwierzchnictwo nad średniowieczną Europą;
- 2) charakteryzuje polityczne, społeczno-gospodarcze i religijne uwarunkowania oraz ocenia skutki wypraw krzyżowych do Ziemi Świętej i rekonkwisty;
- 3) opisuje charakterystyczne przejawy ożywienia społeczno-gospodarczego w Europie XI–XIII w.;
- 4) opisuje kierunki i charakter oraz konsekwencje najazdów mongolskich dla Europy Środkowo-Wschodniej.

4. Polska w okresie wczesnopiastowskim.

Uczeń:

- 1) prezentuje główne stanowiska historiografii dotyczące etnogenezy Słowian;
- 2) wyjaśnia uwarunkowania narodzin państwa polskiego i jego chrystianizacji;
- 3) opisuje rozwój terytorialny państwa polskiego w X–XII w.;
- 4) rozpoznaje tendencje centralistyczne i decentralistyczne w życiu politycznym państwa polskiego w X–XII w.;
- 5) synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w X–XII w.

5. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia przyczyny polityczne i społeczno-gospodarcze oraz następstwa rozbicia dzielnicowego;
- 2) porównuje proces formowania się społeczeństwa stanowego w Polsce i w zachodniej Europie;
- 3) opisuje przemiany społeczno-gospodarcze na ziemiach polskich oraz ocenia społeczno-kulturowe skutki kolonizacji na prawie niemieckim;
- 4) charakteryzuje proces przewyciężenia rozbicia politycznego ziem polskich, ze wskazaniem na rolę władców i Kościoła;
- 5) synchronizuje najważniejsze wydarzenia z okresu rozbicia dzielnicowego i dziejów Europy.

6. Europa późnego średniowiecza.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia przyczyny kryzysu idei władzy uniwersalnej w Europie późnego średniowiecza;
- 2) charakteryzuje przemiany społeczne i gospodarcze w Europie w późnym średniowieczu;
- 3) opisuje zmiany na mapie politycznej Europy w XIV–XV w.;
- 4) charakteryzuje następstwa upadku cesarstwa bizantyńskiego i ekspansji tureckiej dla Europy.

7. Polska w XIV–XV w.

Uczeń:

- 1) opisuje rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV–XV w.;
- 2) charakteryzuje rozwój monarchii stanowej w Polsce, uwzględniając strukturę społeczeństwa polskiego w późnym średniowieczu i rozwój przywilejów szlacheckich;
- 3) wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związków Polski z Węgrami i Litwą w XIV–XV w.;
- 4) charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i kulturowej;
- 5) ocenia panowanie Piastów w dziejach Polski; ocenia politykę dynastyczną Jagiellonów;
- 6) synchronizuje wydarzenia z dziejów Polski i Europy w XIV–XV w.

8. Kultura średniowiecza.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia uniwersalny charakter kultury średniowiecznej;
- 2) ocenia znaczenie włączenia ziem polskich do cywilizacyjnego kręgu świata zachodniego (łacińskiego);
- 3) identyfikuje dokonania kultury okresu średniowiecza w zakresie piśmiennictwa, prawa, filozofii, architektury i sztuki, z uwzględnieniem kultury polskiego średniowiecza.

III. Dzieje nowożytne.

1. Odkrycia geograficzne i europejski kolonializm doby nowożytnej.

Uczeń:

- 1) charakteryzuje cywilizacje prekolumbijskie w Ameryce;
- 2) opisuje udział poszczególnych państw europejskich w podziale Nowego Świata w XVI–XVIII w.;
- 3) ocenia wpływ odkryć geograficznych i ekspansji kolonialnej na życie gospodarcze i kulturowe Europy;
- 4) ocenia długofalowe konsekwencje wielkich odkryć geograficznych dla Ameryki, Azji, Afryki.

2. Europa w XVI–XVII w.

Uczeń:

- 1) rozpoznaje charakterystyczne cechy renesansu europejskiego oraz wskazuje czołowych twórców i ich dzieła;

- 2) wyjaśnia polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe uwarunkowania i następstwa reformacji, opisując główne nurty i postaci; charakteryzuje reformę Kościoła katolickiego;
- 3) opisuje mapę polityczną i wyznaniową Europy w XVI w.;
- 4) wyjaśnia zmiany w sposobie funkcjonowania państw europejskich w epoce nowożytnej, z uwzględnieniem charakterystyki i oceny absolutyzmu francuskiego;
- 5) opisuje proces kształtowania się państwa moskiewskiego/rosyjskiego;
- 6) charakteryzuje główne europejskie konflikty polityczne w XVI–VII w., z uwzględnieniem roli Turcji w Europie Środkowo-Wschodniej;
- 7) wyjaśnia genezę i opisuje następstwa rewolucji angielskich;
- 8) analizuje przemiany kapitalistyczne w życiu gospodarczym Europy Zachodniej XVI–XVII w.;
- 9) opisuje przemiany w kulturze europejskiej w XVII w. i rozpoznaje główne dokonania epoki baroku.

3. Rzeczpospolita w okresie renesansu i demokracji szlacheckiej.

Uczeń:

- 1) opisuje i wyjaśnia funkcjonowanie najważniejszych instytucji życia politycznego w XVI-wiecznej Polsce, w tym sejmików, sejmu, senatu i sejmu elekcyjnego; ocenia demokrację szlachecką;
- 2) ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim oraz synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVI w. z wydarzeniami europejskimi;
- 3) opisuje zmiany terytorialne państwa polsko-litewskiego i charakteryzuje stosunki z sąsiadami w XVI w.;
- 4) ocenia zmiany w relacjach polsko-litewskich w XVI w.;
- 5) ocenia kulturową rolę Polski w przeniesieniu wzorców cywilizacji zachodniej na obszary ruskie i litewskie;
- 6) ocenia sytuację wyznaniową na ziemiach Rzeczypospolitej w XVI w., w tym tolerancję wyznaniową oraz unię brzeską;
- 7) identyfikuje dzieła polskiego renesansu oraz ocenia dorobek polskiej myśli politycznej okresu odrodzenia i reformacji.

4. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII w. Ustrój, społeczeństwo i kultura.

Uczeń:

- 1) opisuje zmiany terytorium Rzeczypospolitej w XVII w.;
- 2) opisuje główne etapy konfliktów politycznych i militarnych Rzeczypospolitej ze Szwecją, państwem moskiewskim/Rosją i Turcją w XVII w.; wyjaśnia ich następstwa;
- 3) charakteryzuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej;
- 4) wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej w XVII w.;
- 5) ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim oraz synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVII w. z wydarzeniami europejskimi;

6) charakteryzuje sarmatyzm jako ideologię i styl życia polskiej szlachty; rozpoznaje dzieła sztuki polskiego baroku.

5. Oświecenie, absolutyzm oświecony i rewolucje XVIII w.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe uwarunkowania oświecenia europejskiego;
- 2) charakteryzuje główne idee europejskiego oświecenia i rozpoznaje jego główne dokonania w myśli politycznej, nauce, literaturze, sztuce i architekturze;
- 3) charakteryzuje absolutyzm oświecony na przykładach państw sąsiadujących z Rzeczpospolitą;
- 4) charakteryzuje program modernizacji Rosji i rosyjską ideę imperium;
- 5) charakteryzuje parlamentaryzm angielski i rewolucję przemysłową w Anglii;
- 6) porównuje przyczyny oraz charakter rewolucji amerykańskiej i francuskiej;
- 7) charakteryzuje specyfikę okresu jakobińskiego rewolucji francuskiej;
- 8) wskazuje najważniejsze zmiany na mapie politycznej Europy i Ameryki Północnej w XVIII w. oraz wyjaśnia ich przyczyny;
- 9) ocenia znaczenie rewolucji amerykańskiej i francuskiej z perspektywy politycznej, gospodarczej i społecznej.

6. Rzeczpospolita w XVIII w. Reformy oświeceniowe i rozbiory.

Uczeń:

- 1) charakteryzuje politykę Rosji, Prus i Austrii wobec Rzeczypospolitej i wskazuje przejawy osłabienia suwerenności państwa polskiego;
- 2) charakteryzuje działania zmierzające do naprawy Rzeczypospolitej i walkę zbrojną o utrzymanie niepodległości w drugiej połowie XVIII w.;
- 3) charakteryzuje i ocenia dzieło Sejmu Wielkiego, odwołując się do tekstu Konstytucji 3 maja;
- 4) opisuje i wyjaśnia uwarunkowania wewnętrzne i międzynarodowe kolejnych rozbiorów Polski, a także analizuje zmiany granic;
- 5) prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące rozbiorów, panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego i przyczyn upadku Rzeczypospolitej;
- 6) wyjaśnia specyfikę polskiego oświecenia; ocenia dorobek kulturowy okresu stanisławowskiego, z uwzględnieniem reformy szkolnictwa;
- 7) synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVIII w. z wydarzeniami w Europie i w Stanach Zjednoczonych.

IV. Wiek XIX.

1. Europa napoleońska.

Uczeń:

- 1) opisuje kierunki i etapy podbojów Napoleona; charakteryzuje napoleońską ideę imperium;
- 2) wyjaśnia źródła sukcesów i porażek Napoleona w polityce wewnętrznej i zagranicznej;

- 3) wyjaśnia wpływ idei rewolucji francuskiej i wojen okresu napoleońskiego na zmiany polityczne, społeczne i gospodarcze w Europie;
- 4) wskazuje przykłady i wyjaśnia przyczyny zaangażowania się Polaków po stronie Napoleona;
- 5) charakteryzuje ustrój polityczny Księstwa Warszawskiego;
- 6) charakteryzuje decyzje kongresu wiedeńskiego, z uwzględnieniem sprawy polskiej.

2. Europa i Stany Zjednoczone w epoce rewolucji przemysłowej.

Uczeń:

- 1) charakteryzuje proces uprzemysłowienia państw europejskich i Stanów Zjednoczonych;
- 2) charakteryzuje rozwój terytorialny, gospodarczy oraz przemiany społeczno-kulturowe w Stanach Zjednoczonych w XIX w.;
- 3) ocenia gospodarcze, społeczne, kulturowe i ekologiczne skutki rewolucji przemysłowej.

3. Ideologie XIX w.

Uczeń:

- 1) charakteryzuje i porównuje ideologie: konserwatyzm, liberalizm, nacjonalizm, socjalizm utopijny, marksizm i anarchizm;
- 2) wyjaśnia związki pomiędzy ideologiami liberalnymi i nacjonalistycznymi a europejskimi ruchami niepodległościowymi i zjednoczeniowymi, omawia powstanie o niepodległość Grecji, Wiosnę Ludów, zjednoczenie Włoch i Niemiec;
- 3) porównuje cele i charakter oraz ocenia polityczne i społeczno-gospodarcze skutki zjednoczenia Włoch i Niemiec;
- 4) charakteryzuje różne formy zorganizowanej działalności robotników: związki zawodowe, partie polityczne oraz wyjaśnia proces demokratyzacji, z uwzględnieniem przemian ustrojowych w Europie Zachodniej.

4. Walka o niepodległość Polski w okresie niewoli narodowej.

Uczeń:

- 1) charakteryzuje i porównuje cele oraz metody polityki zaborców wobec społeczeństwa polskiego w okresie niewoli narodowej;
- 2) rozpoznaje działania społeczeństwa sprzyjające rozwojowi tożsamości narodowej;
- 3) wyjaśnia przyczyny, charakter i skutki powstań narodowych;
- 4) prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące powstań narodowych;
- 5) charakteryzuje koncepcje polityczno-społeczne Wielkiej Emigracji XIX w. i ich wpływ na życie polityczno-społeczne w trzech zaborach;
- 6) ocenia dorobek kultury polskiej XIX w. i jej wpływ na kształtowanie się tożsamości narodowej Polaków.

5. Społeczeństwo polskie w okresie zaborów w XIX w.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny odmiennego rozwoju gospodarczego ziem polskich w trzech zaborach;

- 2) analizuje strukturę społeczeństwa w trzech zaborach, z uwzględnieniem mniejszości narodowych i wyznaniowych, w tym ludności żydowskiej;
- 3) wyjaśnia przyczyny, charakter i skutki emigracji w XIX w. oraz ocenia aktywność polityczną, militarną i kulturalną Polaków w Europie;
- 4) porównuje programy ruchu narodowego, ruchu ludowego oraz partii socjalistycznych;
- 5) charakteryzuje wydarzenia rewolucyjne 1905–1907;
- 6) porównuje dynamikę zmian gospodarczych i społecznych na ziemiach polskich z przemianami europejskimi oraz synchronizuje wydarzenia z historii politycznej.

6. Europa i świat w XIX w.

Uczeń:

- 1) charakteryzuje kierunki przemian społecznych i politycznych w państwach europejskich oraz w Stanach Zjednoczonych i w Japonii;
- 2) charakteryzuje system polityczny i społeczny imperium rosyjskiego na tle przemian w XIX-wiecznej Europie;
- 3) opisuje zasięg i ekspansję kolonialną Wielkiej Brytanii, Francji, Niemiec, Rosji i Stanów Zjednoczonych;
- 4) analizuje polityczne, gospodarcze i społeczne przyczyny oraz następstwa podbojów kolonialnych państw europejskich w Azji i Afryce;
- 5) charakteryzuje czynniki sprzyjające rozwojowi badań naukowych; rozpoznaje największe osiągnięcia nauki i techniki XIX w.;
- 6) rozpoznaje dorobek kulturowy XIX w.

V. Wiek XX.

1. I wojna światowa i rewolucje w Rosji.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia genezę I wojny światowej i opisuje charakter działań wojennych;
- 2) przedstawia genezę i charakteryzuje przebieg rewolucji rosyjskich w 1917 r.;
- 3) wyjaśnia wpływ wydarzeń rewolucyjnych w Rosji na przebieg I wojny światowej;
- 4) opisuje zmiany na mapie politycznej Europy i świata po I wojnie światowej;
- 5) omawia polskie orientacje polityczne oraz działalność polskich formacji wojskowych w okresie I wojny światowej;
- 6) wyjaśnia zmiany zachodzące w polityce mocarstw wobec sprawy polskiej, w tym charakteryzuje stanowisko Rosji i Stanów Zjednoczonych.

2. Kryzys demokracji i systemy totalitarne.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia przyczyny zwycięstwa bolszewików w Rosji oraz charakteryzuje najistotniejsze przemiany zachodzące w życiu społecznym, gospodarczym i politycznym w ZSRR do końca lat trzydziestych XX w.;
- 2) wyjaśnia społeczne, gospodarcze, polityczne i kulturowe uwarunkowania rządów autorytarnych w Europie Środkowo-Wschodniej, faszyzmu włoskiego i nazizmu oraz charakteryzuje aktywność międzynarodową Włoch i Niemiec w latach trzydziestych XX w.;

- 3) porównuje systemy totalitarne oraz charakteryzuje ich imperialne cele;
- 4) prezentuje stanowiska nauk społecznych na temat genezy i mechanizmów działania systemów totalitarnych;
- 5) ocenia politykę świata zachodniego wobec totalitaryzmu nazistowskiego i komunizmu; wyjaśnia genezę II wojny światowej.

3. Europa i świat między wojnami. Społeczeństwo, gospodarka, kultura.

Uczeń:

- 1) charakteryzuje proces demokratyzacji społeczeństw międzywojennych i ustrojów politycznych, z uwzględnieniem następstw I wojny światowej, przemian cywilizacyjnych, w tym kultury masowej;
- 2) charakteryzuje życie gospodarcze okresu międzywojennego i wyjaśnia mechanizm wielkiego kryzysu gospodarczego oraz porównuje sposoby przezwycięzania jego skutków w Stanach Zjednoczonych i w Europie;
- 3) rozpoznaje dorobek kulturowy okresu międzywojennego.

4. Odbudowa niepodległości i życie polityczne II Rzeczypospolitej.

Uczeń:

- 1) opisuje proces kształtowania się terytorium II Rzeczypospolitej, w tym powstanie wielkopolskie i powstania śląskie oraz plebiscyty, a także wojnę polsko-bolszewicką;
- 2) rozpoznaje charakterystyczne cechy ustroju II Rzeczypospolitej w oparciu o konstytucje z 1921 i 1935 r.;
- 3) opisuje główne ugrupowania polityczne II Rzeczypospolitej, ich aktywność w życiu politycznym oraz przywódców;
- 4) wyjaśnia przyczyny kryzysu demokracji parlamentarnej w II Rzeczypospolitej; charakteryzuje przyczyny i konsekwencje przewrotu majowego;
- 5) wyjaśnia uwarunkowania polityki zagranicznej II Rzeczypospolitej;
- 6) synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski z wydarzeniami europejskimi.

5. II Rzeczpospolita. Społeczeństwo, gospodarka, kultura.

Uczeń:

- 1) charakteryzuje i ocenia dorobek gospodarczy II Rzeczypospolitej;
- 2) analizuje strukturę społeczeństwa II Rzeczypospolitej, w tym strukturę narodowościowo-wyznaniową oraz charakteryzuje politykę II Rzeczypospolitej wobec mniejszości narodowych i jej uwarunkowania;
- 3) charakteryzuje dorobek kulturowy II Rzeczypospolitej;
- 4) prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące II Rzeczypospolitej.

6. Europa i świat podczas II wojny światowej.

Uczeń:

- 1) opisuje główne etapy II wojny światowej i wskazuje przełomowe wydarzenia dla jej przebiegu;
- 2) wyjaśnia uwarunkowania współpracy niemiecko-radzieckiej w latach 1939–1941 i jej konsekwencje dla państw i narodów Europy Środkowej;

- 3) charakteryzuje uwarunkowania militarne i polityczne konferencji Wielkiej Trójki oraz ich ustalenia;
- 4) porównuje I i II wojnę światową – charakter działań wojennych i następstwa obu konfliktów.

7. Europa pod okupacją niemiecką i Holokaust.

Uczeń:

- 1) charakteryzuje politykę III Rzeszy wobec społeczeństw okupowanej Europy, w tym nazistowski plan eksterminacji Żydów oraz innych narodowości i grup społecznych;
- 2) opisuje postawy Żydów wobec polityki eksterminacji, w tym powstanie w getcie warszawskim, a także opisuje postawy społeczeństwa polskiego wobec Holokaustu;
- 3) ocenia stosunek społeczeństw i rządów świata zachodniego oraz Kościoła katolickiego do Holokaustu.

8. Okupacja niemiecka i radziecka na ziemiach polskich.

Uczeń:

- 1) opisuje przebieg i następstwa wojny obronnej Polski w 1939 r.;
- 2) opisuje międzynarodowe uwarunkowania działalności polskiego rządu na uchodźstwie;
- 3) wskazuje podobieństwa i różnice w polityce obu okupantów wobec narodu polskiego;
- 4) opisuje organizację polskiego państwa podziemnego oraz różne formy ruchu oporu, ze szczególnym uwzględnieniem działalności Armii Krajowej;
- 5) wyjaśnia działania Stalina zmierzające do utworzenia komunistycznego ośrodka władzy w Polsce;
- 6) wyjaśnia uwarunkowania polityczne i charakteryzuje czyn zbrojny powstania warszawskiego;
- 7) synchronizuje najważniejsze wydarzenia II wojny światowej z dziejów Polski, Europy i świata.

9. Europa i świat w okresie rywalizacji ZSRR i Stanów Zjednoczonych.

Uczeń:

- 1) opisuje demograficzne, społeczno-gospodarcze i polityczne skutki wojny;
- 2) rozpoznaje zmiany polityczne na mapie Europy i świata po II wojnie światowej;
- 3) wyjaśnia genezę zimnej wojny i rozpoznaje jej przejawy w stosunkach pomiędzy ZSRR a Stanami Zjednoczonymi;
- 4) charakteryzuje problem niemiecki po II wojnie światowej;
- 5) wyjaśnia cele utworzenia NATO i Układu Warszawskiego oraz charakteryzuje te bloki militarne;
- 6) charakteryzuje proces integracji Europy Zachodniej;
- 7) wyjaśnia cele utworzenia ONZ i charakteryzuje jego rolę w rozwiązywaniu problemów współczesnego świata;
- 8) charakteryzuje przyczyny i skutki przełomowych konfliktów zimnej wojny: wojny koreańskiej, kryzysu kubańskiego, wojny w Wietnamie i wojny w Afganistanie;
- 9) wyjaśnia źródła i rozwój konfliktu arabsko-izraelskiego po II wojnie światowej.

10. Rozpad systemu kolonialnego.

Uczeń:

- 1) opisuje główne etapy procesu dekolonizacji Azji i Afryki, z uwzględnieniem Indii oraz Indochin;
- 2) opisuje zmiany na politycznej mapie świata w wyniku procesu dekolonizacji;
- 3) ocenia polityczne i społeczno-gospodarcze skutki procesu dekolonizacji.

11. Chiny po II wojnie światowej.

Uczeń:

- 1) opisuje główne etapy w dziejach komunistycznych Chin;
- 2) charakteryzuje maoistowską odmianę komunizmu;
- 3) charakteryzuje międzynarodową pozycję Chin w okresie rywalizacji ZSRR i Stanów Zjednoczonych oraz po rozpadzie ZSRR.

12. Europa Środkowo-Wschodnia po II wojnie światowej.

Uczeń:

- 1) charakteryzuje proces uzależniania państw Europy Środkowo-Wschodniej od ZSRR, z uwzględnieniem sowietyzacji i stalinizacji;
- 2) wyjaśnia przyczyny zmian w polityce zagranicznej ZSRR i w polityce wewnętrznej państw satelickich ZSRR po 1956 r.;
- 3) charakteryzuje proces uniezależnienia się państw satelickich od ZSRR;
- 4) wyjaśnia przyczyny rozpadu ZSRR i bloku wschodniego;
- 5) opisuje przeobrażenia ustrojowe w państwach Europy Środkowo-Wschodniej i rozpoznaje charakterystyczne cechy procesu dekomunizacji w państwach bloku wschodniego po 1989 r.;
- 6) synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów świata, Europy Zachodniej i Środkowo-Wschodniej oraz Polski.

13. Polska w latach 1944–1948.

Uczeń:

- 1) porównuje terytorium Polski powojennej z terytorium II Rzeczypospolitej oraz analizuje polityczno-społeczne i gospodarcze skutki zmiany granic;
- 2) charakteryzuje główne etapy przejmowania władzy przez komunistów w Polsce, z uwzględnieniem działań opozycji legalnej i podziemia antykomunistycznego; opisuje represje stosowane przez radziecki i polski aparat bezpieczeństwa;
- 3) rozpoznaje charakterystyczne cechy okresu odbudowy i przebudowy gospodarki, z uwzględnieniem reformy rolnej i nacjonalizacji przemysłu.

14. Polska w latach 1948–1956.

Uczeń:

- 1) porównuje procesy stalinizacji państwa polskiego i państw Europy Środkowo-Wschodniej;
- 2) charakteryzuje system polityczny i społeczno-gospodarczy Polski w okresie stalinowskim, z uwzględnieniem Konstytucji z 1952 r.;
- 3) rozpoznaje charakterystyczne cechy gospodarki centralnie planowanej i ocenia jej skutki;
- 4) charakteryzuje zjawisko socrealizmu w literaturze i sztuce.

15. Polska w latach 1956–1980.

Uczeń:

- 1) charakteryzuje i porównuje etapy: 1956–1970 i 1970–1980;
- 2) wyjaśnia przyczyny kryzysów społeczno-politycznych: 1968 r., 1970 r., 1976 r. i 1980 r.;
- 3) charakteryzuje działalność opozycji w PRL-u;
- 4) charakteryzuje relacje państwo-Kościół i ocenia rolę Kościoła w życiu społecznym;
- 5) charakteryzuje kulturę i życie codzienne w Polsce Ludowej.

16. Polska w latach 1980–1989.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia ideę Solidarności i jej wpływ na przemiany społeczno-polityczne w Polsce;
- 2) charakteryzuje państwo i społeczeństwo w czasie stanu wojennego oraz ocenia społeczno-gospodarcze i polityczne skutki stanu wojennego;
- 3) opisuje przyczyny i skutki obrad „Okrągłego Stołu”;
- 4) prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące PRL-u.

17. Narodziny III Rzeczypospolitej.

Uczeń:

- 1) wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania procesu odbudowy demokratycznego państwa po 1989 r.;
- 2) charakteryzuje proces reformowania gospodarki polskiej;
- 3) ocenia dokonania III Rzeczypospolitej w polityce zagranicznej.

18. Przemiany cywilizacyjne w drugiej połowie XX w.

Uczeń:

- 1) charakteryzuje społeczno-gospodarcze i techniczne skutki rewolucji naukowo-technicznej, rozpoznając osiągnięcia nauki i techniki drugiej połowy XX w.;
- 2) rozpoznaje charakterystyczne cechy kultury masowej i elitarnej oraz przemiany obyczajowe drugiej połowy XX w.;
- 3) charakteryzuje zjawisko kontrkultury i ruchy młodzieżowe w kulturze zachodniej;
- 4) charakteryzuje tendencje sakralizacyjne i desakralizacyjne we współczesnym świecie, oraz proces dostosowywania się Kościoła katolickiego do wyzwań współczesności.

4. Cele kształcenia i wychowania

Prezentowany program, opracowany zgodnie z nową podstawą programową, zawiera szczegółowe cele kształcenia i wychowania. Ich realizacja pogłębi wiedzę uczniów na temat dziejów ojczystego kraju w powiązaniu z faktami z historii powszechnej, przygotowuje młodzież do samodzielnej pracy intelektualnej z materiałami źródłowymi oraz zapewni rozwój myślenia historycznego. Te aktywności pozytywnie wpłyną na kształtowanie postawy szacunku wobec osiągnięć narodu polskiego oraz dumy z dziedzictwa kulturowego.

A. Cele kształcenia

1. W zakresie wiedzy:

- definiowanie pojęć historycznych,
- osadzanie wydarzeń i procesów historycznych w czasie oraz przestrzeni,
- opisywanie działalności i dokonań postaci historycznych,
- zgłębienie wiedzy na temat dziejów swojej „małej ojczyzny” na tle historii Polski i świata.

2. W zakresie umiejętności:

- wskazywanie przyczyn i skutków wydarzeń oraz procesów historycznych,
- ujmowanie zagadnień historycznych w układzie chronologicznym, problemowym i przekrojowym,
- analizowanie wydarzeń, zjawisk i procesów historycznych na tle właściwych epok,
- zdobywanie informacji za pomocą różnych środków dydaktycznych,
- selekcjonowanie wiadomości z różnych źródeł wiedzy,
- formułowanie argumentów podtrzymujących stanowisko w sporze dotyczącym oceny danego zagadnienia historycznego,
- wnioskowanie o ogólnych tendencjach procesów historycznych na podstawie źródeł oraz istniejącej wiedzy historycznej,
- uzyskiwanie informacji na temat przeszłości z materiałów kartograficznych i danych statystycznych,
- synchronizowanie wydarzeń i procesów historycznych dotyczących dziejów regionu, kraju, kontynentu i świata,
- porównywanie zjawisk historycznych odnoszących się do różnych dziedzin życia społecznego,
- opracowywanie wystąpień publicznych w formie odpowiedzi ustnej lub samodzielnej prezentacji wybranego zagadnienia,
- konstruowanie wypowiedzi pisemnych zawierających przedstawienie ciągu wydarzeń lub własne wnioski na temat danego problemu.

3. W zakresie świadomości historycznej (rozumienia wydarzeń i procesów historycznych):

- kształtowanie świadomości historycznej w kontekście współczesnych wydarzeń,
- ocenianie roli jednostek i grup społecznych w kreowaniu wydarzeń oraz procesów historycznych,
- dostrzeganie związków między przemianami cywilizacyjnymi a wydarzeniami historycznymi,
- uświadamianie sobie ciągłości i podobieństw procesów historycznych na tle różnych kultur oraz cywilizacji,
- identyfikowanie znaczeń symboli narodowych oraz najważniejszych wydarzeń w dziejach Polski.

B. Cele wychowania

- pogłębianie postaw obywatelskich,
- kształtowanie postaw patriotycznych,
- utrwalanie przywiązania do swojej „małej ojczyzny”,
- doskonalenie umiejętności pracy w zespole i podziału zadań,

- rozwijanie postaw sprzyjających sprawnemu i odpowiedzialnemu funkcjonowaniu we współczesnym świecie,
- rozwijanie szacunku wobec dokonań poprzednich pokoleń,
- utrwalanie szacunku do symboli narodowych.

5. Materiał nauczania wraz z odniesieniami do podstawy programowej

Materiał nauczania został ułożony w porządku chronologiczno-problemowym z podziałem na części i tematy, które zgodnie z wymaganiami podstawy programowej są przewidywane do realizacji na lekcjach historii w szkołach ponadgimnazjalnych w zakresie rozszerzonym. Celem tego programu jest przygotowanie ucznia do egzaminu maturalnego na poziomie rozszerzonym poprzez utrwalenie jego wiedzy i umiejętności zdobytych na wcześniejszym etapie edukacyjnym w szkole gimnazjalnej oraz w pierwszej klasie szkoły ponadgimnazjalnej w zakresie podstawowym. Ponadto wśród zamierzeń położony został akcent na rozwinięcie nowych umiejętności posługiwania się wiedzą historyczną.

Temat	Materiał nauczania	Odniesienia do podstawy programowej. Uczeń:	Liczba godzin
CZĘŚĆ I: STAROŻYTNOŚĆ I ŚREDNIOWIECZE			
WSTĘP			
Zrozumieć przeszłość	<ul style="list-style-type: none"> – historia jako nauka – chronologia w historii; kalendarze – propozycje periodyzacji dziejów – współczesne metody datowania zabytków archeologicznych – rodzaje źródeł historycznych – zasady pracy ze źródłami historycznymi – specyfika źródeł do nauki prehistorii – specyfika źródeł historycznych – znaczenie terminów: <i>historiografia, chronologia, periodyzacja</i> 	<p>wymagania ogólne:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok [...] (II)</i> – <i>rozpoznaje rodzaje źródeł (II)</i> – <i>ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego [...] (II),</i> <p>wymagania ponadprogramowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje zjawiska z przeszłości utrwalone w pamięci zbiorowej – prezentuje różne metody rachuby czasu stosowane w przeszłości – wymienia różne propozycje periodyzacji dziejów – omawia różne źródła historyczne i ich systematykę. 	1
PIERWSZE CYWILIZACJE			

1. Prehistoria	<ul style="list-style-type: none"> – teorie o początku życia na Ziemi (kreacjonizm a ewolucjonizm) – kryteria człowieczeństwa (biologiczne i psychiczne) – zarys etapów ewolucji człowieka i rozprzestrzenianie się ludzi na Ziemi – przemiany społeczne, ekonomiczne, kulturowe w okresach: paleolitu i neolitu, epokach: brązu i żelaza – rewolucja neolityczna – sztuka prehistoryczna – powstanie i znaczenie pierwszych miast – rola wielkich rzek w powstaniu pierwszych cywilizacji – powstanie cywilizacji – powstanie i rozwój pisma (ideogramy, pismo sylabiczne, alfabet fenicki, pismo alfabetyczne) – wielkie budowle jako świadectwa rozwoju cywilizacyjnego – znaczenie terminów: <i>antropogeneza, antropologia, ewolucja, epoka lodowcowa, hominidy, australopitek, człowiek neandertalski, Homo sapiens, paleolit, mezolit, Wielka Matka, neolit, system irygacyjny, Żyzny Półksiężyc, megality</i> 	<p>wymagania ogólne:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje uwarunkowania geograficzne rozwoju cywilizacji na Bliskim i Dalekim Wschodzie (I.1.1)</i> – <i>identyfikuje dziedzictwo kultury greckiej w dorobku kulturowym Europy (I.2.4),</i> <p>wymagania ponadprogramowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia różnice między prehistorią a historią – omawia różnice między teoriami: ewolucjonizmu i kreacjonizmu – przedstawia kolejne etapy ewolucji istot człowiekowatych – wskazuje główne kierunki rozprzestrzeniania się ludzi na Ziemi – prezentuje przyczyny i skutki rewolucji neolitycznej, uwzględniając obszar tzw. Żyznego Półksiężycza – ocenia znaczenie wynalezienia pisma dla rozwoju cywilizacji i kultury – wskazuje czynniki prowadzące do powstania i rozwoju cywilizacji. 	1
2. Mezopotamia i jej dzieje	<ul style="list-style-type: none"> – warunki naturalne Mezopotamii – cywilizacja Sumerów i jej osiągnięcia – imperium Sargona Wielkiego – Babilonia i jej dzieje – Asyria i jej dzieje – społeczeństwa i państwa Mezopotamii – wierzenia religijne – osiągnięcia cywilizacji Mezopotamii – architektura i sztuka – znaczenie terminów: <i>prawo talionu, Kodeks Hammurabiego, politeizm, zikkurat, monarchia despotyczna, pismo klinowe</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje uwarunkowania geograficzne rozwoju cywilizacji na Bliskim [...] Wschodzie (I.1.1)</i> – <i>porównuje formy ustrojowe i struktury społeczne w cywilizacjach bliskowschodnich (I.1.2)</i> – <i>rozpoznaje cechy charakterystyczne najważniejszych osiągnięć kulturowych cywilizacji bliskowschodnich [...] w zakresie architektury, sztuki, nauki i pisma (I.1.3)</i> – <i>porównuje niewolnictwo w Rzymie z wcześniejszymi formami niewolnictwa w świecie bliskowschodnim [...] (I.4.2).</i> 	1

3. Cywilizacja egipska	<ul style="list-style-type: none"> – warunki naturalne w starożytnym Egipcie – początki cywilizacji egipskiej – dzieje starożytnego Egiptu – ustrój społeczno-polityczny Egiptu – kultura i religia Egipcjan – pismo: hieroglificzne, hieratyczne i demotyczne – znaczenie cywilizacji egipskiej dla dziejów świata – znaczenie terminów: <i>katarakta, papirus, faraon, nomy, Dolina Królów, „ludy morza”, pismo hieroglificzne, mumifikacja, Księga umarłych</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje uwarunkowania geograficzne rozwoju cywilizacji na Bliskim [...] Wschodzie (I.1.1)</i> – <i>porównuje formy ustrojowe i struktury społeczne w cywilizacjach bliskowschodnich (I.1.2)</i> – <i>rozpoznaje cechy charakterystyczne najważniejszych osiągnięć kulturowych cywilizacji bliskowschodnich [...] w zakresie architektury, sztuki, nauki i pisma (I.1.3)</i> – <i>porównuje niewolnictwo w Rzymie z wcześniejszymi formami niewolnictwa w świecie bliskowschodnim [...] (I.4.2).</i> 	1
4. Inne cywilizacje Bliskiego Wschodu	<ul style="list-style-type: none"> – imperium Hetytów – cywilizacja fenicka – kolonizacja fenicka – Hebrajczycy w Palestynie – królestwo Izraela i jego upadek – religia judaistyczna – Persowie i ich imperium – struktura polityczna i społeczna Persji – religia w starożytnej Persji – znaczenie terminów: <i>Indoeuropejczycy, faktorie handlowe, kolonizacja, monoteizm, diaspora, Semici, patriarchowie, judaizm, Tora, Biblia, Dekalog, mazdaizm, zaratustryzm</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje uwarunkowania geograficzne rozwoju cywilizacji na Bliskim [...] Wschodzie (I.1.1)</i> – <i>porównuje formy ustrojowe i struktury społeczne w cywilizacjach bliskowschodnich (I.1.2)</i> – <i>rozpoznaje cechy charakterystyczne najważniejszych osiągnięć kulturowych cywilizacji bliskowschodnich [...] w zakresie architektury, sztuki, nauki i pisma (I.1.3)</i> – <i>porównuje kolonizację grecką z fenicką w basenie Morza Śródziemnego (I.3.1)</i> – <i>porównuje niewolnictwo w Rzymie z wcześniejszymi formami niewolnictwa w świecie bliskowschodnim [...] (I.4.2).</i> 	1
5. Cywilizacje Indii i Chin	<ul style="list-style-type: none"> – narodziny cywilizacji doliny Indusu – najazd Ariów i okres wedyjski w Indiach – system kast – imperium Maurjów i panowanie króla Aśoki – osiągnięcia cywilizacyjne Indii – religie Indii: braminizm, hinduizm i buddyzm – warunki naturalne starożytnych Chin – zarys dziejów politycznych Chin – osiągnięcia cywilizacyjne Chin – konfucjanizm w Chinach – znaczenie terminów: <i>cytadela, wedyzm, guru, kasta, warna, konfucjanizm</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje uwarunkowania geograficzne rozwoju cywilizacji na Bliskim i Dalekim Wschodzie (I.1.1)</i> – <i>rozpoznaje cechy charakterystyczne najważniejszych osiągnięć kulturowych cywilizacji [...] hinduskiej i chińskiej w zakresie architektury, sztuki, nauki i pisma (I.1.3).</i> 	1
POWTÓRZENIE WIADOMOŚCI			1
SPRAWDZIAN I OMÓWIENIE WYNIKÓW			2
STAROŻYTNA GRECJA			

1. Najstarsze dzieje Grecji	<ul style="list-style-type: none"> – uwarunkowania naturalne starożytnej Grecji – transport i gospodarka Greków – cywilizacja minojska i jej osiągnięcia – cywilizacja mykeńska i jej osiągnięcia – kwestia wojny trojańskiej – „wieki ciemne” w dziejach starożytnej Grecji – znaczenie terminów: <i>Troja, groby szybowe, groby kopułowe, pismo linearne A i B, Achajowie, Dorowie, Jonowie</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje geograficzne uwarunkowania cywilizacji greckiej (I.2.1)</i> – <i>rozpoznaje dokonania kulturowe Greków w dziedzinie architektury, rzeźby, teatru, literatury, filozofii, nauki i identyfikuje je z ich twórcami (I.2.3)</i> – <i>identyfikuje dziedzictwo kultury greckiej w dorobku kulturowym Europy (I.2.4).</i> 	1
2. Świat <i>poleis</i>	<ul style="list-style-type: none"> – powstanie systemu <i>polis</i> – struktury społeczne w miastach-państwach Grecji – wielka kolonizacja grecka – typy ustrojowe greckich <i>poleis</i> – wprowadzenie pieniądza monetarnego – znaczenie terminów: <i>tyrania, monarchia, oligarchia, demokracja, arystokracja, obywatel, falanga, hoplita, „rewolucja hoplicka”, ajsymneci</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje geograficzne uwarunkowania cywilizacji greckiej (I.2.1)</i> – <i>[...] porównuje formy ustrojowe greckich polis (I.2.2)</i> – <i>identyfikuje dziedzictwo kultury greckiej w dorobku kulturowym Europy (I.2.4)</i> – <i>porównuje kolonizację grecką z fenicką w basenie Morza Śródziemnego (I.3.1)</i> – <i>porównuje niewolnictwo w Rzymie z wcześniejszymi formami niewolnictwa w świecie bliskowschodnim [...] (I.4.2).</i> 	1
3. Sparta	<ul style="list-style-type: none"> – początki Sparty – działalność Likurga – warstwy społeczne w starożytnej Sparcie – ustrój polityczny starożytnej Sparty – wychowanie i życie Spartan – znaczenie terminów: <i>symmachia, Wielka Rhetra, diarchia, spartiaci, heloci, periojkowie, Lakonia, geruzja, apella, kleroi, homoioi, eforowie, diaita</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>[...] porównuje formy ustrojowe greckich polis (I.2.2).</i> 	1
4. Ateny	<ul style="list-style-type: none"> – Ateny w okresie archaicznym – prawa Drakona, reformy: Solona i Klejstenesa – przemiany ustrojowe starożytnych Aten do III w. p.n.e. – społeczeństwo demokratycznych Aten – demokracja ateńska i jej funkcjonowanie – znaczenie terminów: <i>areopag, archonci, ostrakon, ostracyzm, strateg, Rada Pięciuset, metojkowie, fyle, trytie, eklezja, heliaja, dokimazja, euthyna, demagogowie, Akropol</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>wyjaśnia przemiany ustrojowe w Atenach [...] (I.2.2)</i> – <i>identyfikuje dziedzictwo kultury greckiej w dorobku kulturowym Europy (I.2.4).</i> 	1

5. Wojny grecko-perskie	<ul style="list-style-type: none"> – geneza wojen perskich – przebieg działań militarno-politycznych – skutki wojen dla dziejów Grecji i Europy – znaczenie terminów: <i>satrapa, triera, Nieśmiertelni, polemarcha</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje geograficzne uwarunkowania cywilizacji greckiej (I.2.1)</i> – <i>porównuje kolonizację grecką z fenicką w basenie Morza Śródziemnego (I.3.1)</i> – <i>charakteryzuje wojny grecko-perskie [...] (I.3.2).</i> 	1
6. Kultura antycznej Grecji	<ul style="list-style-type: none"> – periodyzacja dziejów kultury greckiej – literatura grecka i retoryka – teatr grecki – filozofia grecka – architektura grecka – sztuki plastyczne w okresie klasycznym – religia starożytnej Grecji – sport w starożytnej Grecji – znaczenie terminów: <i>retoryka, agony, sofisci, antropomorfizacja, hellenizm, Akademia, Liceum, wyrocznie</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje geograficzne uwarunkowania cywilizacji greckiej (I.2.1)</i> – <i>rozpoznaje dokonania kulturowe Greków w dziedzinie architektury, rzeźby, teatru, literatury, filozofii, nauki i identyfikuje je z ich twórcami (I.2.3)</i> – <i>identyfikuje dziedzictwo kultury greckiej w dorobku kulturowym Europy (I.2.4).</i> 	1
7. Grecja po wojnach perskich	<ul style="list-style-type: none"> – hegemonia Aten po wojnach grecko-perskich – wojna peloponeska i jej skutki – rywalizacja o hegemonię w Grecji (Sparta, Teby, Macedonia) – znaczenie terminów: <i>Związek Morski, Związek Peloponeski, wojna koryncka, pokój Nikiasa, Lacedemończycy</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>identyfikuje dziedzictwo kultury greckiej w dorobku kulturowym Europy (I.2.4)</i> – <i>charakteryzuje wojny grecko-perskie [...] (I.3.2).</i> 	1
8. Aleksander Wielki	<ul style="list-style-type: none"> – królestwo Macedonii – specyfika ustroju politycznego i społecznego – reformy wojskowe i podboje Filipa II – powstanie imperium Aleksandra Wielkiego – monarchia Aleksandra – jej struktury: polityczna i społeczna – znaczenie terminów: <i>sarisa, hetajrowie, Związek Koryncki</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje geograficzne uwarunkowania cywilizacji greckiej (I.2.1)</i> – <i>[...] porównuje formy ustrojowe greckich polis (I.2.2)</i> – <i>charakteryzuje [...] ekspansję Aleksandra Wielkiego (I.3.2).</i> 	1
9. Świat hellenistyczny	<ul style="list-style-type: none"> – rozpad imperium Aleksandra – cechy kultury hellenistycznej – ośrodki kultury hellenistycznej – literatura i nauka okresu hellenistycznego – filozofia epoki hellenistycznej – architektura i rzeźba w okresie hellenistycznym – religia i kult władców – dziedzictwo epoki hellenistycznej – znaczenie terminów: <i>diadochowie, synkretyzm religijny, hellenizm, cynicy, stoicy, epikurejczycy, fryz</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje geograficzne uwarunkowania cywilizacji greckiej (I.2.1)</i> – <i>rozpoznaje dokonania kulturowe Greków w dziedzinie architektury, rzeźby, teatru, literatury, filozofii, nauki i identyfikuje je z ich twórcami (I.2.3)</i> – <i>identyfikuje dziedzictwo kultury greckiej w dorobku kulturowym Europy (I.2.4)</i> – <i>charakteryzuje [...] ekspansję Aleksandra Wielkiego (I.3.2).</i> 	1
POWTÓRZENIE WIADOMOŚCI			1
SPRAWDZIAN I OMÓWIENIE WYNIKÓW			2
ANTYCZNY RZYM			
1. Etruskowie	<ul style="list-style-type: none"> – warunki naturalne Italii 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje ekspansję rzymską</i> 	1

i początki Rzymu	<ul style="list-style-type: none"> – początki Rzymu – Rzym jako monarchia – struktura społeczna Rzymu w okresie monarchii – znaczenie terminów: <i>Lacjum, Latynowie, Sabinowie, Wolskowie, Etruskowie, królowie rzymscy, patronat, tribus, kuria, centuria</i> 	[...] (I.3.3).	
2. Republika rzymska	<ul style="list-style-type: none"> – społeczeństwo republikańskiego Rzymu – władze republiki rzymskiej – znaczenie terminów: <i>republika, kuria, senat, zasada kolegialności, zasada kadencyjności, dyktator, konsul, trybun ludowy, patrycjusze, plebejusze, nobilem, Prawo XII tablic, pretor, cenzor, edyl, kwestor, liktor, trybun ludowy</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje ekspansję rzymską</i> [...] (I.3.3) – <i>charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne w Rzymie republikańskim</i> [...] (I.4.1). 	1
3. Powstanie Imperium Rzymskiego	<ul style="list-style-type: none"> – armia rzymska – przyczyny podbojów rzymskich – podbój Italii, wojny punickie, podbój państw hellenistycznych – powstanie Imperium Rzymskiego – funkcjonowanie imperium – znaczenie terminów: <i>wojsko obywatelskie, legion, prowincja, triumf, manipuł, ekwici</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje ekspansję rzymską i wyjaśnia ideę imperium rzymskiego</i> (I.3.3) – <i>identyfikuje dziedzictwo kultury rzymskiej w dorobku kulturowym Europy</i> (I.4.6). 	1
4. Kryzys i upadek republiki rzymskiej	<ul style="list-style-type: none"> – społeczne skutki podbojów rzymskich – reformy agrarne Grakchów i reforma wojskowa Mariusza – kryzys ustroju republikańskiego w Rzymie – wojna domowa i dyktatura Sulli – niewolnictwo w Rzymie i powstanie Spartakusa – I triumwirat – rządy Juliusza Cezara – II triumwirat – znaczenie terminów: <i>triumwirat, tetrarchia, popularzy, optymaci, proletariusze</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne w Rzymie republikańskim</i> [...] (I.4.1) – <i>porównuje niewolnictwo w Rzymie z wcześniejszymi formami niewolnictwa w świecie bliskowschodnim i greckim</i> (I.4.2). 	1
5. Powstanie cesarstwa	<ul style="list-style-type: none"> – wojna Oktawiana z Markiem Antoniuszem – przejście pełnej władzy przez Oktawiana Augusta – powstanie cesarstwa w Rzymie – dynastia julijsko-klaudyjska – podboje cesarstwa – znaczenie terminów: <i>cesarstwo, cesarz, kohorta, pretorianie, pax romana, pryncypat</i> 	– <i>charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne</i> [...] w cesarstwie rzymskim (I.4.1).	1
6. Pryncypat i dominat	<ul style="list-style-type: none"> – panowanie Flawiuszów i Antoninów – romanizacja oraz urbanizacja prowincji – wojny w okresie pryncypatu – limes i zagrożenie zewnętrzne – dominat i tetrarchia – znaczenie terminów: <i>dominat, Partowie, Wał Hadriana, Dakowie, dynastia flawijska, castrum</i> 	– <i>charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne</i> [...] w cesarstwie rzymskim (I.4.1).	1
7. Kultura	– kształtowanie się kultury rzymskiej	– <i>rozpoznaje dokonania kulturowe</i>	1

antycznego Rzymu	<ul style="list-style-type: none"> – literatura rzymska – filozofia rzymska – prawo rzymskie – architektura i sztuki plastyczne w Rzymie – osiągnięcia techniczne Rzymian – religia w antycznym Rzymie – znaczenie terminów: <i>forum, Koloseum, Kapitol, Panteon, termy, łuki triumfalne, amfiteatr, mitraizm</i> 	<p><i>Rzymian w dziedzinie prawa, literatury, nauki, architektury i techniki (I.4.5)</i></p> <p><i>– identyfikuje dziedzictwo kultury rzymskiej w dorobku kulturowym Europy (I.4.6).</i></p>	
8. Początki chrześcijaństwa	<ul style="list-style-type: none"> – powstanie i rozwój chrześcijaństwa – prześladowania chrześcijan – <i>Edykt mediolański</i> – rola cesarza Konstantyna Wielkiego w upaństwowieniu religii chrześcijańskiej – znaczenie terminów: <i>kult państwowy, chrześcijaństwo, Nowy Testament, apostołowie, herezje, gnostycyzm, apokryfy, kanon, patriarcha</i> 	<p><i>– opisuje zmiany w położeniu religii chrześcijańskiej w państwie rzymskim (od religii prześladowanej, poprzez tolerowaną, do panującej) (I.4.3)</i></p> <p><i>– identyfikuje dziedzictwo kultury rzymskiej w dorobku kulturowym Europy (I.4.6).</i></p>	1
9. Upadek Imperium Rzymskiego	<ul style="list-style-type: none"> – kryzys wewnątrz cesarstwa – podział imperium – kryzys cesarstwa zachodniorzymskiego – wielka wędrówka ludów – upadek cesarstwa zachodniorzymskiego i jego przyczyny – znaczenie terminów: <i>latyfundia, kolonowie, Hunowie, Germanowie, Wizygoci, Ostrogoci, Wandalowie</i> 	<p><i>– charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne [...] w cesarstwie rzymskim (I.4.1)</i></p> <p><i>– prezentuje najważniejsze stanowiska historiografii dotyczące przyczyn upadku państwa rzymskiego (I.4.4).</i></p>	1
POWTÓRZENIE WIADOMOŚCI			1
SPRAWDZIAN I OMÓWIENIE WYNIKÓW			2
WCZESNE ŚREDNIOWIECZE			
1. Barbarzyńska Europa	<ul style="list-style-type: none"> – plemiona germańskie – królestwa barbarzyńskie – ustrój polityczno-społeczny państw germańskich – upadek państw barbarzyńskich – powstanie łacińskiego kręgu cywilizacyjnego – Kościół na przełomie epok – powstanie państw germańskich – rozwój chrześcijaństwa i powstanie pierwszych zakonów (V–VII w.) – znaczenie terminów: <i>arianizm, kler, pontyfikat, asceta, konwent, klasztor, zakon, reguła, benedyktyni</i> 	<p><i>– charakteryzuje kręgi kulturowe: łaciński [...] (II.1.1)</i></p> <p><i>– opisuje proces tworzenia się państw w Europie Zachodniej [...] (II.2.3)</i></p> <p><i>– charakteryzuje funkcjonowanie władzy, struktur społecznych i gospodarki w systemie feudalnym (II.2.5).</i></p>	
2. Cesarstwo bizantyjskie	<ul style="list-style-type: none"> – ustrój polityczny cesarstwa bizantyjskiego – odbudowa potęgi w czasach Justyniana I – kryzys i najazdy Bułgarów oraz Persów, walki z Arabami – polityka wewnętrzna Justyniana I – społeczeństwo i gospodarka cesarstwa bizantyjskiego – kultura bizantyjska 	<p><i>– charakteryzuje kręgi kulturowe: [...] bizantyjski [...] (II.1.1)</i></p> <p><i>– opisuje charakterystyczne cechy bizantyjskiego systemu politycznego (II.1.2).</i></p>	1

	<ul style="list-style-type: none"> – renesans macedoński – znaczenie terminów: <i>kodyfikacja justyniańska, temy, ikonoklazm, „ogień grecki”</i>, Kodeks Justyniana 		
3. Świat islamu	<ul style="list-style-type: none"> – Arabia przed powstaniem islamu – powstanie islamu (nauki Mahometa) – rozwój nowej religii – podboje arabskie w Europie – powstanie imperium Arabów – kultura i sztuka arabska – cywilizacja islamska i jej znaczenie – znaczenie terminów: <i>Beduini, szariat, Koran, hidżra, dżihad, muzułmanie, islam, kalifat, Sunna, meczet, dżizja, Umajjadzi, Abbasydzi</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje kręgi kulturowe: [...] arabski (II.1.1)</i> – <i>wyjaśnia wpływ cywilizacji islamskiej na cywilizację łacińską i bizantyjską (II.1.3)</i> – <i>rozpoznaje najważniejsze osiągnięcia cywilizacji islamskiej w zakresie architektury, sztuki i nauki (II.1.4)</i> – <i>opisuje proces tworzenia się państw w Europie Zachodniej, z uwzględnieniem najazdów Arabów [...] (II.2.3).</i> 	1
4. Monarchia Franków	<ul style="list-style-type: none"> – pochodzenie Franków – początki państwa Franków – chrzest Chlodwiga – rządy Merowingów – społeczeństwo monarchii Merowingów – organizacja monarchii Franków – początek potęgi Karolingów – panowanie Pepina Krótkiego – znaczenie terminów: <i>prawo salickie, majordom, hrabstwo, wiec, Patrymonium św. Piotra</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>opisuje zasięg terytorialny, organizację władzy, gospodarkę i kulturę państwa Franków (II.2.1).</i> 	1
5. Imperium Karolingów	<ul style="list-style-type: none"> – powstanie imperium Karolingów – monarchia Karola Wielkiego – reformy karolińskie – renesans karoliński – odnowienie cesarstwa na Zachodzie – kryzys imperium Karolingów – traktat z Verdun i jego skutki – znaczenie terminów: <i>minuskula karolińska, kapitularz, marchia</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje kręgi kulturowe: łaciński [...] (II.1.1)</i> – <i>charakteryzuje [...] ideę cesarstwa karolińskiego [...] (II.2.2).</i> 	1
6. Kształtowanie się ustroju feudalnego	<ul style="list-style-type: none"> – gospodarka i społeczeństwo wczesnego średniowiecza – władztwo gruntowe – feudalizm – rozwój systemu lennego – znaczenie terminów: <i>gospodarka naturalna, gospodarka towarowo-pieniężna, trybut, senior, wasal, feudum, renta feudalna, immunitet, pańszczyzna, beneficjum, kasztelan, lenno, hold lenny, suzeren</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje funkcjonowanie władzy, struktur społecznych i gospodarki w systemie feudalnym (II.2.5).</i> 	1
7. Europa Zachodnia w IX i X wieku	<ul style="list-style-type: none"> – upadek dynastii Karolingów – początki królestwa francuskiego – powstanie Rzeszy i cesarstwa Ottonów – Skandynawia i Normanowie – początek najazdów wikingów 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje kręgi kulturowe: łaciński [...] (II.1.1)</i> – <i>opisuje [...] gospodarkę i kulturę państwa Franków (II.2.1)</i> – <i>charakteryzuje i porównuje idee</i> 	1

	<ul style="list-style-type: none"> – podboje normańskie i Wilhelm Zdobywca – znaczenie terminów: <i>Robertyni, Kapetyngowie, Ludolfingowie, uniwersalizm cesarski, Waregowie, pismo runiczne</i> 	<p><i>cesarstwa karolińskiego z ideą cesarstwa Ottonów (II.2.2)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje proces tworzenia się państw w Europie Zachodniej, z uwzględnieniem najazdów [...] Normanów [...] (II.2.3) – charakteryzuje funkcjonowanie władzy, struktur społecznych i gospodarki w systemie feudalnym (II.2.5). 	
8. Słowianie i Węgrzy	<ul style="list-style-type: none"> – pochodzenie Słowian i ich rozmieszczenie – organizacja plemion słowiańskich – kultura pierwotna Słowian – Awarowie – pierwsze państwo słowiańskie – Wielkie Morawy i wpływy bizantyjskie – powstanie państwa czeskiego – państwa słowiańskie na Bałkanach – powstanie Rusi Kijowskiej – Węgrzy i początki ich państwowości – najazdy Węgrów w Europie – znaczenie terminów: <i>kaganat, głągolica, cyrylica, demokracja wojenna, żupan, Przemyslidzi</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje proces tworzenia się państw w Europie Zachodniej, z uwzględnieniem najazdów [...] Węgrów (II.2.3) – opisuje proces powstawania państw w Europie Środkowo-Wschodniej, z uwzględnieniem wpływu cywilizacji łacińskiej i bizantyjskiej (II.2.4) – charakteryzuje funkcjonowanie władzy, struktur społecznych i gospodarki w systemie feudalnym (II.2.5) – prezentuje główne stanowiska historiografii dotyczące etnogenezy Słowian (II.4.1). 	1
9. Ziemie polskie do X wieku	<ul style="list-style-type: none"> – pierwsi mieszkańcy ziem polskich – przybycie plemion słowiańskich i ich rozmieszczenie – warunki naturalne i gospodarka plemienna – organizacja społeczna Słowian – plemiona polskie – pierwsze państwa plemienne – początki państwa Polan – znaczenie terminów: <i>kultura łużycka, kultura pomorska, kultura lateńska, bursztynowy szlak, gospodarka żarowa, gospodarka przemienno-odłogowa, opole, ród, gród</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – prezentuje główne stanowiska historiografii dotyczące etnogenezy Słowian (II.4.1) – wyjaśnia uwarunkowania narodzin państwa polskiego [...] (II.4.2). 	1
10. Początki państwa polskiego	<ul style="list-style-type: none"> – najstarsze źródła dotyczące dziejów Polski – polityka Mieszka I – przyjęcie chrztu i jego znaczenie – stosunki państwa gnieźnieńskiego z sąsiadami – początki rządów Bolesława Chrobrego – misja św. Wojciecha w Prusach – zjazd gnieźnieński – wojny z sąsiadami – koronacja Bolesława Chrobrego – znaczenie terminów: <i>Dagome iudex, chrystianizacja, kanonizacja, męczeństwo, relikwie, arcybiskupstwo, bulla, denar, wojowie</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje proces powstawania państw w Europie Środkowo-Wschodniej, z uwzględnieniem wpływu cywilizacji łacińskiej i bizantyjskiej (II.2.4) – wyjaśnia uwarunkowania narodzin państwa polskiego i jego chrystianizacji (II.4.2) – opisuje rozwój terytorialny państwa polskiego w X–XII w. (II.4.3) – rozpoznaje tendencje centralistyczne i decentralistyczne w życiu politycznym państwa polskiego w X–XII w. (II.4.4) – synchronizuje najważniejsze 	1

		wydarzenia z dziejów Polski i Europy w X–XII w. (II.4.5) – ocenia znaczenie włączenia ziem polskich do cywilizacyjnego kręgu świata zachodniego (łacińskiego) (II.8.2).	
11. Kryzys monarchii piastowskiej	– początki rządów Mieszka II – kryzys państwa pierwszych Piastów i reakcja pogańska – najazd Brzetysława – Kazimierz Odnowiciel i jego polityka – odbudowa państwa piastowskiego – monarchia Bolesława Śmiałego – sprawa św. Stanisława i upadek Bolesława Śmiałego – polityka wewnętrzna i zewnętrzna Władysława Hermana – początki rządów Bolesława Krzywoustego – polityka zagraniczna i wewnętrzna Bolesława Krzywoustego – podbój Pomorza i walki z Niemcami – znaczenie terminów: <i>obóz gregoriański, obóz cesarski, palatyn</i>	– wyjaśnia uwarunkowania narodzin państwa polskiego i jego chrystianizacji (II.4.2) – opisuje rozwój terytorialny państwa polskiego w X–XII w. (II.4.3) – rozpoznaje tendencje centralistyczne i decentralistyczne w życiu politycznym państwa polskiego w X–XII w. (II.4.4) – synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w X–XII w. (II.4.5).	1
12. Państwo wczesno-piastowskie	– Polska monarchią patrymonialną – drużyna monarsza – dwór monarchy i jego urzędnicy – organizacja grodowa – struktura społeczna monarchii wczesnopiastowskiej – prawo rycerskie i książęce – znaczenie terminów: <i>monarchia patrymonialna, możnowładztwo, wojewoda, komornik, cześnik, stolnik, kanclerz, koniuszy, łowczy, miecznik, włodarz, rycerze, komesi, okręg grodowy, osady służebne, daniny, posługi, powołowe (poradlnie, podymne), stróża, podworowe, narzaz, stan, przewód, stan (stacja), regalia</i>	– rozpoznaje tendencje centralistyczne i decentralistyczne w życiu politycznym państwa polskiego w X–XII w. (II.4.4) – ocenia znaczenie włączenia ziem polskich do cywilizacyjnego kręgu świata zachodniego (łacińskiego) (II.8.2) – synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w X–XII w. (II.4.5).	1
POWTÓRZENIE WIADOMOŚCI			1
SPRAWDZIAN I OMÓWIENIE WYNIKÓW			2

EUROPA I POLSKA W XI–XIV WIEKU			
1. Cesarstwo i papieżstwo	– papieżstwo po upadku cesarstwa rzymskiego – feudalizacja Kościoła – reforma kluniacka – wielka schizma wschodnia – kryzys w Kościele łacińskim i reforma gregoriańska – spór o inwestyturę – początki prawa kanonicznego – znaczenie terminów: <i>Dictatus papae,</i>	– wyjaśnia ideowe i polityczne przyczyny rywalizacji papieżstwa z cesarstwem o zwierzchnictwo nad średniowieczną Europą (II.3.1).	1

	<i>ortodoksja, schizma, Kościół autokefaliczny, symonia, nepotyzm, ekskomunika, świętopietrze, inwestytura, antypapież, nikolaizm, celibat, konklawe, ekskomunika, inwestytura</i>		
2. Wyprawy krzyżowe	<ul style="list-style-type: none"> – pielgrzymki do Ziemi Świętej – sytuacja w Europie i na Bliskim Wschodzie w przededniu krucjat – geneza krucjat – pierwsza wyprawa krzyżowa – Królestwo Jerozolimskie – zakony rycerskie – kolejne wyprawy krzyżowe i upadek państw łacińskich na Bliskim Wschodzie – przyczyny klęski i skutki krucjat – znaczenie terminów: <i>emir, Turcy seldżuccy, mamelukowie, krzyżowcy, zakony rycerskie, templariusze, joannici, Krzyżacy, krucjata dziecięca, handel lewantyński</i> 	– <i>charakteryzuje polityczne, społeczno-gospodarcze i religijne uwarunkowania oraz ocenia skutki wypraw krzyżowych do Ziemi Świętej [...] (II.3.2).</i>	1
3. Gospodarka średnio-wiecznej Europy	<ul style="list-style-type: none"> – główne cechy społeczno-gospodarcze Europy w XI–XIII w. – przemiany w rolnictwie – rozwój osadnictwa i odtworzenie sieci miast – ukształtowanie się stanu mieszczańskiego – rozwój handlu i powrót do gospodarki pieniężnej – znaczenie terminów: <i>trójpolówka, lan, cechy, mistrzowie, czeladnicy, gildie, majstersztyk, patrycjat, pospólstwo, plebs, Hanza, jarmark, bank, lichwa, weksel, dukat</i> 	– <i>opisuje charakterystyczne przejawy ożywienia społeczno-gospodarczego w Europie XI–XIII w. (II.3.3).</i>	1
4. Powstanie monarchii stanowej	<ul style="list-style-type: none"> – przyczyny powstania i główne cechy monarchii stanowych – kształtowanie się stanów – powstanie reprezentacji stanowych – przemiany ustrojowe w królestwie angielskim – monarchia stanowa w Anglii – Stany Generalne we Francji – inne parlamenty stanowe w Europie – znaczenie terminów: <i>rycerstwo, ławnicy, społeczeństwo stanowe, przywileje generalne, parlamentaryzm, precedens, Izba Gmin, Izba Lordów, baron, Wielka karta swobód, Stany Generalne</i> 	– <i>porównuje proces formowania się społeczeństwa stanowego w Polsce i w zachodniej Europie (II.5.2).</i>	1
5. Kościół w średniowieczu	<ul style="list-style-type: none"> – duchowość monastyczna i przemiany średniowiecznej religijności – monastycyzm cysterski – religijność miejska – średniowieczne herezje – zakony żebracze – papieżstwo – od kryzysu do potęgi – znaczenie terminów: <i>kameduli, kartuzi,</i> 	– <i>wyjaśnia uniwersalny charakter kultury średniowiecznej (II.8.1)</i> – <i>identyfikuje dokonania kultury okresu średniowiecza w zakresie piśmiennictwa, prawa, filozofii, architektury i sztuki, z uwzględnieniem kultury polskiego średniowiecza (II.8.3).</i>	1

	<i>kanonicy regularni, norbertanie, franciszkanie, dominikanie, waldensi, katarzy, kroniki, roczniki</i>		
6. Kultura średniowiecznej Europy	<ul style="list-style-type: none"> – kultura w czasach karolińskich i ottońskich – cechy kultury średniowiecznej – znaczenie symboli i rytuałów – rozwój piśmiennictwa i czytelnictwa – architektura i sztuka średniowiecza – kultura miejska – filozofia i uniwersytety – literatura świecka – kultura dworska – znaczenie terminów: trivium, quadrivium, <i>uniwersalizm</i>, <i>Biblia pauperum</i>, <i>Złota legenda</i>, <i>portal</i>, <i>apsyda</i>, <i>rozeta</i>, <i>przyopy</i>, <i>manuskrypt</i>, <i>scholastyka</i>, <i>tomizm</i>, <i>styl romański</i>, <i>gotyk</i> 	– <i>identyfikuje dokonania kultury okresu średniowiecza w zakresie piśmiennictwa, prawa, filozofii, architektury i sztuki, z uwzględnieniem kultury polskiego średniowiecza (II.8.3).</i>	1
7. Imperium mongolskie	<ul style="list-style-type: none"> – zjednoczenie plemion mongolskich – powstanie i rozwój imperium – podboje Czyngis-chana – dalsza ekspansja Mongołów – organizacja mongolskiej armii i państwa – podbój Rusi – inwazja na Węgry i Polskę – rozpad imperium mongolskiego – znaczenie terminów: <i>chan</i>, <i>wielki chan</i>, <i>Złota Orda</i>, <i>lekka kawaleria</i>, <i>jarłyk</i>, <i>haracz</i> 	– <i>opisuje kierunki i charakter oraz konsekwencje najazdów mongolskich dla Europy Środkowo-Wschodniej (II.3.4).</i>	1
8. Rozbicie dzielnicowe	<ul style="list-style-type: none"> – testament Bolesława Krzywoustego – przyczyny polityczne, ekonomiczne i kulturowe rozbicia dzielnicowego w Polsce – walka o władzę – upadek senioratu – apogeum rozbicia dzielnicowego – skutki polityczne rozbicia dzielnicowego dla ziem polskich – znaczenie terminów: <i>pryncypat</i>, <i>seniorat</i>, <i>dzielnica senioralna</i>, <i>dzielnica dziedziczna</i>, <i>pogrobowiec</i>, <i>interdykt</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>wyjaśnia przyczyny polityczne i społeczno-gospodarcze oraz następstwa rozbicia dzielnicowego (II.5.1)</i> – <i>porównuje proces formowania się społeczeństwa stanowego w Polsce i w zachodniej Europie (II.5.2)</i> – <i>opisuje przemiany społeczno-gospodarcze na ziemiach polskich [...] (II.5.3)</i> – <i>charakteryzuje proces przezwyciężenia rozbicia politycznego ziem polskich, ze wskazaniem na rolę władców i Kościoła (II.5.4)</i> – <i>synchronizuje najważniejsze wydarzenia z okresu rozbicia dzielnicowego i dziejów Europy (II.5.5).</i> 	1
9. Rozwój gospodarczy ziem polskich w XII i XIII wieku	<ul style="list-style-type: none"> – przyczyny ożywienia gospodarczego – kolonizacja na prawie niemieckim – lokacja wsi i miast – początki społeczeństwa stanowego – społeczne i kulturowe skutki przemian gospodarczych w XII i XIII w. na ziemiach polskich 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>wyjaśnia przyczyny polityczne i społeczno-gospodarcze oraz następstwa rozbicia dzielnicowego (II.5.1)</i> – <i>porównuje proces formowania się społeczeństwa stanowego w Polsce i w zachodniej Europie (II.5.2)</i> 	1

	<ul style="list-style-type: none"> – znaczenie terminów: Zwierciadło saskie, „wolni goście”, immunitet ekonomiczny, immunitet prawny, prawo magdeburskie, prawo lubeckie, wolnizna, umowa lokacyjna, soltys, wójt, rada miejska, burmistrz, kmięć, zasadzca, dziesięcina, ława wiejska, podgrodzie 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje przemiany społeczno-gospodarcze na ziemiach polskich oraz ocenia społeczno-kulturowe skutki kolonizacji na prawie niemieckim (II.5.3) – synchronizuje najważniejsze wydarzenia z okresu rozbitcia dzielnicowego i dziejów Europy (II.5.5). 	
10. Sąsiedzi Polski w XII i XIII wieku	<ul style="list-style-type: none"> – Marchia Brandenburska i jej podboje – plemiona bałtyjskie w XIII w. – początki istnienia zakonu krzyżackiego – państwo krzyżackie w Prusach i jego organizacja – rozpad Rusi Kijowskiej – sytuacja w Czechach w XIII w. – znaczenie terminów: Nowa Marchia, wielki mistrz, komturia, bracia dobrzyńscy, Złota bulla Henryka VI 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje proces formowania się społeczeństwa stanowego w Polsce i w zachodniej Europie (II.5.2) – opisuje zmiany na mapie politycznej Europy w XIV–XV w. (II.6.3) – charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i kulturowej (II.7.4). 	1
11. Próby zjednoczenia Królestwa Polskiego	<ul style="list-style-type: none"> – ziemie polskie w połowie XIII w. – przesłanki zjednoczenia monarchii – walki o tron krakowski – monarchia Henryków śląskich – koronacja Przemysła II – Przemysłidzi na tronie polskim – znaczenie terminów: grosz praski, Piastowie śląscy 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia [...] następstwa rozbitcia dzielnicowego (II.5.1) – porównuje proces formowania się społeczeństwa stanowego w Polsce i w zachodniej Europie (II.5.2) – charakteryzuje proces przewyższenia rozbitcia politycznego ziem polskich ze wskazaniem na rolę władców i Kościoła (II.5.4) – synchronizuje najważniejsze wydarzenia z okresu rozbitcia dzielnicowego i dziejów Europy (II.5.5). 	1
POWTÓRZENIE WIADOMOŚCI			1
SPRAWDZIAN I OMÓWIENIE WYNIKÓW			2
SCHYLEK ŚREDNIOWIECZA			
1. Odrodzenie Królestwa Polskiego	<ul style="list-style-type: none"> – działania Władysława Łokietka i początki jego rządów – utrata Pomorza Gdańskiego – walka o zjednoczenie kraju – koronacja Władysława Łokietka i odrodzenie monarchii polskiej – pozycja Polski w Europie – konflikty: polsko-krzyżacki i polsko-czeski – bitwa pod Płowcami – znaczenie terminów: polityka dynastyczna, starosta, rzeź Gdańska, Szczerbiec 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje proces przewyższenia rozbitcia politycznego ziem polskich, ze wskazaniem na rolę władców i Kościoła (II.5.4) – opisuje rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV–XV w. (II.7.1) – charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i kulturowej (II.7.4) – synchronizuje wydarzenia z dziejów Polski i Europy w XIV–XV w. (II.7.6). 	1
2. Monarchia Kazimierza	<ul style="list-style-type: none"> – sytuacja ziem polskich na początku rządów Kazimierza Wielkiego 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje proces formowania się społeczeństwa stanowego w Polsce 	1

Wielkiego	<ul style="list-style-type: none"> – polityka zagraniczna Kazimierza Wielkiego – zawarcie pokoju z Czechami, spór z Krzyżakami i podbój Rusi Halickiej – polityka gospodarcza w Królestwie Polskim w XIV w. – polityka wewnętrzna Kazimierza Wielkiego – sprawa sukcesji po Kazimierzu Wielkim – ocena panowania Kazimierza Wielkiego – znaczenie terminów: <i>przymus drożny, prawo składu, Akademia Krakowska, rada królewska, Korona Królestwa Polskiego, statuty Kazimierza Wielkiego, bojarzy</i> 	<ul style="list-style-type: none"> <i>i w zachodniej Europie (II.5.2)</i> – <i>charakteryzuje proces przewyciężenia rozbicia politycznego ziem polskich ze wskazaniem na rolę władców i Kościoła (II.5.4)</i> – <i>opisuje rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV–XV w. (II.7.1)</i> – <i>charakteryzuje rozwój monarchii stanowej w Polsce, uwzględniając strukturę społeczeństwa polskiego w późnym średniowieczu i rozwój przywilejów szlacheckich (II.7.2)</i> – <i>wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związków Polski z Węgrami [...] w XIV–XV w. (II.7.3)</i> – <i>charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i kulturowej (II.7.4)</i> – <i>ocenia panowanie Piastów w dziejach Polski [...] (II.7.5)</i> – <i>synchronizuje wydarzenia z dziejów Polski i Europy w XIV–XV w. (II.7.6).</i> 	
3. Europa Zachodnia w XIV i XV wieku	<ul style="list-style-type: none"> – ugruntowanie potęgi Francji – geneza konfliktu Anglii z Francją – wojna stuletnia i jej skutki – wojna „Dwóch Róż” w Anglii – monarchia burgundzka – przemiany w cesarstwie w XIII w. – walki o tron cesarski – wojny szwajcarskie – rekonkwista na Półwyspie Iberyjskim – znaczenie terminów: <i>wielkie bezkrólewie, Habsburgowie, Luksemburgowie, Złota bulla Karola IV, kolegium elektorów, Związek Wieczysty</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje polityczne, społeczno-gospodarcze i religijne uwarunkowania oraz ocenia skutki [...] rekonkwisty (II.3.2)</i> – <i>opisuje zmiany na mapie politycznej Europy w XIV–XV w. (II.6.3)</i> – <i>synchronizuje wydarzenia z dziejów Polski i Europy w XIV–XV w. (II.7.6).</i> 	1
4. Kryzys schyłku średnio-wieczna	<ul style="list-style-type: none"> – „czarna śmierć” i jej następstwa – kryzys gospodarczy Europy w XIV i XV w. – bunty społeczne i prześladowania Żydów – upadek rycerstwa – przyczyny kryzysu idei władzy uniwersalnej – upadek znaczenia cesarstwa w średniowiecznej Europie – niewola awiniońska papieży i wielka schizma zachodnia – spory o istotę Kościoła – ruchy reformatorskie w Kościele i „nowa pobożność” – znaczenie terminów: <i>danse macabre, żakeria, kurialiści, koncyliaryzm, list żelazny,</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>wyjaśnia przyczyny kryzysu idei władzy uniwersalnej w Europie późnego średniowiecza (II.6.1)</i> – <i>charakteryzuje przemiany społeczne i gospodarcze w Europie w późnym średniowieczu (II.6.2)</i> – <i>synchronizuje wydarzenia z dziejów Polski i Europy w XIV–XV w. (II.7.6).</i> 	1

	<i>unia florencka</i>		
5. Początki rządów Jagiellonów	<ul style="list-style-type: none"> – Andegawenowie na tronie polskim – problemy z sukcesją i pierwsze przywileje generalne – Jadwiga królem Polski – księstwo litewskie i jego rozwój – unia polsko-litewska w Krewie – chrystianizacja Litwy – początki rządów Władysława Jagiełły – trudna współpraca – unia w Horodle – polityka dynastyczna Władysława Jagiełły – odnowienie Akademii Krakowskiej – znaczenie terminów: <i>przywilej, unia personalna, nietykalność osobista i majątkowa</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV–XV w. (II.7.1) – charakteryzuje rozwój monarchii stanowej w Polsce, uwzględniając strukturę społeczeństwa polskiego w późnym średniowieczu i rozwój przywilejów szlacheckich (II.7.2) – wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związków Polski z Węgrami i Litwą w XIV–XV w. (II.7.3) – charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i kulturowej (II.7.4) – [...] ocenia politykę dynastyczną Jagiellonów (II.7.5) – synchronizuje wydarzenia z dziejów Polski i Europy w XIV–XV w. (II.7.6). 	1
6. Wojny z zakonem krzyżackim	<ul style="list-style-type: none"> – przyczyny konfliktu z Krzyżakami – wielka wojna z zakonem krzyżackim – pokój w Toruniu z 1411 r. – spór polsko-krzyżacki na soborze w Konstancji – kolejne wojny z Krzyżakami i ostatnie lata rządów Władysława Jagiełły – opozycja stanowa w państwie zakonnym – wojna trzynastoletnia – postanowienia i skutki II pokoju toruńskiego – znaczenie terminów: <i>bitwa pod Grunwaldem, akt inkorporacji, I i II pokój toruński, wojsko zaciężne, inkorporacja, Związek Pruski, Prusy Królewskie, Prusy Zakonne</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV–XV w. (II.7.1) – charakteryzuje rozwój monarchii stanowej w Polsce, uwzględniając strukturę społeczeństwa polskiego w późnym średniowieczu i rozwój przywilejów szlacheckich (II.7.2) – wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związków Polski z Węgrami i Litwą w XIV–XV w. (II.7.3) – charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i kulturowej (II.7.4) – [...] ocenia politykę dynastyczną Jagiellonów (II.7.5) – synchronizuje wydarzenia z dziejów Polski i Europy w XIV–XV w. (II.7.6). 	1
7. Europa Środkowa i Wschodnia w XV wieku	<ul style="list-style-type: none"> – Czechy za panowania Luksemburgów – powstanie husytyzmu – wojny husyckie – Turcy osmańscy i ich imperium – zagrożenie tureckie w Europie i upadek cesarstwa bizantyjskiego – Władysław Warneńczyk na tronie węgierskim – bitwa pod Warną i jej konsekwencje – uniezależnienie się Rusi od Mongołów – znaczenie terminów: <i>imperium osmańskie, sultan, janczar, chanat krymski, husyci, wojny husyckie, taboryci, kalikstyni (utrakwiści)</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje następstwa upadku cesarstwa bizantyjskiego i ekspansji tureckiej dla Europy (II. 6.4) – wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związków Polski z Węgrami i Litwą w XIV–XV w. (II.7.3) – [...] ocenia politykę dynastyczną Jagiellonów (II.7.5) – synchronizuje wydarzenia z dziejów Polski i Europy w XIV–XV w. (II.7.6). 	1

8. Monarchia polska w XIV i XV wieku	<ul style="list-style-type: none"> – zmiany w administracji polskiej w XIII w. – władza monarsza i urzędy centralne – administracja lokalna – ukształtowanie się społeczeństwa stanowego – przywileje szlacheckie – początki polskiego parlamentaryzmu (sejm walny) – cechy polskiej monarchii stanowej – znaczenie terminów: <i>urzędy centralne i grodowe, komes nadworny, kasztelan, monarchia elekcyjna, województwa, sejm walny, sejmiki generalne, sejmiki ziemskie, taksy wojewodzińskie, sąd podkomorski, sąd grodzki</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV–XV w. (II.7.1) – charakteryzuje rozwój monarchii stanowej w Polsce, uwzględniając strukturę społeczeństwa polskiego w późnym średniowieczu i rozwój przywilejów szlacheckich (II.7.2) – wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związków Polski z Węgrami i Litwą w XIV–XV w. (II.7.3) – [...] ocenia politykę dynastyczną Jagiellonów (II.7.5) – synchronizuje wydarzenia z dziejów Polski i Europy w XIV–XV w. (II.7.6). 	1
9. Kultura polska w średnio-wieczu	<ul style="list-style-type: none"> – początki kultury łacińskiej w Polsce – ośrodki życia kulturalnego – początki polskiego dziejopisarstwa – rozwój cywilizacyjny w XIII w. – rola Akademii Krakowskiej – architektura i sztuka polskiego średniowiecza – literatura w późnym średniowieczu – sztuka romańska i gotycka na ziemiach polskich – znaczenie terminów: <i>tablice paschalne, roczniki, kroniki, rotunda</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia uniwersalny charakter kultury średniowiecznej (II.8.1) – ocenia znaczenie włączenia ziem polskich do cywilizacyjnego kręgu świata zachodniego (łacińskiego) (II.8.2) – identyfikuje dokonania kultury okresu średniowiecza w zakresie piśmiennictwa, prawa, filozofii, architektury i sztuki, z uwzględnieniem kultury polskiego średniowiecza (II.8.3). 	1
POWTÓRZENIE WIADOMOŚCI			1
SPRAWDZIAN I OMÓWIENIE WYNIKÓW			2
CZĘŚĆ II – DZIEJE NOWOŻYTNE			
ODKRYWANIE NOWEGO ŚWIATA I PRZEMIANY W EUROPIE W XV–XVII WIEKU			
1. Cywilizacje prekolumbijskie	<ul style="list-style-type: none"> – wiedza geograficzna Europejczyków w końcu średniowiecza – cechy kultur prekolumbijskich przed przybyciem Europejczyków – cywilizacja Olmeków – cywilizacja Majów – cywilizacja Azteków – cywilizacja Inków – największe osiągnięcia cywilizacji prekolumbijskich – znaczenie terminów: <i>Teotihuacán, świątynia Słońca, kalendarz aztecki, Tenochtitlán, Machu Picchu, kipu</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje cywilizacje prekolumbijskie w Ameryce (III.1.1). 	1
2. Wielkie odkrycia geograficzne	<ul style="list-style-type: none"> – przyczyny wielkich odkryć geograficznych – odkrycia Portugalczyków – odkrycia Hiszpanów – podział Nowego Świata – skutki wielkich odkryć geograficznych – znaczenie terminów: <i>karawela, astrolabium, busola, żagiel łaciński, akademia w Sagres</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje udział poszczególnych państw europejskich w podziale Nowego Świata w XVI–XVIII w. (III.1.2) – ocenia wpływ odkryć geograficznych i ekspansji kolonialnej na życie gospodarcze i kulturowe Europy (III.1.3) 	1

		– ocenia długofalowe konsekwencje wielkich odkryć geograficznych dla Ameryki, Azji, Afryki (III.1.4).	
3. Ekspansja kolonialna	– podbój Nowego Świata przez konkwistadorów – powstanie kolonii i ich eksploatacja – niewolnictwo w koloniach – znaczenie terminów: <i>konkwistadorzy, korsarze, Złoty Trójkąt</i>	– opisuje udział poszczególnych państw europejskich w podziale Nowego Świata w XVI–XVIII w. (III.1.2) – ocenia wpływ odkryć geograficznych i ekspansji kolonialnej na życie gospodarcze i kulturowe Europy (III.1.3) – ocenia długofalowe konsekwencje wielkich odkryć geograficznych dla Ameryki, Azji, Afryki (III.1.4).	1
4. Przemiany gospodarcze i społeczne w XVI i XVII wieku	– geneza i główne cechy dualizmu gospodarczego – przemiany w rolnictwie – przemiany w miastach – początki gospodarki kapitalistycznej – znaczenie terminów: <i>inflacja, nominalna wartość waluty, nożyce cen, refeudalizacja, kapitalizm, cech, system nakładczy, manufaktury, spółki, giełda, proces grodzeń, płodozmian, kompania handlowa, domy kupiecko-handlowe</i>	– opisuje udział poszczególnych państw europejskich w podziale Nowego Świata w XVI–XVIII w. (III.1.2) – ocenia wpływ odkryć geograficznych i ekspansji kolonialnej na życie gospodarcze i kulturowe Europy (III.1.3) – analizuje przemiany kapitalistyczne w życiu gospodarczym Europy Zachodniej XVI–XVII w. (III.2.8).	1
5. Kultura renesansu	– geneza renesansu – główne cechy humanizmu – rozwój nauki – sztuka renesansu – literatura renesansu – znaczenie terminów: <i>mecenat, utopia, heliocentryzm, geocentryzm, perspektywa geometryczna, pieta, kopuła</i>	– rozpoznaje charakterystyczne cechy renesansu europejskiego oraz wskazuje czołowych twórców i ich dzieła (III.2.1).	1
6. Reformacja i jej skutki	– przyczyny reformacji – Marcin Luter i jego działalność – ruchy reformacyjne w Europie – następstwa reformacji – znaczenie terminów: <i>odpusty, protestanci, arianie, luteranizm, kalwinizm, predestynacja, wyznanie ewangelicko-augsburskie, wyznanie ewangelicko-reformowane</i>	– wyjaśnia polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe uwarunkowania i następstwa reformacji, opisując główne nurty i postaci [...] (III.2.2) – opisuje mapę [...] wyznaniową Europy w XVI w. (III.2.3) – wyjaśnia zmiany w sposobie funkcjonowania państw europejskich w epoce nowożytnej [...] (III.2.4) – charakteryzuje główne europejskie konflikty polityczne w XVI–XVII w. [...] (III.2.6).	1
7. Kontr-reformacja i wojny religijne	– sobór trydencki – powstanie i działalność Towarzystwa Jezusowego – znaczenie terminów: <i>zasada Cuius regio, eius religio, jezuita, trybunał świętej inkwizycji, „noc św. Bartłomieja”, Edykt nantejski, Akt supremacji, indeks ksiąg</i>	– [...] charakteryzuje reformę Kościoła katolickiego (III.2.2) – opisuje mapę [...] wyznaniową Europy w XVI w. (III.2.3) – wyjaśnia zmiany w sposobie funkcjonowania państw europejskich w epoce nowożytnej [...] (III.2.4)	1

	<i>zakazanych, sekularyzacja, nepotyzm, hugenoci</i>	– <i>charakteryzuje główne europejskie konflikty polityczne w XVI–XVII w. [...] (III.2.6).</i>	
8. Przemiany polityczne w Europie w XVI wieku	– monarchie narodowe w Europie Zachodniej: Francja, Anglia i Hiszpania – geneza powstania nowożytnych monarchii absolutnych – imperium Habsburgów – powstanie, rozwój i podział – imperium osmańskie – znaczenie terminów: <i>monarchia stanowa, monarchia absolutna, monarchia narodowa, merkantylizm, wojny włoskie, Sacco di Roma</i>	– <i>wyjaśnia polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe uwarunkowania i następstwa reformacji [...] (III.2.2)</i> – <i>opisuje mapę polityczną i wyznaniową Europy w XVI w. (III.2.3)</i> – <i>wyjaśnia zmiany w sposobie funkcjonowania państw europejskich w epoce nowożytnej, z uwzględnieniem charakterystyki i oceny absolutyzmu francuskiego (III.2.4)</i> – <i>charakteryzuje główne europejskie konflikty polityczne w XVI–XVII w., z uwzględnieniem roli Turcji w Europie Środkowo-Wschodniej (III.2.6).</i>	1
POWTÓRZENIE WIADOMOŚCI			1
SPRAWDZIAN I OMÓWIENIE WYNIKÓW			2
„ZŁOTY WIEK” SZLACHECKIEJ RZECZYPOSPOLITEJ			
1. Przemiany gospodarcze w Rzeczypospolitej	– geneza gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej – funkcjonowanie folwarków pańszczyźnianych – miasta w Polsce w XVI w. – znaczenie terminów: <i>dualizm ekonomiczny, szlachta, folwarki, pańszczyzna, przywilej warcki, taksy wojewodzińskie</i>	– <i>ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim oraz synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVI w. z wydarzeniami europejskimi (III.3.2).</i>	1
2. Rozwój demokracji szlacheckiej	– przyczyny dominacji politycznej szlachty – przywileje polityczne szlachty – powstanie sejmu walnego i jego funkcjonowanie – ruch egzekucyjny i jego działalność – znaczenie terminów: <i>magnateria, szlachta zaściankowa, szlachta zagrodowa, golota, senat, izba poselska, demokracja szlachecka, ruch egzekucyjny, lustracja królewskich, rokosz, wojna kokosza, przywilej mielnicki, elekcja vivente rege, wojsko kwarciane, Nihil novi (konstytucja), Trybunał Koronny, Trybunał Litewski</i>	– <i>opisuje i wyjaśnia funkcjonowanie najważniejszych instytucji życia politycznego w XVI-wiecznej Polsce, w tym sejmików, sejmu, senatu i sejmu elekcyjnego; ocenia demokrację szlachecką (III.3.1)</i> – <i>ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim oraz synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVI w. z wydarzeniami europejskimi (III.3.2)</i> – <i>[...] ocenia dorobek polskiej myśli politycznej okresu odrodzenia i reformacji (III.3.7).</i>	1
3. Kultura i sztuka renesansu w Polsce	– geneza odrodzenia na ziemiach polskich – nauka i szkolnictwo – literatura odrodzenia – renesans w sztuce – znaczenie terminów: <i>humanizm, kaplica</i>	– <i>ocenia kulturową rolę Polski w przeniesieniu wzorców cywilizacji zachodniej na obszary ruskie i litewskie (III.3.5)</i> – <i>identyfikuje dzieła polskiego</i>	1

	<i>Zygmuntowska, arras, atyka, krużganek, podcień</i>	<i>renesansu oraz ocenia dorobek polskiej myśli politycznej okresu odrodzenia i reformacji (III.3.7).</i>	
4. Panowanie ostatnich Jagiellonów	<ul style="list-style-type: none"> – główne kierunki polityki zagranicznej Jagiellonów – wzrost znaczenia państwa moskiewskiego – dyplomacja i wojny Zygmunta I Starego – I wojna północna o Inflanty i hegemonię w basenie Morza Bałtyckiego – polityka zagraniczna Zygmunta II Augusta – znaczenie terminów: <i>hold pruski, I wojna północna, дума bojarska, sobór ziemski, samodzierżawie, „trzeci Rzym”, hold wileński, flota kaperska, konstytucje Karnkowskiego</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>opisuje proces kształtowania się państwa moskiewskiego/rosyjskiego (III.2.5)</i> – [...] <i>synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVI w. z wydarzeniami europejskimi (III.3.2)</i> – <i>opisuje zmiany terytorialne państwa polsko-litewskiego i charakteryzuje stosunki z sąsiadami w XVI w. (III.3.3)</i> – <i>ocenia zmiany w relacjach polsko-litewskich w XVI w. (III.3.4)</i> – <i>ocenia kulturową rolę Polski w przeniesieniu wzorców cywilizacji zachodniej na obszary ruskie i litewskie (III.3.5).</i> 	1
5. Reformacja i kontr-reformacja w Rzeczypospolitej	<ul style="list-style-type: none"> – państwo wielu religii – luteranizm i kalwinizm na ziemiach Rzeczypospolitej – tolerancja religijna – kontrreformacja w Rzeczypospolitej – znaczenie terminów: <i>bracia czescy, bracia polscy, ugoda sandomierska, konfederacja warszawska, unia brzeska, annaty, beneficja, unicy, nuncjusz papieski, Biblia brzeska</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>opisuje i wyjaśnia funkcjonowanie najważniejszych instytucji życia politycznego w XVI-wiecznej Polsce [...] (III.3.1)</i> – <i>ocenia polską specyfikę w zakresie [...] struktury społecznej [...] oraz synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVI w. z wydarzeniami europejskimi (III.3.2)</i> – <i>ocenia kulturową rolę Polski w przeniesieniu wzorców cywilizacji zachodniej na obszary ruskie i litewskie (III.3.5)</i> – <i>ocenia sytuację wyznaniową na ziemiach Rzeczypospolitej w XVI w., w tym tolerancję wyznaniową oraz unię brzeską (III.3.6)</i> – [...] <i>ocenia dorobek polskiej myśli politycznej okresu odrodzenia i reformacji (III.3.7).</i> 	1
6. Rzeczpospolita Obojga Narodów	<ul style="list-style-type: none"> – geneza unii lubelskiej – postanowienia unii lubelskiej w 1569 r. – Rzeczpospolita Obojga Narodów – znaczenie terminów: <i>unia realna, kniaziowie, panowie, bojarzy</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>opisuje i wyjaśnia funkcjonowanie najważniejszych instytucji życia politycznego w XVI-wiecznej Polsce [...] (III.3.1)</i> – [...] <i>synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVI w. z wydarzeniami europejskimi (III.3.2)</i> – <i>opisuje zmiany terytorialne państwa polsko-litewskiego [...] (III.3.3)</i> – <i>ocenia zmiany w relacjach polsko-litewskich w XVI w. (III.3.4)</i> – <i>ocenia kulturową rolę Polski w</i> 	1

		<i>przeniesieniu wzorców cywilizacji zachodniej na obszary ruskie i litewskie (III.3.5).</i>	
7. Pierwsi władcy elekcyjni	<ul style="list-style-type: none"> – pierwsze bezkrólewie – pierwsza wolna elekcja – Henryk Walezy na tronie Rzeczypospolitej – kolejna wolna elekcja – polityka wewnętrzna i zagraniczna Stefana Batorego – znaczenie terminów: <i>konfederacje, sądy kapturowe, interrex, prymas, sejm konwokacyjny, elekcja viritim, artykuły henrykowskie, pacta conventa, sejm elekcyjny, sejm koronacyjny, piechota wybraniecka, husaria</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>opisuje i wyjaśnia funkcjonowanie najważniejszych instytucji życia politycznego w XVI-wiecznej Polsce [...] (III.3.1)</i> – <i>ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych [...] oraz synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVI w. z wydarzeniami europejskimi (III.3.2)</i> – <i>opisuje zmiany terytorialne państwa polsko-litewskiego i charakteryzuje stosunki z sąsiadami w XVI w. (III.3.3)</i> – <i>ocenia zmiany w relacjach polsko-litewskich w XVI w. (III.3.4)</i> – <i>ocenia kulturową rolę Polski w przeniesieniu wzorców cywilizacji zachodniej na obszary ruskie i litewskie (III.3.5)</i> – <i>[...] ocenia dorobek polskiej myśli politycznej okresu odrodzenia i reformacji (III.3.7).</i> 	1
POWTÓRZENIE WIADOMOŚCI			1
SPRAWDZIAN I OMÓWIENIE WYNIKÓW			2
DZIEJE EUROPY W XVII WIEKU			
1. Rewolucja angielska i rozwój parlamentaryzmu	<ul style="list-style-type: none"> – sytuacja społeczno-gospodarcza w Anglii – rządy Stuartów – wybuch rewolucji angielskiej – wojna domowa w Anglii – dyktatura Olivera Cromwella – demokracja parlamentarna w Anglii – znaczenie terminów: <i>stara szlachta – nobility, nowa szlachta – gentry, anglikanizm, purytanizm, parlament, Akt nawigacyjny, lord protektor, Habeas Corpus Act, Ustawa o prawach, Akt o następstwie tronu</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>wyjaśnia zmiany w sposobie funkcjonowania państw europejskich w epoce nowożytnej [...] (III.2.4)</i> – <i>charakteryzuje główne europejskie konflikty polityczne w XVI–XVII w. [...] (III.2.6)</i> – <i>wyjaśnia genezę i opisuje następstwa rewolucji angielskich (III.2.7)</i> – <i>analizuje przemiany kapitalistyczne w życiu gospodarczym Europy Zachodniej XVI–XVII w. (III.2.8)</i> – <i>charakteryzuje parlamentaryzm angielski [...] (III.5.5).</i> 	1
2. Wojna trzydziestoletnia	<ul style="list-style-type: none"> – geneza wojny trzydziestoletniej – etapy wojny trzydziestoletniej – pokój westfalski – skutki wojny trzydziestoletniej dla dziejów Europy – znaczenie terminów: <i>cesarstwo Habsburgów, defenestracja praska, pokój westfalski, Unia Protestancka, Liga Katolicka</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>wyjaśnia polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe uwarunkowania i następstwa reformacji [...] (III.2.2)</i> – <i>wyjaśnia zmiany w sposobie funkcjonowania państw europejskich w epoce nowożytnej [...] (III.2.4)</i> – <i>charakteryzuje główne europejskie konflikty polityczne w XVI–XVII w. [...] (III.2.6)</i> – <i>analizuje przemiany kapitalistyczne</i> 	1

		w życiu gospodarczym Europy Zachodniej XVI–XVII w. (III.2.8) – opisuje przemiany w kulturze europejskiej w XVII w. [...] (III.2.9).	
3. Absolutyzm we Francji	– Francja kardynała Richelieu – czasy Frondy – rządy osobiste Ludwika XIV – znaczenie terminów: <i>intendenci, hugenoci, Edykt nantejski, rządy osobiste, Wersal, Bastylia, Król Słońce</i>	– wyjaśnia zmiany w sposobie funkcjonowania państw europejskich w epoce nowożytnej, z uwzględnieniem charakterystyki i oceny absolutyzmu francuskiego (III.2.4) – charakteryzuje główne europejskie konflikty polityczne w XVI–XVII w. [...] (III.2.6) – opisuje przemiany w kulturze europejskiej w XVII w. i rozpoznaje główne dokonania epoki baroku (III.2.9).	1
4. Zmiany polityczne w Europie w XVII wieku	– polityka zagraniczna Ludwika XIV – wojna o sukcesję hiszpańską – zagrożenie tureckie w Europie – wojna Francji z Ligą Augsburską – znaczenie terminów: <i>sukcesja, Liga Augsburska, wojna palatynacka, koalicja antyfrancuska</i>	– wyjaśnia zmiany w sposobie funkcjonowania państw europejskich w epoce nowożytnej [...] (III.2.4) – analizuje przemiany kapitalistyczne w życiu gospodarczym Europy Zachodniej XVI–XVII w. (III.2.8) – charakteryzuje główne europejskie konflikty polityczne w XVI–XVII w. z uwzględnieniem roli Turcji w Europie Środkowo-Wschodniej (III.2.6).	1
5. Kultura baroku w Europie	– geneza baroku – główne cechy baroku – dzieła sztuki barokowej w Europie – architektura – znaczenie terminów: <i>rokoko, ogrody pałacowe, pałac barokowy, rzeźba barokowa</i>	– opisuje przemiany w kulturze europejskiej w XVII w. i rozpoznaje główne dokonania epoki baroku (III.2.9).	1
POWTÓRZENIE WIADOMOŚCI			2
SPRAWDZIAN I OMÓWIENIE WYNIKÓW			1
WOJNY I KRYZYS RZECZYPOSPOLITEJ OBOJGA NARODÓW W XVII WIEKU			
1. Początki rządów Zygmunta Wazy	– podwójna elekcja – początki rządów Zygmunta III Wazy – główne kierunki polityki zagranicznej pierwszych Wazów – bitwa pod Kircholmem – wojna o ujście Wisły – bitwa morską pod Oliwą – rozejm w Starym Targu – przygotowania do wojny i porozumienie w Sztumskiej Wsi – wojna z Turcją – rządy Władysława IV Wazy – plany wojny tureckiej Władysława IV – znaczenie terminów: <i>rokosz Zebrzydowski, detronizacja, dominium</i>	– opisuje zmiany terytorium Rzeczypospolitej w XVII w. (III.4.1) – opisuje główne etapy konfliktów politycznych i militarnych Rzeczypospolitej ze Szwecją [...] w XVII w.; wyjaśnia ich następstwa (III.4.2) – charakteryzuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej (III.4.3) – wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej w XVII w. (III.4.4) – [...] synchronizuje najważniejsze	1

	Maris Baltici	wydarzenia z dziejów Polski w XVII w. z wydarzeniami europejskimi (III.4.5).	
2. O koronę carów – wojny z Moskwą	<ul style="list-style-type: none"> – sytuacja w Rosji po śmierci Iwana Groźnego – cele polskiej polityki wschodniej – dymitriady – wojna z Rosją i zdobycie Kremla – walki o Moskwę w 1612 r. – kolejne wojny o tron moskiewski – pokój w Polanowie – znaczenie terminów: „wielka smuta”, <i>dymitriada, Kreml</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje zmiany terytorium Rzeczypospolitej w XVII w. (III.4.1) – opisuje główne etapy konfliktów politycznych i militarnych Rzeczypospolitej z [...] państwem moskiewskim/Rosją [...] w XVII w.; wyjaśnia ich następstwa (III.4.2) – charakteryzuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej (III.4.3) – wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej w XVII w. (III.4.4) – [...] synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVII w. z wydarzeniami europejskimi (III.4.5). 	1
3. Konflikt z Turcją	<ul style="list-style-type: none"> – przyczyny wojen z Turcją – bitwa pod Cecorą – obrona obozu warownego pod Chocimiem – zawarcie pokoju polsko-tureckiego – znaczenie terminów: <i>Kozacy, Kozacy zaporoscy, Dzikie Pola, Zaporozże, Tatarzy krymscy, sułtan</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje zmiany terytorium Rzeczypospolitej w XVII w. (III.4.1) – opisuje główne etapy konfliktów politycznych i militarnych Rzeczypospolitej z [...] Turcją w XVII w.; wyjaśnia ich następstwa (III.4.2) – charakteryzuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej (III.4.3) – wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej w XVII w. (III.4.4) – [...] synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVII w. z wydarzeniami europejskimi (III.4.5). 	1
4. Powstanie Chmielnickiego	<ul style="list-style-type: none"> – problem kozacki w Rzeczypospolitej – sytuacja na Ukrainie w połowie XVII w. – wybuch powstania Chmielnickiego – przebieg wojny polsko-kozackiej – unia w Perejasławiu – wojna z Rosją w latach 1654–1667 – skutki konfliktu z Kozakami i Rosją – znaczenie terminów: <i>ugoda w Hadziaczu, pokój Grzymułtowskiego, kozacy rejestrowi, ataman, chan tatarski</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje zmiany terytorium Rzeczypospolitej w XVII w. (III.4.1) – charakteryzuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej (III.4.3) – wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej w XVII w. (III.4.4) – ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim oraz synchronizuje najważniejsze 	1

		wydarzenia z dziejów Polski w XVII w. z wydarzeniami europejskimi (III.4.5) – <i>charakteryzuje sarmatyzm jako ideologię i styl życia polskiej szlachty</i> [...] (III.4.6).	
5. Potop szwedzki	– geneza najazdu szwedzkiego – przebieg potopu szwedzkiego – współpraca sąsiadów Rzeczypospolitej – następstwa potopu szwedzkiego – znaczenie terminów: <i>wojna podjazdowa, śluby lwowskie, Jasna Góra, traktat z Radnot, traktaty welawsko-bydgoskie, pokój oliwski</i>	– <i>opisuje zmiany terytorium Rzeczypospolitej w XVII w.</i> (III.4.1) – <i>opisuje główne etapy konfliktów politycznych i militarnych Rzeczypospolitej ze Szwecją</i> [...] w XVII w.; <i>wyjaśnia ich następstwa</i> (III.4.2) – <i>charakteryzuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej</i> (III.4.3) – <i>wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej w XVII w.</i> (III.4.4) – [...] <i>synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVII w. z wydarzeniami europejskimi</i> (III.4.5).	1
6. Rzeczpospolita w drugiej połowie XVII wieku	– problemy wewnętrzne i rokosz Lubomirskiego – wojna z Turcją i pokój w Buczaczu – bitwa pod Chocimiem – elekcja i polityka zagraniczna Jana III Sobieskiego – wyprawa wiedeńska – pokój w Karłowicach – znaczenie terminów: <i>Podole, Święta Liga, wezyr</i>	– <i>opisuje zmiany terytorium Rzeczypospolitej w XVII w.</i> (III.4.1) – <i>opisuje główne etapy konfliktów politycznych i militarnych Rzeczypospolitej z [...] Turcją w XVII w.; wyjaśnia ich następstwa</i> (III.4.2) – <i>charakteryzuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej</i> (III.4.3) – <i>wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej w XVII w.</i> (III.4.4) – [...] <i>synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVII w. z wydarzeniami europejskimi</i> (III.4.5).	1
7. Kryzys Rzeczypospolitej w XVII wieku	– przemiany społeczno-gospodarcze w Rzeczypospolitej w XVII w. – przemiany ustrojowe Rzeczypospolitej w XVII w. – sytuacja wyznaniowa w Rzeczypospolitej – znaczenie terminów: <i>klientela, latyfundia, oligarchia magnacka, liberum veto, przymus propinacyjny, regaliści, apostazja, dysydenci, dyzunicy</i>	– <i>opisuje zmiany terytorium Rzeczypospolitej w XVII w.</i> (III.4.1) – <i>opisuje główne etapy konfliktów politycznych i militarnych Rzeczypospolitej</i> [...] XVII w.; <i>wyjaśnia ich następstwa</i> (III.4.2) – <i>charakteryzuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej</i> (III.4.3) – <i>wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania</i>	1

		<p>gospodarczego Rzeczypospolitej w XVII w. (III.4.4)</p> <p>– ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim oraz synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVII w. z wydarzeniami europejskimi (III.4.5).</p>	
8. Barok i sarmatyzm	<p>– geneza baroku</p> <p>– specyfika polskiego baroku</p> <p>– sztuka barokowa</p> <p>– nauka i oświata</p> <p>– literatura barokowa</p> <p>– sarmatyzm i jego cechy</p> <p>– znaczenie terminów: <i>światłocień, kalwaria, portrety trumienne, ksenofobia, „przedmurze chrześcijaństwa”, manieryzm, inkrustacja, intarsjowanie, „złota wolność szlachecka”, żupan, kontusz</i></p>	<p>– opisuje przemiany w kulturze europejskiej w XVII w. i rozpoznaje główne dokonania epoki baroku (III.2.9)</p> <p>– charakteryzuje sarmatyzm jako ideologię i styl życia polskiej szlachty; rozpoznaje dzieła sztuki polskiego baroku (III.4.6).</p>	1
POWTÓRZENIE WIADOMOŚCI			1
SPRAWDZIAN I OMÓWIENIE WYNIKÓW			2
OŚWIECENIE W EUROPIE I RZECZYPOSPOLITEJ			
1. Przemiany gospodarczo-społeczne w Europie w XVIII wieku	<p>– przyczyny rozwoju gospodarczego Anglii</p> <p>– maszyna parowa i jej zastosowanie</p> <p>– skutki gospodarcze i społeczne rewolucji przemysłowej</p> <p>– idee liberalizmu ekonomicznego</p> <p>– znaczenie terminów: <i>farmerzy, gospodarka wolnorynkowa, kapitalizm, rewolucja agrarna, rewolucja przemysłowa, urbanizacja, maszyna parowa, fizjokratyzm</i></p>	<p>– wyjaśnia polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe uwarunkowania oświecenia europejskiego (III.5.1)</p> <p>– charakteryzuje [...] rewolucję przemysłową w Anglii (III.5.5).</p>	1
2. Oświecenie	<p>– geneza i główne cechy oświecenia</p> <p>– nauka i szkolnictwo</p> <p>– literatura piękna i polityczna czasów oświecenia</p> <p>– sztuka XVIII w.</p> <p>– znaczenie terminów: <i>krytycyzm, racjonalizm, empiryzm, encyklopedia, deizm, ateizm, salon literacki, prawa naturalne, umowa społeczna, trójpodział władzy, klasycyzm, sentymentalizm, loże masońskie</i></p>	<p>– wyjaśnia polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe uwarunkowania oświecenia europejskiego (III.5.1)</p> <p>– charakteryzuje główne idee europejskiego oświecenia i rozpoznaje jego główne dokonania w myśli politycznej, nauce, literaturze, sztuce i architekturze (III.5.2)</p> <p>– charakteryzuje absolutyzm oświecony [...] (III.5.3)</p> <p>– charakteryzuje parlamentaryzm angielski [...] (III.5.5).</p>	1
3. Budowa Imperium Rosyjskiego	<p>– przemiany ustrojowe, społeczno-gospodarcze i kulturowe w Rosji cara Piotra Wielkiego</p> <p>– Rosja Katarzyny II Wielkiej</p> <p>– cele rosyjskiej polityki zagranicznej i wewnętrznej w XVIII w.</p>	<p>– wyjaśnia polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe uwarunkowania oświecenia europejskiego (III.5.1)</p> <p>– charakteryzuje absolutyzm oświecony na przykładach państw sąsiadujących z Rzeczpospolitą</p>	1

	<ul style="list-style-type: none"> – znaczenie terminów: <i>wielka wojna północna, imperator Wszechrosji, gubernatorzy, grażdanka, wsie potiomkinowskie, Senat Rządzący</i> 	<p>(III.5.3)</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje program modernizacji Rosji i rosyjską ideę imperium (III.5.4)</i> – <i>wskazuje najważniejsze zmiany na mapie politycznej Europy [...] w XVIII w. oraz wyjaśnia ich przyczyny (III.5.8).</i> 	
4. Absolutyzm oświecony w Prusach i Austrii	<ul style="list-style-type: none"> – przemiany ustrojowe, społeczno-gospodarcze i kulturowe w Prusach – wojny śląskie – przemiany ustrojowe, społeczno-gospodarcze i kulturowe w monarchii Habsburgów – wojna siedmioletnia – znaczenie terminów: <i>absolutyzm oświecony, junkrzy, sankcja pragmatyczna, austriacka wojna sukcesyjna, józefinizm</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>wyjaśnia polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe uwarunkowania oświecenia europejskiego (III.5.1)</i> – <i>charakteryzuje absolutyzm oświecony na przykładach państw sąsiadujących z Rzeczpospolitą (III.5.3)</i> – <i>wskazuje najważniejsze zmiany na mapie politycznej Europy [...] w XVIII w. oraz wyjaśnia ich przyczyny (III.5.8).</i> 	1
5. Rzeczpospolita na początku XVIII wieku	<ul style="list-style-type: none"> – August II Mocny na tronie Rzeczypospolitej – wybuch i przebieg wielkiej wojny północnej – reformy okresu saskiego – Sejm Niemy i jego znaczenie – podwójna elekcja w 1733 r. – sytuacja Rzeczypospolitej w czasach rządów Augusta III Sasa – znaczenie terminów: <i>polska wojna sukcesyjna, sejm pacyfikacyjny, Familia</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>wskazuje najważniejsze zmiany na mapie politycznej Europy [...] w XVIII w. oraz wyjaśnia ich przyczyny (III.5.8)</i> – <i>charakteryzuje politykę Rosji, Prus i Austrii wobec Rzeczypospolitej i wskazuje przejawy osłabienia suwerenności państwa polskiego (III.6.1)</i> – <i>charakteryzuje działania zmierzające do naprawy Rzeczypospolitej [...] (III.6.2)</i> – <i>prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące rozbiorów, panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego i przyczyn upadku Rzeczypospolitej (III.6.5)</i> – <i>synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVIII w. z wydarzeniami w Europie i w Stanach Zjednoczonych (III.6.7).</i> 	1
6. Pierwsze lata rządów Stanisława Augusta Poniatowskiego	<ul style="list-style-type: none"> – elekcja Stanisława Poniatowskiego – konfederacja barska – I rozbiór Rzeczypospolitej – Sejm Rozbiorowy – znaczenie terminów: <i>Szkoła Rycerska, sejm delegacyjny, prawa kardynalne, dysydenci, dyzunicy, rozbiór, Rada Nieustająca, Komisja Edukacji Narodowej, koliszczyzna</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje politykę Rosji, Prus i Austrii wobec Rzeczypospolitej i wskazuje przejawy osłabienia suwerenności państwa polskiego (III.6.1)</i> – <i>charakteryzuje działania zmierzające do naprawy Rzeczypospolitej i walkę zbrojną o utrzymanie niepodległości w drugiej połowie XVIII w. (III.6.2)</i> – <i>opisuje i wyjaśnia uwarunkowania wewnętrzne i międzynarodowe</i> 	1

		<p><i>kolejnych rozbiórów Polski, a także analizuje zmiany granic (III.6.4)</i></p> <p><i>– prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące rozbiórów, panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego i przyczyn upadku Rzeczypospolitej (III.6.5)</i></p> <p><i>– wyjaśnia specyfikę polskiego oświecenia [...] (III.6.6)</i></p> <p><i>– synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVIII w. z wydarzeniami w Europie i w Stanach Zjednoczonych (III.6.7).</i></p>	
7. Oświecenie w Rzeczypospolitej	<p>– początki oświecenia na ziemiach polskich</p> <p>– Komisja Edukacji Narodowej</p> <p>– mecenat Stanisława Augusta Poniatowskiego</p> <p>– literatura piękna i polityczna</p> <p>– sztuki plastyczne</p> <p>– przemiany społeczno-gospodarcze doby stanisławowskiej</p> <p>– znaczenie terminów: <i>oświecenie stanisławowskie, Łazienki, klasycyzm, szkoły wydziałowe, szkoły podwydziałowe, szkoły główne, obiady czwartkowe</i></p>	<p><i>– charakteryzuje działania zmierzające do naprawy Rzeczypospolitej [...] (III.6.2)</i></p> <p><i>– wyjaśnia specyfikę polskiego oświecenia; ocenia dorobek kulturowy okresu stanisławowskiego, z uwzględnieniem reformy szkolnictwa (III.6.6)</i></p> <p><i>– synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVIII w. z wydarzeniami w Europie i w Stanach Zjednoczonych (III.6.7).</i></p>	1
POWTÓRZENIE WIADOMOŚCI			1
SPRAWDZIAN I OMÓWIENIE WYNIKÓW			2
ŚWIAT I RZECZPOSPOLITA W KOŃCU XVIII WIEKU			
1. Rewolucja amerykańska	<p>– kolonie w Nowym Świecie w XVIII w.</p> <p>– geneza wojny z Anglią</p> <p>– wojna o niepodległość USA</p> <p>– <i>Konstytucja Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej</i></p> <p>– znaczenie terminów: <i>„bostońskie picie herbaty”, konstytucja, federacja, stany, prezydent, opłaty stemplowe, Kongres Kontynentalny, milicja, zasada impeachmentu, Karta praw</i></p>	<p><i>– charakteryzuje główne idee europejskiego oświecenia i rozpoznaje jego główne dokonania w myśli politycznej [...] (III.5.2)</i></p> <p><i>– porównuje przyczyny oraz charakter rewolucji amerykańskiej i francuskiej (III.5.6)</i></p> <p><i>– wskazuje najważniejsze zmiany na mapie politycznej [...] Ameryki Północnej w XVIII w. oraz wyjaśnia ich przyczyny (III.5.8)</i></p> <p><i>– ocenia znaczenie rewolucji amerykańskiej [...] z perspektywy politycznej, gospodarczej i społecznej (III.5.9).</i></p>	1
2. Kryzys monarchii francuskiej i wybuch rewolucji	<p>– Francja Ludwika XVI</p> <p>– zwołanie Stanów Generalnych</p> <p>– wybuch rewolucji w 1789 r.</p> <p>– przebieg i skutki rewolucji francuskiej</p> <p>– znaczenie terminów: <i>rewolucja, drobnomieszczanństwo, burżuazja, Marsylianka</i></p>	<p><i>– wyjaśnia polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe uwarunkowania oświecenia europejskiego (III.5.1)</i></p> <p><i>– charakteryzuje główne idee europejskiego oświecenia i rozpoznaje jego główne dokonania w myśli politycznej [...] (III.5.2)</i></p> <p><i>– porównuje przyczyny oraz charakter rewolucji amerykańskiej i</i></p>	1

		<p>francuskiej (III.5.6)</p> <p>– wskazuje najważniejsze zmiany na mapie politycznej Europy [...] w XVIII w. oraz wyjaśnia ich przyczyny (III.5.8)</p> <p>– ocenia znaczenie rewolucji amerykańskiej i francuskiej z perspektywy politycznej, gospodarczej i społecznej (III.5.9).</p>	
3. Republika Francuska	<p>– konstytucja Francji z 1791 r.</p> <p>– Francja republiką</p> <p>– dyktatura jakobinów</p> <p>– ścięcie króla Ludwika XVI</p> <p>– obalenie Maksymiliana de Robespierre’a</p> <p>– znaczenie terminów: Deklaracja praw człowieka i obywatela, Zgromadzenie Konstytucyjne, Legislatywa, cenzus majątkowy, żyrondyści, kordelierzy, „górale”, Konwent Narodowy, republika, Komitet Ocalenia Publicznego, dyktatoriat, sankiuloci, Zgromadzenie Narodowe, Gwardia Narodowa, kontrasygnata, prawo Le Chapeliera, przewrót thermidoriański</p>	<p>– wyjaśnia polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe uwarunkowania oświecenia europejskiego (III.5.1)</p> <p>– charakteryzuje główne idee europejskiego oświecenia i rozpoznaje jego główne dokonania w myśli politycznej [...] (III.5.2)</p> <p>– charakteryzuje specyfikę okresu jakobińskiego rewolucji francuskiej (III.5.7)</p> <p>– wskazuje najważniejsze zmiany na mapie politycznej Europy [...] w XVIII w. oraz wyjaśnia ich przyczyny (III.5.8)</p> <p>– ocenia znaczenie rewolucji amerykańskiej i francuskiej z perspektywy politycznej, gospodarczej i społecznej (III.5.9).</p>	1
4. Uchwalenie Konstytucji 3 maja i wojna w jej obronie	<p>– geneza zwołania Sejmu Wielkiego</p> <p>– główne stronnictwa Sejmu Wielkiego</p> <p>– reformy Sejmu Czteroletniego</p> <p>– Konstytucja 3 maja</p> <p>– konfederacja targowicka</p> <p>– wojna w obronie Konstytucji 3 maja</p> <p>– II rozbiór Rzeczypospolitej</p> <p>– znaczenie terminów: sejm skonfederowany, Sejm Wielki, stronnictwa polityczne, Kuźnica Kołłątajowska, aukcja wojska, „ofiara 10. grosza”, prawo o miastach, Virtuti Militari</p>	<p>– charakteryzuje politykę Rosji, Prus i Austrii wobec Rzeczypospolitej i wskazuje przejawy osłabienia suwerenności państwa polskiego (III.6.1)</p> <p>– charakteryzuje działania zmierzające do naprawy Rzeczypospolitej i walkę zbrojną o utrzymanie niepodległości w drugiej połowie XVIII w. (III.6.2)</p> <p>– charakteryzuje i ocenia dzieło Sejmu Wielkiego, odwołując się do tekstu Konstytucji 3 maja (III.6.3)</p> <p>– opisuje i wyjaśnia uwarunkowania wewnętrzne i międzynarodowe kolejnych rozbiorów Polski, a także analizuje zmiany granic (III.6.4)</p> <p>– prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące rozbiorów, panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego [...] (III.6.5)</p> <p>– wyjaśnia specyfikę polskiego oświecenia; ocenia dorobek kulturowy okresu stanisławowskiego [...] (III.6.6)</p>	1

		– synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVIII w. z wydarzeniami w Europie i w Stanach Zjednoczonych (III.6.7).	
5. Insurekcja kościuszkowska i upadek Rzeczypospolitej	<ul style="list-style-type: none"> – geneza powstania – wybuch powstania i zwycięstwo pod Raclawicami – <i>Uniwersał połaniecki</i> – przebieg insurekcji – III rozbiór Rzeczypospolitej – znaczenie terminów: <i>insurekcja, naczelnik, uniwersał, kosynierzy</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje politykę Rosji, Prus i Austrii wobec Rzeczypospolitej i wskazuje przejawy osłabienia suwerenności państwa polskiego (III.6.1) – charakteryzuje działania zmierzające do naprawy Rzeczypospolitej i walkę zbrojną o utrzymanie niepodległości w drugiej połowie XVIII w. (III.6.2) – opisuje i wyjaśnia uwarunkowania wewnętrzne i międzynarodowe kolejnych rozbiorów Polski, a także analizuje zmiany granic (III.6.4) – prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące rozbiorów, panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego i przyczyn upadku Rzeczypospolitej (III.6.5) – synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w XVIII w. z wydarzeniami w Europie i w Stanach Zjednoczonych (III.6.7). 	1
POWTÓRZENIE WIADOMOŚCI			1
SPRAWDZIAN I OMÓWIENIE WYNIKÓW			2
EUROPA NAPOLEONA			
1. Francja – od konsulatu do cesarstwa	<ul style="list-style-type: none"> – rządy dyktatoratu we Francji i kryzys władz rewolucyjnych – przejście władzy przez Napoleona Bonapartego – polityka wewnętrzna i zagraniczna Napoleona Bonapartego – pierwsze militarne sukcesy Napoleona – Napoleon cesarzem Francuzów – organizacja Cesarstwa Francuzów; reformy Napoleona – znaczenie terminów: <i>kodeks cywilny, blokada kontynentalna, dyktatoriat, państwo policyjne, pierwszy konsul, konkordat, plebiscyt</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje kierunki i etapy podbojów Napoleona; charakteryzuje napoleońską ideę imperium (IV.1.1) – wyjaśnia źródła sukcesów i porażek Napoleona w polityce wewnętrznej i zagranicznej (IV.1.2) – wyjaśnia wpływ idei rewolucji francuskiej i wojen okresu napoleońskiego na zmiany polityczne, społeczne i gospodarcze w Europie (IV.1.3) – [...] wyjaśnia przyczyny zaangażowania się Polaków po stronie Napoleona (IV.1.4). 	1
2. Legiony Polskie we Włoszech	<ul style="list-style-type: none"> – emigracja po III rozbiórze Rzeczypospolitej – sprawa polska po III rozbiórze – Legiony Jana Henryka Dąbrowskiego – udział Polaków w wojnach Napoleona – powstanie na ziemiach polskich w 1806 r. – znaczenie terminów: <i>Mazurek Dąbrowskiego, Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Agencja, Deputacja, Legion Włoski, Legion</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje przykłady i wyjaśnia przyczyny zaangażowania się Polaków po stronie Napoleona (IV.1.4). 	1

	<i>Naddunajski, szwoleżerowie</i>		
3. Ekspansja i klęska Napoleona	<ul style="list-style-type: none"> – wojna z III koalicją (bitwy: pod Trafalgarem i pod Austerlitz) – wojna z IV koalicją – wyprawa hiszpańska – wojna z V koalicją – wyprawa na Moskwę – wojna z wielką koalicją i upadek Napoleona – „100 dni Napoleona” – znaczenie terminów: „bitwa trzech cesarzy”, „bitwa narodów”, kampania pruska, kampania rosyjska, Związek Reński, traktat w Tylży, guerrilla, bermycy, grenadierzy, gwardia 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje kierunki i etapy podbojów Napoleona; charakteryzuje napoleońską ideę imperium (IV.1.1) – wyjaśnia źródła sukcesów i porażek Napoleona w polityce wewnętrznej i zagranicznej (IV.1.2) – wyjaśnia wpływ idei rewolucji francuskiej i wojen okresu napoleońskiego na zmiany polityczne, społeczne i gospodarcze w Europie (IV.1.3) – [...] wyjaśnia przyczyny zaangażowania się Polaków po stronie Napoleona (IV.1.4). 	1
4. Księstwo Warszawskie	<ul style="list-style-type: none"> – ustrój polityczny Księstwa Warszawskiego – sytuacja społeczno-gospodarcza w Księstwie Warszawskim – wojna z Austrią w 1809 r. – udział Polaków w wyprawie na Moskwę – upadek Księstwa Warszawskiego – znaczenie terminów: konstytucja oktrojowana, deputowani, cenzus majątkowy, rezydent, II wojna polska, Wolne Miasto Gdańsk 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje kierunki i etapy podbojów Napoleona; charakteryzuje napoleońską ideę imperium (IV.1.1) – wyjaśnia wpływ idei rewolucji francuskiej i wojen okresu napoleońskiego na zmiany polityczne, społeczne i gospodarcze w Europie (IV.1.3) – wskazuje przykłady i wyjaśnia przyczyny zaangażowania się Polaków po stronie Napoleona (IV.1.4) – charakteryzuje ustrój polityczny Księstwa Warszawskiego (IV.1.5). 	1
5. „Tańczący kongres” i „100 dni Napoleona”	<ul style="list-style-type: none"> – geneza zwołania kongresu wiedeńskiego – główni uczestnicy kongresu – 100 dni Napoleona – decyzje kongresu – powstanie Świętego Przymierza – znaczenie terminów: „tańczący kongres”, restauracja, legitymizm, równowaga sił, Związek Niemiecki, Święte Przymierze, kodeks dyplomatyczny, ancien régime 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje kierunki i etapy podbojów Napoleona; charakteryzuje napoleońską ideę imperium (IV.1.1) – wyjaśnia źródła sukcesów i porażek Napoleona w polityce wewnętrznej i zagranicznej (IV.1.2) – wyjaśnia wpływ idei rewolucji francuskiej i wojen okresu napoleońskiego na zmiany polityczne, społeczne i gospodarcze w Europie (IV.1.3) – charakteryzuje decyzje kongresu wiedeńskiego [...] (IV.1.6). 	1
POWTÓRZENIE WIADOMOŚCI			1
SPRAWDZIAN I OMÓWIENIE WYNIKÓW			2
CZEŚĆ III: CZAS WIELKICH PRZEMIAN (1815–1939)			
SYSTEM WIEDEŃSKI W EUROPIE (1815–1850)			
1. Sprawa polska na kongresie wiedeńskim	<ul style="list-style-type: none"> – mocarstwa a sprawa polska – powstanie Królestwa Polskiego – Konstytucja Królestwa Polskiego – nauka i oświata w Królestwie Polskim – przemiany społeczno-gospodarcze na ziemiach polskich 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje decyzje kongresu wiedeńskiego, z uwzględnieniem sprawy polskiej (IV.1.6) – charakteryzuje i porównuje cele oraz metody polityki zaborców wobec społeczeństwa polskiego w okresie 	1

	<ul style="list-style-type: none"> – sytuacja Polaków na „ziemiach zabranych” – powstanie Wielkiego Księstwa Poznańskiego – Rzeczpospolita Krakowska i jej funkcjonowanie – znaczenie terminów: <i>Galicja, autonomia</i> 	<p><i>niewoli narodowej (IV.4.1)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>rozpoznaje działania społeczeństwa [polskiego] sprzyjające rozwojowi tożsamości narodowej (IV.4.2)</i> – <i>wyjaśnia [...] zewnętrzne przyczyny odmiennego rozwoju gospodarczego ziem polskich w trzech zaborach (IV.5.1)</i> – <i>analizuje strukturę społeczeństwa w trzech zaborach [...] (IV.5.2)</i> – <i>wyjaśnia przyczyny, charakter i skutki emigracji w XIX w. [...] (IV.5.3)</i> – <i>[...] synchronizuje wydarzenia z historii politycznej [ziem polskich i świata w XIX w.] (IV.5.6).</i> 	
2. Świat na początku XIX wieku	<ul style="list-style-type: none"> – przemiany gospodarcze na świecie na początku XIX w. (uprzemysłowienie) – przemiany społeczne i kształtowanie się ideologii społeczno-politycznych – kwestia robotnicza – romantyzm – znaczenie terminów: <i>uwłaszczenie chłopów, statek parowy, burżuazja przemysłowa, robotnicy, zabezpieczenia socjalne, strajk, luddyci, związki zawodowe, czartyzm, socjalizm utopijny, chemia rolna, pasteryzacja, mobilność społeczna, „zgnile miasteczka”</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje proces uprzemysłowienia państw europejskich i Stanów Zjednoczonych (IV.2.1)</i> – <i>ocenia gospodarcze, społeczne, kulturowe i ekologiczne skutki rewolucji przemysłowej (IV.2.3)</i> – <i>charakteryzuje i porównuje ideologie: konserwatyzm, liberalizm, nacjonalizm, socjalizm utopijny, marksizm i anarchizm (IV.3.1)</i> – <i>charakteryzuje różne formy zorganizowanej działalności robotników: związki zawodowe, partie polityczne, oraz wyjaśnia proces demokratyzacji, z uwzględnieniem przemian ustrojowych w Europie Zachodniej (IV.3.4)</i> – <i>charakteryzuje czynniki sprzyjające rozwojowi badań naukowych; rozpoznaje największe osiągnięcia nauki i techniki XIX w. (IV.6.5).</i> 	1
3. Funkcjonowanie systemu wiedeń-skiego	<ul style="list-style-type: none"> – konserwatyzm i liberalizm w 1. połowie XIX w. – ruchy narodowe i rewolucyjne w Europie – przemiany ustrojowe w Europie w 1. połowie XIX w. – wojna o niepodległość Grecji – rewolucje w Ameryce Łacińskiej – znaczenie terminów: <i>karbonaryzm, marksizm, anarchizm, Młoda Europa, dekabryści, „żandarm Europy”, tajna policja, cenzura, rewolucja lipcowa, reakcjonizm, leseferyzm, masoneria, burszowie, filhelleniści</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje i porównuje ideologie: konserwatyzm, liberalizm, nacjonalizm, socjalizm utopijny, marksizm i anarchizm (IV.3.1)</i> – <i>wyjaśnia związki pomiędzy ideologiami liberalnymi i nacjonalistycznymi a europejskimi ruchami niepodległościowymi i zjednoczeniowymi, omawia powstanie o niepodległość Grecji [...] (IV.3.2)</i> – <i>charakteryzuje różne formy zorganizowanej działalności</i> 	1

		robotników: związki zawodowe, partie polityczne, oraz wyjaśnia proces demokratyzacji, z uwzględnieniem przemian ustrojowych w Europie Zachodniej (IV.3.4) – [...] ocenia aktywność polityczną, militarną i kulturalną Polaków w Europie (IV.5.3).	
4. Powstanie listopadowe	<ul style="list-style-type: none"> – opozycja legalna w Królestwie Polskim – działalność Waleriana Łukasińskiego – geneza powstania listopadowego – spisek w Szkole Podchorążych – „noc listopadowa” – problemy władz powstańczych – ofensywa Iwana Dybicza – wiosenna ofensywa polska – klęska pod Ostrołęką – upadek Warszawy – przyczyny klęski powstania – bilans powstania – znaczenie terminów: <i>opozycja legalna, konspiracja, kalizanie, Towarzystwo Filomatów, Towarzystwo Patriotyczne, detronizacja, Rząd Narodowy, Wolnomularstwo Narodowe, Klub Patriotyczny, Rząd Tymczasowy</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje i porównuje cele oraz metody polityki zaborców wobec społeczeństwa polskiego w okresie niewoli narodowej (IV.4.1) – rozpoznaje działania społeczeństwa sprzyjające rozwojowi tożsamości narodowej (IV.4.2) – wyjaśnia przyczyny, charakter i skutki powstań narodowych (IV.4.3) – prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące powstań narodowych (IV.4.4) – [...] synchronizuje wydarzenia z historii politycznej (IV.5.6). 	1
5. Wielka Emigracja	<ul style="list-style-type: none"> – Wielka Emigracja – działalność Joachima Lelewela – ugrupowania polityczne Wielkiej Emigracji, ich liderzy i programy – działalność emisariuszy – kultura polska na emigracji – znaczenie terminów: <i>Towarzystwo Demokratyczne Polskie, Hotel Lambert, Biblioteka Polska, Komitet Narodowy Polski, Mały manifest, mesjanizm, Centralizacja, Gromady Ludu Polskiego</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje i porównuje cele oraz metody polityki zaborców wobec społeczeństwa polskiego w okresie niewoli narodowej (IV.4.1) – rozpoznaje działania społeczeństwa sprzyjające rozwojowi tożsamości narodowej (IV.4.2) – wyjaśnia [...] skutki powstań narodowych (IV.4.3.) – prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące powstań narodowych (IV.4.4) – charakteryzuje koncepcje polityczno-społeczne Wielkiej Emigracji XIX w. i ich wpływ na życie polityczno-społeczne w trzech zaborach (IV.4.5) – ocenia dorobek kultury polskiej XIX w. i jej wpływ na kształtowanie się tożsamości narodowej Polaków (IV.4.6) – wyjaśnia przyczyny, charakter i skutki emigracji w XIX w. oraz ocenia aktywność polityczną, militarną i kulturalną Polaków w 	1

		<i>Europie (IV.5.3).</i>	
6. Ziemie polskie po powstaniu listopadowym	<ul style="list-style-type: none"> – sytuacja w Królestwie Polskim po powstaniu listopadowym – początki pracy organicznej w Wielkopolsce – działalność spiskowa na ziemiach polskich w latach 1831–1846 – plan powstania w 1846 r. – powstanie krakowskie – rabacja galicyjska – skutki powstania w 1846 r. – znaczenie terminów: Statut organiczny, <i>stan wyjątkowy, rusyfikacja, „noc paskiewiczowska”, „noc flottwellowska”, germanizacja, praca organiczna, Bazar, Kasyno Gostyńskie</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje i porównuje cele oraz metody polityki zaborców wobec społeczeństwa polskiego w okresie niewoli narodowej (IV.4.1)</i> – <i>rozpoznaje działania społeczeństwa sprzyjające rozwojowi tożsamości narodowej (IV.4.2)</i> – <i>wyjaśnia przyczyny, charakter i skutki powstań narodowych (IV.4.3)</i> – <i>prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące powstań narodowych (IV.4.4)</i> – <i>charakteryzuje koncepcje polityczno-społeczne Wielkiej Emigracji XIX w. i ich wpływ na życie polityczno-społeczne w trzech zaborach (IV.4.5)</i> – <i>ocenia dorobek kultury polskiej XIX w. i jej wpływ na kształtowanie się tożsamości narodowej Polaków (IV.4.6)</i> – <i>wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny odmiennego rozwoju gospodarczego ziem polskich w trzech zaborach (IV.5.1)</i> – <i>analizuje strukturę społeczeństwa w trzech zaborach, z uwzględnieniem mniejszości narodowych i wyznaniowych, w tym ludności żydowskiej (IV.5.2)</i> – <i>porównuje dynamikę zmian gospodarczych i społecznych na ziemiach polskich z przemianami europejskimi oraz synchronizuje wydarzenia z historii politycznej (IV.5.6).</i> 	1
7. Wiosna Ludów w Europie	<ul style="list-style-type: none"> – geneza Wiosny Ludów – Wiosna Ludów we Francji – początki rządów Ludwika Napoleona – polityka zagraniczna i wewnętrzna Napoleona III – Wiosna Ludów w krajach niemieckich – parlament frankfurcki i jego działalność – rewolucje w krajach włoskich – powstanie węgierskie – skutki Wiosny Ludów – znaczenie terminów: <i>rojaliści, republikanie, socjaliści, bonapartyści, II republika, Komisja Luksemburska, warsztaty narodowe, II cesarstwo, parlament frankfurcki, Wielkie Niemcy, Małe Niemcy, madziaryzacja,</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>ocenia [...] społeczne [...] skutki rewolucji przemysłowej (IV.2.3)</i> – <i>wyjaśnia związki pomiędzy ideologiami liberalnymi i nacjonalistycznymi a europejskimi ruchami niepodległościowymi i zjednoczeniowymi, omawia [...] Wiosnę Ludów [...] (IV.3.2)</i> – <i>[...] wyjaśnia proces demokratyzacji, z uwzględnieniem przemian ustrojowych w Europie Zachodniej (IV.3.4)</i> – <i>charakteryzuje kierunki przemian społecznych i politycznych w państwach europejskich [...] (IV.6.1)</i> 	1

	<i>liberalizacja</i>	– [...] ocenia aktywność polityczną, militarną i kulturalną Polaków w Europie (IV.5.3).	
8. Sprawa polska w czasie Wiosny Ludów	<ul style="list-style-type: none"> – sytuacja na ziemiach polskich w przededniu Wiosny Ludów – wybuch walk w Wielkopolsce – wzrost polskiej świadomości narodowej na obszarach wcielonych do Prus – Wiosna Ludów w Galicji – Polacy w europejskiej Wiośnie Ludów – skutki Wiosny Ludów dla sprawy polskiej – znaczenie terminów: <i>hasło „Za wolność waszą i naszą”, Komitet Narodowy Polski</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje i porównuje cele oraz metody polityki zaborców wobec społeczeństwa polskiego w okresie niewoli narodowej (IV.4.1)</i> – <i>rozpoznaje działania społeczeństwa sprzyjające rozwojowi tożsamości narodowej (IV.4.2)</i> – <i>wyjaśnia przyczyny, charakter i skutki powstań narodowych (IV.4.3)</i> – <i>prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące powstań narodowych (IV.4.4)</i> – <i>charakteryzuje koncepcje polityczno-społeczne Wielkiej Emigracji XIX w. i ich wpływ na życie polityczno-społeczne w trzech zaborach (IV.4.5)</i> – <i>wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny odmiennego rozwoju gospodarczego ziem polskich w trzech zaborach (IV.5.1)</i> – <i>analizuje strukturę społeczeństwa w trzech zaborach [...] (IV.5.2)</i> – <i>porównuje dynamikę zmian gospodarczych i społecznych na ziemiach polskich z przemianami europejskimi oraz synchronizuje wydarzenia z historii politycznej (IV.5.6)</i> – <i>charakteryzuje system polityczny i społeczny imperium rosyjskiego na tle przemian w XIX-wiecznej Europie (IV.6.2).</i> 	1
POWTÓRZENIE WIADOMOŚCI			1
SPRAWDZIAN I OMÓWIENIE WYNIKÓW			2
ŚWIAT I EUROPA W „DOBIE WĘGLA I ŻELAZA” (W 2. POŁOWIE XIX WIEKU)			
1. Wojna krymska i jej skutki	<ul style="list-style-type: none"> – Turcja „chorym człowiekiem Europy” – wybuch wojny krymskiej – walki o Sewastopol – pokój paryski i jego skutki – sprawa polska w czasie wojny krymskiej – odwilż posewastopolska w Cesarstwie Rosyjskim – znaczenie terminów: <i>Święte Przymierze, pansławizm, mir, ziemstwo</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje koncepcje polityczno-społeczne Wielkiej Emigracji XIX w. i ich wpływ na życie polityczno-społeczne w trzech zaborach (IV.4.5)</i> – <i>wyjaśnia przyczyny, charakter i skutki emigracji w XIX w. oraz ocenia aktywność polityczną, militarną i kulturalną Polaków w Europie (IV.5.3)</i> – <i>charakteryzuje kierunki przemian społecznych i politycznych w państwach europejskich [...] (IV.6.1)</i> 	1

		<ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje system polityczny i społeczny imperium rosyjskiego na tle przemian w XIX-wiecznej Europie (IV.6.2)</i> – <i>opisuje zasięg i ekspansję kolonialną [...] Rosji [...] (IV.6.3).</i> 	
2. Powstanie styczniowe	<ul style="list-style-type: none"> – odwilż posewastopolska na ziemiach polskich – wzrost uczuć patriotycznych – niepodległościowe stronnictwa polityczne – działalność Aleksandra Wielopolskiego – wybuch powstania styczniowego – problem władz powstańczych – charakter walk – sprawa polska na arenie międzynarodowej – dyktatura Romualda Traugutta – upadek powstania – bilans powstania – znaczenie terminów: <i>Towarzystwo Rolnicze, Biali, Czerwoni, branka, Rząd Narodowy, żaloba narodowa, Dyrekcja Krajowa, Komitet Miejski, Ziemia i Wola, Komitet Centralny Narodowy, millenerzy, lojalizm, Szkoła Główna, oczynszowanie, Tymczasowy Rząd Narodowy, „żuawi śmierci”</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje i porównuje cele oraz metody polityki zaborców wobec społeczeństwa polskiego w okresie niewoli narodowej (IV.4.1)</i> – <i>rozpoznaje działania społeczeństwa sprzyjające rozwojowi tożsamości narodowej (IV.4.2)</i> – <i>wyjaśnia przyczyny, charakter i skutki powstań narodowych (IV.4.3)</i> – <i>prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące powstań narodowych (IV.4.4)</i> – <i>charakteryzuje koncepcje polityczno-społeczne Wielkiej Emigracji XIX w. i ich wpływ na życie polityczno-społeczne w trzech zaborach (IV.4.5)</i> – <i>ocenia dorobek kultury polskiej XIX w. i jej wpływ na kształtowanie się tożsamości narodowej Polaków (IV.4.6)</i> – <i>wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny odmiennego rozwoju gospodarczego ziem polskich w trzech zaborach (IV.5.1)</i> – <i>analizuje strukturę społeczeństwa w trzech zaborach z uwzględnieniem mniejszości narodowych i wyznaniowych, w tym ludności żydowskiej (IV.5.2)</i> – <i>porównuje dynamikę zmian gospodarczych i społecznych na ziemiach polskich z przemianami europejskimi oraz synchronizuje wydarzenia z historii politycznej (IV.5.6)</i> – <i>charakteryzuje system polityczny i społeczny imperium rosyjskiego na tle przemian w XIX-wiecznej Europie (IV.6.2).</i> 	1
3. Stany Zjednoczone w XIX wieku	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój terytorialny USA – kwestia Indian w polityce wewnętrznej Stanów Zjednoczonych – przemiany gospodarczo- społeczne w USA – problem niewolnictwa w USA – wybór Abrahama Lincolna na prezydenta 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje proces uprzemysłowienia [...] Stanów Zjednoczonych (IV.2.1)</i> – <i>charakteryzuje rozwój terytorialny, gospodarczy oraz przemiany społeczno-kulturowe w Stanach</i> 	1

	<p>USA</p> <ul style="list-style-type: none"> – geneza wojny secesyjnej – wojna secesyjna (1861–1865 r.) – skutki polityczne, ekonomiczne i społeczne wojny secesyjnej – znaczenie terminów: <i>izolacjonizm, abolicjonizm, demokraci, republikanie, Unia, Konfederacja (Skonfederowane Stany Ameryki Północnej), doktryna Monroe’a, kompromis Missouri, wojna totalna, XIII poprawka</i> 	<p><i>Zjednoczonych w XIX w. (IV.2.2)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>ocenia gospodarcze, społeczne, kulturowe i ekologiczne skutki rewolucji przemysłowej (IV.2.3)</i> – <i>charakteryzuje kierunki przemian społecznych i politycznych [...] w Stanach Zjednoczonych [...] (IV.6.1)</i> – <i>opisuje zasięg i ekspansję kolonialną [...] Stanów Zjednoczonych (IV.6.3).</i> 	
4. Zjednoczenie Włoch	<ul style="list-style-type: none"> – polityka Camilla Cavoura – wojna Francji i Piemontu z Austrią – „wyprawa 1000 czerwonych koszul” – powstanie Królestwa Włoch – wcielenie do Włoch Wenecji i Rzymu – powstanie Austro-Węgier – znaczenie terminów: <i>risorgimento, państwo dualistyczne, „więzień Watykanu”</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>wyjaśnia związki pomiędzy ideologiami liberalnymi i nacjonalistycznymi a europejskimi ruchami niepodległościowymi i zjednoczeniowymi, omawia [...] zjednoczenie Włoch [...] (IV.3.2)</i> – <i>porównuje cele i charakter oraz ocenia polityczne i społeczno-gospodarcze skutki zjednoczenia Włoch [...] (IV.3.3)</i> – [...] <i>wyjaśnia proces demokratyzacji, z uwzględnieniem przemian ustrojowych w Europie Zachodniej (IV.3.4).</i> 	1
5. Bismarck i powstanie II Rzeszy	<ul style="list-style-type: none"> – Otto von Bismarck i jego idee polityczne – reformy gospodarcze i militarne w Królestwie Prus – wojna z Danią w 1864 r. i jej skutki – wojenna klęska Austrii w 1866 r. – Związek Północnoniemiecki – geneza wojny z Francją – wojna z Francją i jej skutki – II Rzesza – sytuacja ustrojowa – polityka wewnętrzna Bismarcka – polityka zagraniczna Bismarcka – znaczenie terminów: <i>Związek Północnoniemiecki, II Rzesza, kulturkampf, Związek Niemiecki, depesza emska, III republika, Bundestag, Reichstag, „sojusz trzech cesarzy”</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje proces uprzemysłowienia państw europejskich [...] (IV.2.1)</i> – <i>wyjaśnia związki pomiędzy ideologiami liberalnymi i nacjonalistycznymi a europejskimi ruchami niepodległościowymi i zjednoczeniowymi, omawia [...] zjednoczenie [...] Niemiec (IV.3.2)</i> – <i>porównuje cele i charakter oraz ocenia polityczne i społeczno-gospodarcze skutki zjednoczenia [...] Niemiec (IV.3.3)</i> – [...] <i>wyjaśnia proces demokratyzacji, z uwzględnieniem przemian ustrojowych w Europie Zachodniej (IV.3.4)</i> – <i>charakteryzuje kierunki przemian społecznych i politycznych w państwach europejskich [...] (IV.6.1).</i> 	1
6. Gospodarka i społeczeństwo w 2. połowie XIX wieku	<ul style="list-style-type: none"> – przemiany w rolnictwie – rozwój przemysłu – centralizacja kapitału – przemiany społeczne – znaczenie terminów: <i>mechanizacja, elektryfikacja, monopolizacja, emigracja zarobkowa, kartel, syndykat, trust, koncern</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje proces uprzemysłowienia państw europejskich i Stanów Zjednoczonych (IV.2.1)</i> – <i>ocenia gospodarcze, społeczne, kulturowe i ekologiczne skutki rewolucji przemysłowej (IV.2.3)</i> 	1

		– <i>charakteryzuje różne formy zorganizowanej działalności robotników: związki zawodowe, partie polityczne oraz wyjaśnia proces demokratyzacji, z uwzględnieniem przemian ustrojowych w Europie Zachodniej (IV.3.4).</i>	
POWTÓRZENIE WIADOMOŚCI			1
SPRAWDZIAN I OMÓWIENIE WYNIKÓW			2
ŚWIAT I ZIEMIE POLSKIE NA PRZEŁOMIE XIX I XX WIEKU			
1. Świat na przełomie XIX i XX wieku	– zmiany cywilizacyjne – rozwój medycyny i higieny – zmiany w systemie oświaty – emancypacja kobiet – literatura i sztuka przełomu wieków – znaczenie terminów: <i>analfabetyzm, pozytywizm, la belle époque, fin de siècle, skauting, realizm, impresjonizm, secesja, agencja prasowa, sufrażystki, Społeczno-Polityczna Unia Kobiet, deklaracja paryska, konwencja genewska, I i II konferencja haska, naturalizm, symbolizm</i>	– <i>charakteryzuje kierunki przemian społecznych i politycznych w państwach europejskich oraz w Stanach Zjednoczonych i w Japonii (IV.6.1)</i> – <i>charakteryzuje czynniki sprzyjające rozwojowi badań naukowych; rozpoznaje największe osiągnięcia nauki i techniki XIX w. (IV.6.5)</i> – <i>rozpoznaje dorobek kulturowy XIX w. (IV.6.6).</i>	1
2. Kolonializm w XIX wieku	– cele tworzenia kolonii – kolonializm brytyjski – kolonializm francuski – inne państwa kolonialne – imperializm amerykański – imperializm rosyjski – Chiny i Japonia – różne drogi rozwoju – konflikty kolonialne – znaczenie terminów: <i>kolonializm, wojny burskie, dominium, doktryna Monroe’a, wojna opiumowa, „powstanie bokserów”, samuraj, epoka Meiji, protektorat, Zulusi, powstanie sipajów, szogun, Kompania Wschodnioindyjska, Legia Cudzoziemska, powstanie tajpingów, polityka „otwartych drzwi”, dyplomacja dolarowa</i>	– <i>charakteryzuje kierunki przemian społecznych i politycznych w państwach europejskich oraz w Stanach Zjednoczonych i w Japonii (IV.6.1)</i> – <i>charakteryzuje system polityczny i społeczny imperium rosyjskiego [...] (IV.6.2)</i> – <i>opisuje zasięg i ekspansję kolonialną Wielkiej Brytanii, Francji, Niemiec, Rosji i Stanów Zjednoczonych (IV.6.3)</i> – <i>analizuje polityczne, gospodarcze i społeczne przyczyny oraz następstwa podbojów kolonialnych państw europejskich w Azji i Afryce (IV.6.4).</i>	1
3. Nowe idee polityczne	– rozwój systemów demokratycznych w 2. połowie XIX w. – konserwatyzm i liberalizm – socjalizm – Komuna Paryska – komunizm – socjaldemokracja – chadecja – nacjonalizm – znaczenie terminów: <i>powszechne prawo wyborcze, Manifest komunistyczny, socjalizm naukowy, proletariusze, walka klas,</i>	– <i>charakteryzuje proces uprzemysłowienia państw europejskich i Stanów Zjednoczonych (IV.2.1)</i> – <i>ocenia gospodarcze, społeczne, kulturowe i ekologiczne skutki rewolucji przemysłowej (IV.2.3)</i> – <i>charakteryzuje i porównuje ideologie: konserwatyzm, liberalizm, nacjonalizm, socjalizm utopijny, marksizm i anarchizm (IV.3.1)</i> – <i>porównuje cele i charakter oraz</i>	1

	<p><i>internacjonalistyczna rewolucja, I Międzynarodówka, Socjaldemokratyczna Partia Robotnicza Rosji (SDPRR), II Międzynarodówka, chrześcijańska demokracja, III republika, system kurialny, Związek Komunistów, Socjaldemokratyczna Partia Niemiec (SPD), Partia Pracy, narodnicy, eserowcy, anarchiści, reformiści, Rerum novarum, solidaryzm społeczny, Gwardia Narodowa, komunardzi</i></p>	<p><i>ocenia polityczne i społeczno-gospodarcze skutki zjednoczenia Włoch i Niemiec (IV.3.3)</i> – <i>charakteryzuje różne formy zorganizowanej działalności robotników: związki zawodowe, partie polityczne oraz wyjaśnia proces demokratyzacji, z uwzględnieniem przemian ustrojowych w Europie Zachodniej (IV.3.4)</i> – <i>charakteryzuje kierunki przemian społecznych i politycznych w państwach europejskich oraz w Stanach Zjednoczonych i w Japonii (IV.6.1)</i> – <i>charakteryzuje system polityczny i społeczny imperium rosyjskiego na tle przemian w XIX-wiecznej Europie (IV.6.2)</i> – <i>rozpoznaje dorobek kulturowy XIX w. (IV.6.6).</i></p>	
<p>4. Ziemie polskie na przełomie XIX i XX wieku</p>	<p>– <i>gospodarka i społeczeństwo polskie w Prusach</i> – <i>polityka niemiecka wobec ludności polskiej</i> – <i>postawy Polaków wobec władz pruskich</i> – <i>sytuacja gospodarczo-społeczna w zaborze rosyjskim</i> – <i>polityka rosyjska wobec Polaków</i> – <i>Polacy w zaborze rosyjskim</i> – <i>gospodarka i społeczeństwo w zaborze austriackim</i> – <i>polityka władz austriackich wobec Galicji</i> – <i>Polacy w Galicji wobec zaborcy</i> – <i>znaczenie terminów: Komisja Kolonizacyjna, Hakata, praca organiczna, ruch spółdzielczy, inteligencja, Kraj Przywiślański, lojaliści, pozytywiści warszawscy, asymilacja, trójlojalizm, rugi pruskie, Ustawa kagańcowa, „nowela osadnicza”, ustawa wywłaszczeniowa, Centralne Towarzystwo Gospodarcze, czytelnie ludowe, Sejm Krajowy, Wydział Krajowy, Teka Stańczyka, krakowska szkoła historyczna</i></p>	<p>– <i>charakteryzuje i porównuje cele oraz metody polityki zaborców wobec społeczeństwa polskiego w okresie niewoli narodowej (IV.4.1)</i> – <i>rozpoznaje działania społeczeństwa sprzyjające rozwojowi tożsamości narodowej (IV.4.2)</i> – <i>wyjaśnia [...] skutki powstań narodowych (IV.4.3)</i> – <i>ocenia dorobek kultury polskiej XIX w. i jej wpływ na kształtowanie się tożsamości narodowej Polaków (IV.4.6)</i> – <i>wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny odmiennego rozwoju gospodarczego ziem polskich w trzech zaborach (IV.5.1)</i> – <i>analizuje strukturę społeczeństwa w trzech zaborach z uwzględnieniem mniejszości narodowych i wyznaniowych, w tym ludności żydowskiej (IV.5.2)</i> – <i>wyjaśnia przyczyny, charakter i skutki emigracji w XIX w. oraz ocenia aktywność polityczną, militarną i kulturalną Polaków w Europie (IV.5.3)</i> – <i>porównuje dynamikę zmian gospodarczych i społecznych na ziemiach polskich z przemianami</i></p>	<p>1</p>

		<i>europiejskimi oraz synchronizuje wydarzenia z historii politycznej (IV.5.6).</i>	
5. Powstanie polskich partii politycznych	<ul style="list-style-type: none"> – powstanie masowych partii politycznych – Ludwik Waryński i jego działalność – początki działalności Polskiej Partii Socjalistycznej (PPS) i Socjaldemokracji Królestwa Polskiego i Litwy (SDKPiL) – ruch narodowy – ruch ludowy – znaczenie terminów: <i>I Proletariat, Liga Polska, Liga Narodowa, endecja, Narodowa Demokracja, Stronnictwo Ludowe, Polskie Stronnictwo Ludowe (PSL), PSL-Lewica, PSL-Piast, II Proletariat, Polska Partia Socjalno-Demokratyczna Galicji i Śląska Cieszyńskiego (PPSD), „kasy oporu”, „program brukselski”, Związek Młodzieży Polskiej „Zet”, ruch wszechpolski, „egoizm narodowy”, Związek Robotników Polskich, Partia Socjaldemokratyczna Galicji i Śląska Cieszyńskiego, Polska Partia Socjalistyczna zaboru pruskiego (PPS zaboru pruskiego), Narodowy Związek Chłopski, „Zaranie”</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje [...] metody polityki zaborców wobec społeczeństwa polskiego w okresie niewoli narodowej (IV.4.1)</i> – <i>rozpoznaje działania społeczeństwa sprzyjające rozwojowi tożsamości narodowej (IV.4.2)</i> – <i>wyjaśnia [...] skutki powstań narodowych (IV.4.3)</i> – <i>charakteryzuje koncepcje polityczno-społeczne Wielkiej Emigracji XIX w. i ich wpływ na życie polityczno-społeczne w trzech zaborach (IV.4.5)</i> – <i>analizuje strukturę społeczeństwa w trzech zaborach z uwzględnieniem mniejszości narodowych i wyznaniowych, w tym ludności żydowskiej (IV.5.2)</i> – <i>wyjaśnia przyczyny, charakter i skutki emigracji w XIX w. oraz ocenia aktywność polityczną, militarną i kulturalną Polaków w Europie (IV.5.3)</i> – <i>porównuje programy ruchu narodowego, ruchu ludowego oraz partii socjalistycznych (IV.5.4)</i> – <i>[...] synchronizuje wydarzenia z historii politycznej (IV.5.6).</i> 	1
6. Rewolucja w 1905 r.	<ul style="list-style-type: none"> – sytuacja wewnętrzna w Imperium Rosyjskim na przełomie XIX i XX w. – geneza, przebieg i skutki wojny rosyjsko-japońskiej – wybuch rewolucji w Rosji – <i>Manifest październikowy Mikołaja I i jego realizacja</i> – rewolucja w 1905 r. na ziemiach polskich – zmiany w systemie represji w Królestwie Polskim – znaczenie terminów: <i>„krwawa niedziela”, „krwawa środa”, Manifest październikowy, bolszewicy, Duma Państwowa, strajk powszechny, Koło Polskie, PPS-Lewica, PPS-Frakcja Rewolucyjna, Rady Delegatów Robotniczych, Rady Delegatów Żołnierskich, ochrana, Rada Państwa, Organizacja Spiskowo-Bojowa PPS, Stronnictwo Polityki Realnej (realiści), Narodowy Związek</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny odmiennego rozwoju gospodarczego ziem polskich w trzech zaborach (IV.5.1)</i> – <i>analizuje strukturę społeczeństwa w trzech zaborach [...] (IV.5.2)</i> – <i>porównuje programy ruchu narodowego, ruchu ludowego oraz partii socjalistycznych (IV.5.3)</i> – <i>charakteryzuje wydarzenia rewolucyjne 1905–1907 (IV.5.5)</i> – <i>porównuje dynamikę zmian gospodarczych i społecznych na ziemiach polskich z przemianami europejskimi oraz synchronizuje wydarzenia z historii politycznej (IV.5.6)</i> – <i>charakteryzuje kierunki przemian społecznych i politycznych w państwach europejskich oraz w</i> 	1

	<i>Robotniczy</i>	<i>Stanach Zjednoczonych i w Japonii (IV.6.1)</i> – <i>charakteryzuje system polityczny i społeczny imperium rosyjskiego na tle przemian w XIX-wiecznej Europie (IV.6.2).</i>	
7. Napięcia międzynarodowe na początku XX wieku	– ekonomiczne i polityczne przyczyny wybuchu wojny – powstanie bloków polityczno-militarnych – znaczenie terminów: <i>militaryzm, Weltpolitik, trójprzymierze, entente cordiale, trójporozumienie, aneksja, splendid isolation, kryzys marokański, „kocioł bałkański”</i>	– <i>charakteryzuje kierunki przemian społecznych i politycznych w państwach europejskich oraz w Stanach Zjednoczonych i w Japonii (IV.6.1)</i> – <i>wyjaśnia genezę I wojny światowej [...] (V.1.1).</i>	1
POWTÓRZENIE WIADOMOŚCI			1
SPRAWDZIAN I OMÓWIENIE WYNIKÓW			2
I WOJNA ŚWIATOWA (1914–1918)			
1. Geneza I wojny światowej	– zamach w Sarajewie i jego konsekwencje – wybuch wojny – znaczenie terminów: <i>ultimatum, Młoda Bośnia</i>	– <i>wyjaśnia genezę I wojny światowej [...] (V.1.1).</i>	1
2. Polityka i działania wojenne w latach 1914–1917	– niemieckie plany wojenne – pierwsze miesiące wojny – wydarzenia z 1915 r. – najkrwawszy rok wojny (1916 r.) – znaczenie terminów: <i>inicjatywa strategiczna, wojna pozycyjna, państwa centralne, ententa, nieograniczona wojna podwodna</i>	– [...] <i>opisuje charakter działań wojennych (V.1.1)</i> – <i>wyjaśnia wpływ wydarzeń rewolucyjnych w Rosji na przebieg I wojny światowej (V.1.3).</i>	1
3. Rewolucje w Rosji	– kryzys wojenny w Rosji – rewolucja lutowa w 1917 r. – abdykacja cara Mikołaja II – wzrost znaczenia bolszewików – rewolucja październikowa w 1917 r. – wojna domowa w Rosji – przyczyny sukcesu bolszewików – znaczenie terminów: <i>abdykacja, Rząd Tymczasowy, Rady Delegatów Robotniczych i Żołnierskich, dwuwładza, „tezy kwietniowe”, Rada Komisarzy Ludowych, komunizm wojenny, nacjonalizacja, Czecha, Armia Czerwona, Biali, III Międzynarodówka (Komintern)</i>	– <i>przedstawia genezę i charakteryzuje przebieg rewolucji rosyjskich w 1917 r. (V.1.2)</i> – <i>wyjaśnia wpływ wydarzeń rewolucyjnych w Rosji na przebieg I wojny światowej (V.1.3)</i> – <i>opisuje zmiany na mapie politycznej Europy i świata po I wojnie światowej (V.1.4)</i> – <i>wyjaśnia przyczyny zwycięstwa bolszewików w Rosji [...] (V.2.1).</i>	1
4. Polityka i działania wojenne w latach 1917–1918	– przystąpienie USA do wojny – działania wojenne poza Europą – ostatni rok wojny (1918 r.) – rozejm w Compiègne – bilans wojny – znaczenie terminu: <i>traktaty brzeskie</i>	– [...] <i>opisuje charakter działań wojennych (V.1.1)</i> – <i>wyjaśnia wpływ wydarzeń rewolucyjnych w Rosji na przebieg I wojny światowej (V.1.3).</i>	1
5. Sprawa polska w czasie I wojny	– Polacy wobec wybuchu wojny – działalność Józefa Piłsudskiego – <i>Akt 5 listopada</i> i jego konsekwencje – kryzys przysięgowy	– <i>wyjaśnia genezę I wojny światowej i opisuje charakter działań wojennych (V.1.1)</i> – <i>przedstawia genezę i</i>	1

światowej	<ul style="list-style-type: none"> – działalność Romana Dmowskiego – sprawa polska pod koniec I wojny światowej – znaczenie terminów: <i>Związek Walki Czynnej, Towarzystwo „Strzelec”, Związek Strzelecki, 1. Kompania Kadrowa, Legiony Polskie, Polska Organizacja Wojskowa (POW), „manifest dwóch cesarzy”, „wielka licytacja”, Rada Regencyjna, Komitet Narodowy Polski (KNP) w Paryżu, Błękitna Armia, 14 punktów programu pokojowego, trializm, Komunistyczna Partia Robotnicza Polski (KPRP), Mitteleuropa, Tymczasowa Rada Stanu, bajończycy</i> 	<ul style="list-style-type: none"> <i>charakteryzuje przebieg rewolucji rosyjskich w 1917 r. (V.1.2)</i> <i>– wyjaśnia wpływ wydarzeń rewolucyjnych w Rosji na przebieg I wojny światowej (V.1.3)</i> <i>– opisuje zmiany na mapie politycznej Europy i świata po I wojnie światowej (V.1.4)</i> <i>– omawia polskie orientacje polityczne oraz działalność polskich formacji wojskowych w okresie I wojny światowej (V.1.5)</i> <i>– wyjaśnia zmiany zachodzące w polityce mocarstw wobec sprawy polskiej, w tym charakteryzuje stanowisko Rosji i Stanów Zjednoczonych (V.1.6).</i> 	
POWTÓRZENIE WIADOMOŚCI			1
SPRAWDZIAN I OMÓWIENIE WYNIKÓW			2
ŚWIAT PO I WOJNIE ŚWIATOWEJ (1918–1939)			
1. System wersalsko-waszyngtoński	<ul style="list-style-type: none"> – główni uczestnicy konferencji paryskiej – traktat wersalski i jego główne założenia – powstanie i działalność Ligi Narodów – konferencja waszyngtońska i jej skutki – znaczenie terminów: <i>Rada Trzech, Liga Narodów, dyktat wersalski, „mały traktat wersalski”, Zagłębie Ruhry, strefa zdemilitaryzowana, klauzule, reparacje wojenne, dominia, Zgromadzenia Ogólne Ligi Narodów, Rada Ligi Narodów, parytet, status quo, „standard dwóch potęg”, tereny mandatowe</i> 	<ul style="list-style-type: none"> <i>– opisuje zmiany na mapie politycznej Europy i świata po I wojnie światowej (V.1.4)</i> <i>– charakteryzuje proces demokratyzacji społeczeństw międzywojennych i ustrojów politycznych, z uwzględnieniem następstw I wojny światowej [...]</i> (V.3.1). 	1
2. Wielki kryzys gospodarczy	<ul style="list-style-type: none"> – sytuacja polityczno-gospodarcza w USA po I wojnie światowej – geneza wielkiego kryzysu gospodarczego – wielki kryzys gospodarczy i jego skutki – polityka Franklina Delano Roosevelta – znaczenie terminów: <i>hiperinflacja, interwencjonizm państwowy, Nowy ład, roboty publiczne, deficyt budżetowy, ustawy socjalne, zasiłki dla bezrobotnych, ubezpieczenia emerytalne</i> 	<ul style="list-style-type: none"> <i>– charakteryzuje proces demokratyzacji społeczeństw międzywojennych i ustrojów politycznych, z uwzględnieniem następstw I wojny światowej, przemian cywilizacyjnych, w tym kultury masowej (V.3.1)</i> <i>– charakteryzuje życie gospodarcze okresu międzywojennego i wyjaśnia mechanizm wielkiego kryzysu gospodarczego oraz porównuje sposoby przewycięzania jego skutków w Stanach Zjednoczonych i w Europie (V.3.2).</i> 	1
3. Totalitaryzm stalinowski	<ul style="list-style-type: none"> – powstanie ZSRR – ostatnie lata życia Włodzimierza Lenina – przejście władzy przez Józefa Stalina – polityka wewnętrzna Stalina – ZSRR jako państwo totalitarne – znaczenie terminów: <i>totalitaryzm, leninizm,</i> 	<ul style="list-style-type: none"> <i>– wyjaśnia przyczyny zwycięstwa bolszewików w Rosji oraz charakteryzuje najistotniejsze przemiany zachodzące w życiu społecznym, gospodarczym i politycznym w ZSRR do końca lat</i> 	1

	<p><i>stalinizm, unitaryzm, demokracja ludowa, nomenklatura, socjalistyczna gospodarka, centralne planowanie, kolektywizacja, industrializacja, łagier, Gulag, NKWD, „wielka czystka”, kult jednostki, ateizacja, Nowa polityka ekonomiczna (NEP), plany pięcioletnie, kulak, stachanowcy</i></p>	<p>trzydziestych XX w. (V.2.1) – porównuje systemy totalitarne oraz charakteryzuje ich imperialne cele (V.2.3) – prezentuje stanowiska nauk społecznych na temat genezy i mechanizmów działania systemów totalitarnych (V.2.4) – ocenia politykę świata zachodniego wobec [...] komunizmu [...] (V.2.5).</p>	
4. Faszyzm włoski	<p>– kryzys powojenny we Włoszech – Benito Mussolini i jego działalność – cechy faszyzmu włoskiego – polityka wewnętrzna Mussoliniego – znaczenie terminów: <i>faszyzm, Związek Weteranów, Narodowa Partia Faszystowska, Wielkie Włochy, „czarne koszule”, „marsz na Rzym”, duce, opieka socjalna, płatne urlopy, wczasy pracownicze, korporacjonizm</i></p>	<p>– wyjaśnia społeczne, gospodarcze, polityczne i kulturowe uwarunkowania [...] faszyzmu włoskiego [...] (V.2.2) – porównuje systemy totalitarne oraz charakteryzuje ich imperialne cele (V.2.3) – prezentuje stanowiska nauk społecznych na temat genezy i mechanizmów działania systemów totalitarnych (V.2.4).</p>	1
5. Państwo Hitlera	<p>– Republika Weimarska – działalność Adolfa Hitlera – cechy nazizmu niemieckiego – przejście władzy przez Hitlera – polityka wewnętrzna Hitlera – państwo Hitlera jako państwo totalitarne – znaczenie terminów: <i>nazizm, Narodowosocjalistyczna Niemiecka Partia Robotników (NSDAP), pucz monachijski, Oddziały Szturmowe (SA), rasa aryjska, darwinizm społeczny, „rasa panów”, obóz koncentracyjny, Sztafety Ochronne (SS), „noc długich noży”, III Rzesza, Führer, system monopartyjny, system wodzowski, ustawy norymberskie, „noc kryształowa”, eutanazja, indoktrynacja, Mein Kampf, nadczłowiek, „przestrzeń życiowa”, swastyka, gestapo, autarkia, Hitlerjugend, antysemityzm</i></p>	<p>– wyjaśnia społeczne, gospodarcze, polityczne i kulturowe uwarunkowania [...] nazizmu [...] (V.2.2) – porównuje systemy totalitarne oraz charakteryzuje ich imperialne cele (V.2.3) – prezentuje stanowiska nauk społecznych na temat genezy i mechanizmów działania systemów totalitarnych (V.2.4) – ocenia politykę świata zachodniego wobec totalitaryzmu nazistowskiego [...] (V.2.5) – charakteryzuje życie gospodarcze okresu międzywojennego i wyjaśnia mechanizm wielkiego kryzysu gospodarczego oraz porównuje sposoby przewyciężania jego skutków [...] w Europie (V.3.2).</p>	1
6. Kryzys demokracji i autorytaryzm w Europie	<p>– przyczyny powstawania rządów autorytarnych w krajach europejskich – dyktatura na Węgrzech – sytuacja w Austrii po I wojnie światowej – ustroje autorytarne na Bałkanach – Turcja Mustafy Kemala Atatürka – autorytaryzm w republikach bałtyckich – reżimy w Hiszpanii i Portugalii – demokracja w krajach skandynawskich, Wielkiej Brytanii, Irlandii, Czechosłowacji i we Francji</p>	<p>– opisuje zmiany na mapie politycznej Europy i świata po I wojnie światowej (V.1.4) – wyjaśnia społeczne, gospodarcze, polityczne i kulturowe uwarunkowania rządów autorytarnych w Europie Środkowo-Wschodniej [...] (V.2.2) – charakteryzuje proces demokratyzacji społeczeństw międzywojennych i ustrojów</p>	1

	<ul style="list-style-type: none"> – znaczenie terminów: <i>Węgierska Republika Rad, autorytaryzm, przewrót wojskowy</i> 	<p><i>politycznych, z uwzględnieniem następstw I wojny światowej, przemian cywilizacyjnych, w tym kultury masowej (V.3.1)</i></p> <p><i>– charakteryzuje życie gospodarcze okresu międzywojennego i wyjaśnia mechanizm wielkiego kryzysu gospodarczego oraz porównuje sposoby przewycięzania jego skutków [...] w Europie (V.3.2).</i></p>	
7. Kultura i nauka okresu międzywojennego	<ul style="list-style-type: none"> – ruchy społeczne i trendy cywilizacyjne – osiągnięcia naukowe – rozwój techniki – kultura masowa i mass media – architektura – literatura i sztuka – dorobek kulturowy II Rzeczypospolitej – znaczenie terminów: <i>kultura egalitarna, modernizm, funkcjonalizm, egzystencjalizm, ekspresjonizm, kubizm, dadaizm, surrealizm, futurizm, psychoanaliza, intuicjonizm</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje proces demokratyzacji społeczeństw międzywojennych i ustrojów politycznych, z uwzględnieniem następstw I wojny światowej, przemian cywilizacyjnych, w tym kultury masowej (V.3.1)</i> – <i>rozpoznaje dorobek kulturowy okresu międzywojennego (V.3.3)</i> – <i>charakteryzuje dorobek kulturowy II Rzeczypospolitej (V.5.3).</i> 	1
8. Droga ku wojnie	<ul style="list-style-type: none"> – polityka zagraniczna Japonii – polityka zagraniczna Włoch – zbrojenia Niemiec – kryzys nadreński w 1936 r. – hiszpańska wojna domowa (1936–1939 r.) – anszlus Austrii w 1938 r. – kryzys sudecki i konferencja monachijska – narastanie groźby wojny światowej – pakt Ribbentrop-Mołotow – znaczenie terminów: <i>embargo, powszechna służba wojskowa, Front Ludowy, oś Berlin–Rzym–Tokio, pakt antykominternowski, polityka ustępstw, appeasement, droga eksterytorialna, gwarancje niepodległości, strefy wpływów, sojusz wojskowy, „piąta kolumna”, Falanga, karliści, Komitet Nieinterwencji, Legia Cudzoziemska, Legion Condor, Brygady Międzynarodowe, anszlus, pakt stalowy</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>opisuje zmiany na mapie politycznej Europy i świata po I wojnie światowej (V.1.4)</i> – <i>[...] charakteryzuje najistotniejsze przemiany zachodzące w życiu [...] politycznym w ZSRR do końca lat trzydziestych XX w. (V.2.1)</i> – <i>wyjaśnia społeczne, gospodarcze, polityczne i kulturowe uwarunkowania rządów autorytarnych w Europie Środkowo-Wschodniej, faszystowskiego i nazizmu oraz charakteryzuje aktywność międzynarodową Włoch i Niemiec w latach trzydziestych XX w. (V.2.2)</i> – <i>porównuje systemy totalitarne oraz charakteryzuje ich imperialne cele (V.2.3)</i> – <i>prezentuje stanowiska nauk społecznych na temat genezy i mechanizmów działania systemów totalitarnych (V.2.4)</i> – <i>ocenia politykę świata zachodniego wobec totalitaryzmu nazistowskiego i komunizmu; wyjaśnia genezę II wojny światowej (V.2.5)</i> – <i>wyjaśnia uwarunkowania polityki zagranicznej II Rzeczypospolitej (V.4.5)</i> – <i>prezentuje oceny polskiej</i> 	1

		historiografii dotyczące II Rzeczypospolitej (V.5.4).	
POWTÓRZENIE WIADOMOŚCI			1
SPRAWDZIAN I OMÓWIENIE WYNIKÓW			2
II RZECZPOSPOLITA			
1. Powstanie II Rzeczypospolitej	<ul style="list-style-type: none"> – przyczyny odzyskania niepodległości – pierwsze ośrodki władzy – Józef Piłsudski na czele odrodzonej Polski – powstanie władz centralnych II Rzeczypospolitej – konferencja paryska a sprawa polska – znaczenie terminów: <i>Tymczasowy Rząd Ludowy Republiki Polskiej, tymczasowy naczelnik państwa, dekret, republika ludowa, parcelacja, Sejm Ustawodawczy, ordynacja wyborcza</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje zmiany na mapie politycznej Europy i świata po I wojnie światowej (V.1.4) – charakteryzuje proces demokratyzacji społeczeństw międzywojennych i ustrojów politycznych, z uwzględnieniem następstw I wojny światowej [...] (V.3.1) – opisuje proces kształtowania się terytorium II Rzeczypospolitej [...] (V.4.1) – wyjaśnia uwarunkowania polityki zagranicznej II Rzeczypospolitej (V.4.5) – synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski z wydarzeniami europejskimi (V.4.6) – prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące II Rzeczypospolitej (V.5.4). 	1
2. Walka o granicę wschodnią	<ul style="list-style-type: none"> – walki polsko-ukraińskie o Galicję Wschodnią – geneza wojny z bolszewikami – pierwsze walki z bolszewikami – wyprawa kijowska – ofensywa Tuchaczewskiego – konferencja w Spa – Bitwa Warszawska – operacja niemeńska – traktat ryski – konflikt polsko-litewski i sprawa Wilna – znacznie terminów: <i>Galicja Zachodnia, Galicja Wschodnia, Orleńskie, wojna prewencyjna, Tymczasowy Komitet Rewolucyjny Polski, linia Curzona, traktat ryski, bunt Żeligowskiego, koncepcja federalistyczna, koncepcja inkorporacyjna, konfederacja, federacja, Armia Czerwona, Litwa Środkowa</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje zmiany na mapie politycznej Europy i świata po I wojnie światowej (V.1.4) – opisuje proces kształtowania się terytorium II Rzeczypospolitej, w tym [...] wojnę polsko-bolszewicką (V.4.1) – wyjaśnia uwarunkowania polityki zagranicznej II Rzeczypospolitej (V.4.5) – synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski z wydarzeniami europejskimi (V.4.6) – analizuje strukturę społeczeństwa II Rzeczypospolitej, w tym strukturę narodowościowo-wyznaniową, oraz charakteryzuje politykę II Rzeczypospolitej wobec mniejszości narodowych i jej uwarunkowania (V.5.2) – prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące II Rzeczypospolitej (V.5.4). 	1
3. Walka o granicę zachodnią i południową	<ul style="list-style-type: none"> – powstanie wielkopolskie – powstania śląskie – spór o Śląsk Cieszyński – plebiscyty na Warmii, Mazurach oraz 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje zmiany na mapie politycznej Europy i świata po I wojnie światowej (V.1.4) – opisuje proces kształtowania się 	1

	<p>Powiślu</p> <ul style="list-style-type: none"> – zaślubiny Polski z morzem – Wolne Miasto Gdańsk – znaczenie terminów: <i>rozejm w Trewirze, autonomia Śląska, armia z poboru</i> 	<p><i>terytorium II Rzeczypospolitej, w tym powstanie wielkopolskie i powstania śląskie oraz plebiscyty [...] (V.4.1)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>wyjaśnia uwarunkowania polityki zagranicznej II Rzeczypospolitej (V.4.5)</i> – <i>synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski z wydarzeniami europejskimi (V.4.6)</i> – <i>analizuje strukturę społeczeństwa II Rzeczypospolitej, w tym strukturę narodowościowo-wyznaniową, oraz charakteryzuje politykę II Rzeczypospolitej wobec mniejszości narodowych i jej uwarunkowania (V.5.2)</i> – <i>prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące II Rzeczypospolitej (V.5.4).</i> 	
<p>4. Pierwsze lata II Rzeczypospolitej</p>	<ul style="list-style-type: none"> – <i>Mała konstytucja z 1919 r. i Konstytucja marcowa z 1921 r.</i> – <i>wybór prezydenta w 1922 r. i zamach na Gabriela Narutowicza</i> – <i>sytuacja narodowo-religijna w II Rzeczypospolitej</i> – <i>kryzys w 1923 r.</i> – <i>znaczenie terminów: nacelnik państwa, wybory pięcioprzymiotnikowe, bierne i czynne prawo wyborcze, Mała konstytucja, Zgromadzenie Narodowe, prawo weta, preambuła, Chjeno, Konstytucja marcowa, Chjeno-Piast, SL-Wyzwolenie</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>rozpoznaje charakterystyczne cechy ustroju II Rzeczypospolitej w oparciu o konstytucje z 1921 i 1935 r. (V.4.2)</i> – <i>opisuje główne ugrupowania polityczne II Rzeczypospolitej, ich aktywność w życiu politycznym oraz przywódców (V.4.3)</i> – <i>wyjaśnia przyczyny kryzysu demokracji parlamentarnej w II Rzeczypospolitej [...] (V.4.4)</i> – <i>synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski z wydarzeniami europejskimi (V.4.6)</i> – <i>charakteryzuje i ocenia dorobek gospodarczy II Rzeczypospolitej (V.5.1)</i> – <i>analizuje strukturę społeczeństwa II Rzeczypospolitej, w tym strukturę narodowościowo-wyznaniową, oraz charakteryzuje politykę II Rzeczypospolitej wobec mniejszości narodowych i jej uwarunkowania (V.5.2)</i> – <i>prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące II Rzeczypospolitej (V.5.4).</i> 	1

<p>5. Zamach majowy i rządu sanacji</p>	<ul style="list-style-type: none"> – geneza zamachu majowego – zamach majowy w 1926 r. – pierwsze lata rządów sanacji – <i>Konstytucja kwietniowa</i> z 1935 r. – polityka zagraniczna Józefa Piłsudskiego – sanacja po śmierci Piłsudskiego – reformy gospodarcze Eugeniusza Kwiatkowskiego – konflikty narodowościowo-religijne w czasach rządów sanacji – bilans osiągnięć II Rzeczypospolitej – znaczenie terminów: <i>pilsudczycy</i>, „<i>nowela sierpniowa</i>”, <i>Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem</i>, <i>Centrolew</i>, <i>wotum nieufności</i>, „<i>wybory brzeskie</i>”, <i>Stronnictwo Ludowe</i>, <i>aklamacja</i>, <i>generalny inspektor sił zbrojnych</i>, „<i>rządy pułkowników</i>”, <i>Obóz Wielkiej Polski</i>, <i>Narodowa Partia Robotnicza</i>, <i>Stronnictwo Chłopskie</i>, <i>Obóz Narodowo-Radykalny (ONR)</i>, <i>ONR-ABC</i>, <i>ONR-Falanga</i>, <i>Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów</i>, <i>Ukraińska Organizacja Wojskowa</i>, <i>Zgromadzenie Elektorów</i>, <i>Obóz Zjednoczenia Narodowego</i>, <i>Front Morges</i>, <i>getto lawkowe</i>, <i>numerus clausus</i>, <i>syjonizm</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>wyjaśnia społeczne, gospodarcze, polityczne i kulturowe uwarunkowania rządów autorytarnych w Europie Środkowo-Wschodniej (V.2.2)</i> – <i>rozpoznaje charakterystyczne cechy ustroju II Rzeczypospolitej w oparciu o konstytucje z [...] 1935 r. (V.4.2)</i> – <i>opisuje główne ugrupowania polityczne II Rzeczypospolitej, ich aktywność w życiu politycznym oraz przywódców (V.4.3)</i> – <i>wyjaśnia przyczyny kryzysu demokracji parlamentarnej w II Rzeczypospolitej; charakteryzuje przyczyny i konsekwencje przewrotu majowego (V.4.4)</i> – <i>synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski z wydarzeniami europejskim (V.4.6)</i> – <i>charakteryzuje i ocenia dorobek gospodarczy II Rzeczypospolitej (V.5.1)</i> – <i>analizuje strukturę społeczeństwa II Rzeczypospolitej, w tym strukturę narodowościowo- wyznaniową, oraz charakteryzuje politykę II Rzeczypospolitej wobec mniejszości narodowych i jej uwarunkowania (V.5.2)</i> – <i>prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące II Rzeczypospolitej (V.5.4).</i> 	<p>1</p>
<p>6. Gospodarka i społeczeństwo II Rzeczypospolitej</p>	<ul style="list-style-type: none"> – problemy z unifikacją infrastruktury odrodzonej Polski – trudności ekonomiczne (hiperinflacja, wielki kryzys gospodarczy, skutki wojny celnej z Niemcami) – reformy Władysława Grabskiego – zakres reformy rolnej w międzywojennej Polsce – rozwój przemysłu i powstawanie nowych ośrodków przemysłowych – polityka transportowa i surowcowa – działalność Eugeniusza Kwiatkowskiego – budowa portu w Gdyni oraz Centralnego Okręgu Przemysłowego – znaczenie terminów: <i>kraj rolniczo-surowcowy</i>, <i>Polska A</i>, <i>Polska B</i>, <i>stan wyjątkowy</i>, <i>rząd fachowców</i>, <i>budżet</i>, <i>waloryzacja</i>, <i>Bank Polski</i>, <i>bank emisyjny</i>, <i>złoty polski</i>, <i>konkordat</i>, <i>Centralny Okręg</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje proces demokratyzacji społeczeństw międzywojennych i ustrojów politycznych, z uwzględnieniem następstw I wojny światowej, przemian cywilizacyjnych, w tym kultury masowej (V.3.1)</i> – <i>charakteryzuje życie gospodarcze okresu międzywojennego i wyjaśnia mechanizm wielkiego kryzysu gospodarczego oraz porównuje sposoby przezwyciężania jego skutków [...] w Europie (V.3.2)</i> – <i>synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski z wydarzeniami europejskim (V.4.6)</i> – <i>charakteryzuje i ocenia dorobek gospodarczy II Rzeczypospolitej (V.5.1)</i> 	<p>1</p>

	<i>Przemysłowy, Międzynarodowe Targi Poznańskie</i>	– prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące II Rzeczypospolitej (V.5.4).	
7. Kultura i nauka w II Rzeczypospolitej	<ul style="list-style-type: none"> – stan kultury społeczeństwa polskiego po okresie zaborów – reformy szkolnictwa – powstawanie instytucji kultury narodowej – wyższe uczelnie w II Rzeczypospolitej – rozwój nauki w odrodzonej Polsce – literatura polska i sztuka międzywojenna – teatr i kinematografia w II Rzeczypospolitej – główne nurty życia kulturalnego w międzywojennej Polsce – znacznie terminów: <i>powszechny obowiązek szkolny, alfabetyzacja, KUL, art déco, katastrofizm, konstruktywizm, Skamander, awangarda</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje proces demokratyzacji społeczeństw międzywojennych i ustrojów politycznych, z uwzględnieniem następstw I wojny światowej, przemian cywilizacyjnych, w tym kultury masowej (V.3.1) – synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski z wydarzeniami europejskim (V.4.6) – charakteryzuje dorobek kulturowy II Rzeczypospolitej (V.5.3) – prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące II Rzeczypospolitej (V.5.4). 	1
8. Polska polityka zagraniczna w okresie międzywojennym	<ul style="list-style-type: none"> – cele polskiej polityki zagranicznej i pozycja międzynarodowa II Rzeczypospolitej – układy sojusznicze Polski – współpraca niemiecko-radziecka po układzie w Rapallo – sytuacja Polski po układzie w Locarno – polsko-niemiecka wojna celna – polityka zagraniczna Józefa Piłsudskiego i Józefa Becka – stosunki polsko-radzieckie i polsko-niemieckie w latach 30. XX w. – znaczenie terminów: <i>układ sojuszniczy, Międzymorze, traktat o nieagresji, deklaracja o niestosowaniu przemocy</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia uwarunkowania polityki zagranicznej II Rzeczypospolitej (V.4.5) – synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski z wydarzeniami europejskim (V.4.6) – prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące II Rzeczypospolitej (V.5.4). 	1
9. Polska w przededniu II wojny światowej	<ul style="list-style-type: none"> – zajęcie Zaolzia przez Polskę – niemieckie żądania wobec Polski – stanowisko rządu polskiego w przededniu wybuchu II wojny światowej – zacieśnienie współpracy polsko-brytyjskiej i polsko-francuskiej – międzynarodowe uwarunkowania paktu Ribbentrop-Mołotow – stan przygotowania Polski do wojny na tle potencjału hitlerowskich Niemiec – społeczeństwo polskie w obliczu zbliżającej się wojny – znaczenie terminów: <i>Fundusz Obrony Narodowej, Fundusz Obrony Morskiej, plan przebrojenia, mobilizacja, sojusz gwarancyjny, pakt antykominternowski</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia politykę świata zachodniego wobec totalitaryzmu nazistowskiego i komunizmu; wyjaśnia genzę II wojny światowej (V.2.5) – wyjaśnia uwarunkowania polityki zagranicznej II Rzeczypospolitej (V.4.5) – synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski z wydarzeniami europejskim (V.4.6) – prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące II Rzeczypospolitej (V.5.4). 	1
POWTÓRZENIE WIADOMOŚCI			1
SPRAWDZIAN I OMÓWIENIE WYNIKÓW			2

CZĘŚĆ IV: DZIEJE NAJNOWSZE			
II WOJNA ŚWIATOWA (1939–1945)			
1. Kampania polska i jej następstwa	<ul style="list-style-type: none"> – stosunek sił i plany stron – prowokacje niemieckie – wybuch wojny – przebieg działań wojennych – atak radziecki z 17 września 1939 r. – ostatnie walki i zakończenie kampanii polskiej – wydarzenia polityczne po zakończeniu walk na ziemiach polskich w 1939 r. – współpraca niemiecko-radziecka do 1941 r. – znaczenie terminów: <i>plan „Fall Weiss”, alianci, wojna obronna, kampania wrześniowa, przedmoście rumuńskie, blitzkrieg (wojna błyskawiczna), oddziały improwizowane</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>ocenia politykę świata zachodniego wobec totalitaryzmu nazistowskiego i komunizmu; wyjaśnia genezę II wojny światowej (V.2.5)</i> – <i>opisuje główne etapy II wojny światowej i wskazuje przełomowe wydarzenia dla jej przebiegu (V.6.1)</i> – <i>wyjaśnia uwarunkowania współpracy niemiecko-radzieckiej w latach 1939–1941 i jej konsekwencje dla państw i narodów Europy Środkowej (V.6.2)</i> – <i>opisuje przebieg i następstwa wojny obronnej Polski w 1939 r. (V.8.1)</i> – <i>synchronizuje najważniejsze wydarzenia II wojny światowej z dziejów Polski, Europy i świata (V.8.7).</i> 	1
2. Na frontach II wojny światowej (1939–1945 r.)	<ul style="list-style-type: none"> – wojna radziecko-fińska – aneksja przez Związek Radziecki republik bałtyckich i Besarabii – atak Niemiec na Danię i Norwegię – napaść niemiecka na kraje Beneluksu – atak Niemiec na Francję – bitwa o Anglię – bitwa o Atlantyk – wojna na Bałkanach – wojna w Afryce – polityka ZSRR w latach 1939–1941 – atak Niemiec na ZSRR w 1941 r. – front wschodni w latach 1942–1943 – wybuch wojny na Dalekim Wschodzie i przystąpienie do niej Stanów Zjednoczonych – powstanie wielkiej koalicji – utworzenie frontu na Sycylii i we Włoszech – konferencja w Teheranie – utworzenie drugiego frontu na Zachodzie, wyzwolenie Francji, Belgii i Holandii – klęski faszystowskich Włoch – konferencja w Jałcie – kapitulacja Niemiec i koniec wojny w Europie – koniec wojny na Dalekim Wschodzie – znaczenie terminów: <i>kolaboracja, Linia Maginota, RAF, taktyka „wilczych stad”, taktyka „zabich skoków”, U-boot, spadochroniarze, dywersanci, radar, bitwa o Anglię, plan „Barbarossa”, bitwa o Atlantyk, konwoje morskie, sonar, lotniskowiec, Karta atlantycka, wielka koalicja, koalicja</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>opisuje główne etapy II wojny światowej i wskazuje przełomowe wydarzenia dla jej przebiegu (V.6.1)</i> – <i>wyjaśnia uwarunkowania współpracy niemiecko-radzieckiej w latach 1939–1941 i jej konsekwencje dla państw i narodów Europy Środkowej (V.6.2)</i> – <i>charakteryzuje uwarunkowania militarne i polityczne konferencji Wielkiej Trójki oraz ich ustalenia (V.6.3)</i> – <i>porównuje I i II wojnę światową – charakter działań wojennych i następstwa obu konfliktów (V.6.4)</i> – <i>synchronizuje najważniejsze wydarzenia II wojny światowej z dziejów Polski, Europy i świata (V.8.7).</i> 	1

	<p><i>antyhitlerowska</i>, Deklaracja Narodów Zjednoczonych, Lend-Lease Act, <i>operacja „Overlord”</i>, <i>operacja „Market-Garden”</i>, <i>operacja „Bagration”</i>, <i>kamikadze</i>, <i>bezwartunkowa kapitulacja</i>, <i>II front na Zachodzie</i>, <i>front włoski</i>, <i>desant</i>, <i>bomba atomowa</i></p>		
<p>3. Niemiecka polityka okupacyjna w Europie podczas II wojny światowej</p>	<ul style="list-style-type: none"> – charakter okupacji niemieckiej w krajach skandynawskich i Europie Zachodniej – nazistowski plan eksterminacji Żydów – Holokaust – postawy społeczeństw i rządów świata zachodniego oraz Kościoła katolickiego wobec Holokaustu – stosunek hitlerowskich Niemiec do podbitych narodów Europy Wschodniej – hitlerowska polityka rasowa i prześladowanie wybranych grup społecznych – znaczenie terminów: <i>kolaboracja</i>, <i>ruch oporu</i>, <i>polityka rasowa</i>, <i>eugenika</i>, <i>getto</i>, <i>„ostateczne rozwiązanie kwestii żydowskiej”</i>, <i>szmalcownicy</i>, <i>obozy koncentracyjne</i>, <i>obozy pracy</i>, <i>obozy śmierci</i>, <i>Generalny Plan Wschodni</i>, <i>gwiazda Dawida</i>, <i>Szoah</i>, <i>komory gazowe</i>, <i>cyklon B</i>, <i>„Żegota”</i>, <i>Żydowska Organizacja Bojowa</i>, <i>Résistance</i>, <i>czetnicy</i>, <i>ustasze</i>, <i>Waffen SS</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia uwarunkowania <i>współpracy niemiecko-radzieckiej w latach 1939–1941 i jej konsekwencje dla państw i narodów Europy Środkowej</i> (V.6.2) – <i>charakteryzuje politykę III Rzeszy wobec społeczeństw okupowanej Europy, w tym nazistowski plan eksterminacji Żydów oraz innych narodowości i grup społecznych</i> (V.7.1) – <i>opisuje postawy Żydów wobec polityki eksterminacji [...]</i> (V.7.2) – <i>ocenia stosunek społeczeństw i rządów świata zachodniego oraz Kościoła katolickiego do Holokaustu</i> (V.7.3) – <i>synchronizuje najważniejsze wydarzenia II wojny światowej z dziejów Polski, Europy i świata</i> (V.8.7). 	1
<p>4. Okupacja ziem polskich i los społeczeństwa polskiego</p>	<ul style="list-style-type: none"> – polityka władz ZSRR na okupowanych ziemiach II Rzeczypospolitej – deportacje ludności polskiej w głąb ZSRR – polscy jeńcy w ZSRR i zbrodnia katyńska – okupacja niemiecka w Polsce na tle okupacji w innych krajach Europy – sytuacja Polaków na ziemiach wcielonych do III Rzeszy – polityka niemiecka w Generalnym Gubernatorstwie – terror hitlerowski i zbrodnie niemieckie wobec narodu polskiego – Holokaust na ziemiach polskich – powstanie w getcie warszawskim – postawa społeczeństwa polskiego wobec Holokaustu – znaczenie terminów: <i>okupacja</i>, <i>sowietyzacja</i>, <i>wysiedlenia</i>, <i>roboty przymusowe</i>, <i>łapanka</i>, <i>Generalne Gubernatorstwo</i>, <i>volksdeutsch</i>, <i>volkslista</i>, <i>Einsatzgruppen</i>, <i>Sonderkommando</i>, <i>akcja „AB”</i>, <i>akcja specjalna „Kraków”</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia uwarunkowania <i>współpracy niemiecko-radzieckiej w latach 1939–1941 i jej konsekwencje dla państw i narodów Europy Środkowej</i> (V.6.2) – <i>charakteryzuje politykę III Rzeszy wobec społeczeństw okupowanej Europy, w tym nazistowski plan eksterminacji Żydów oraz innych narodowości i grup społecznych</i> (V.7.1) – <i>opisuje postawy Żydów wobec polityki eksterminacji, w tym powstanie w getcie warszawskim, a także opisuje postawy społeczeństwa polskiego wobec Holokaustu</i> (V.7.2) – <i>opisuje [...] następstwa wojny obronnej Polski w 1939 r.</i> (V.8.1) – <i>wskazuje podobieństwa i różnice w polityce obu okupantów wobec narodu polskiego</i> (V.8.3) – <i>synchronizuje najważniejsze wydarzenia II wojny światowej z dziejów Polski, Europy i świata</i> 	1

		(V.8.7).	
5. Sprawa polska podczas wojny w latach 1939–1943	<ul style="list-style-type: none"> – powstanie rządu emigracyjnego we Francji, przeniesienie polskiego ośrodka władzy do Wielkiej Brytanii – polskie formacje wojskowe na frontach II wojny światowej – stosunki polsko-radzieckie po podpisaniu układu Sikorski-Majski – sprawa katyńska i zerwanie stosunków z polskim rządem londyńskim przez ZSRR – początki komunistycznych ośrodków władzy – katastrofa gibraltarska i śmierć Władysława Sikorskiego – konferencja w Teheranie a sprawa polska – znaczenie terminów: <i>rząd emigracyjny, rząd na wychodźstwie, „rząd londyński”, internowanie, frankofil, Polskie Siły Zbrojne, amnestia, armia Andersa, sprawa katyńska, Polska Partia Robotnicza, Związek Patriotów Polskich, Krajowa Rada Narodowa</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>opisuje główne etapy II wojny światowej i wskazuje przełomowe wydarzenia dla jej przebiegu (V.6.1)</i> – <i>wyjaśnia uwarunkowania współpracy niemiecko-radzieckiej w latach 1939–1941 i jej konsekwencje dla państw i narodów Europy Środkowej (V.6.2)</i> – <i>charakteryzuje uwarunkowania militarne i polityczne konferencji Wielkiej Trójki oraz ich ustalenia (V.6.3)</i> – <i>porównuje I i II wojnę światową – charakter działań wojennych i następstwa obu konfliktów (V.6.4)</i> – <i>opisuje międzynarodowe uwarunkowania działalności polskiego rządu na wychodźstwie (V.8.2)</i> – <i>wskazuje podobieństwa i różnice w polityce obu okupantów wobec narodu polskiego (V.8.3)</i> – <i>wyjaśnia działania Stalina zmierzające do utworzenia komunistycznego ośrodka władzy w Polsce (V.8.5)</i> – <i>synchronizuje najważniejsze wydarzenia II wojny światowej z dziejów Polski, Europy i świata (V.8.7).</i> 	1
6. Polskie Państwo Podziemne	<ul style="list-style-type: none"> – pierwsze organizacje konspiracyjne – polityczne organizacje konspiracyjne – podziemie zbrojne – cele polityczne i strategiczne Polskiego Państwa Podziemnego i Armii Krajowej – struktura i działalność ZWZ-AK – inne polskie organizacje podziemne – konflikt polsko-ukraiński na Wołyniu – znaczenie terminów: <i>Rada Jedności Narodowej, Delegatura Rządu na Kraj, partyzant, dywersja, sabotaż, „mały sabotaż”, wywiad, kontrwywiad, Służba Zwycięstwu Polski, Związek Walki Zbrojnej, Armia Krajowa, akcja scaleniowa, Szare Szeregi, Polska Walcząca, BIP, cichociemni, Związek Odwetu, organizacja „Wachlarz”, Kedyw, Ukraińska Powstańcza Armia</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>[...] opisuje postawy społeczeństwa polskiego wobec Holokaustu (V.7.2)</i> – <i>opisuje organizację polskiego państwa podziemnego oraz różne formy ruchu oporu, ze szczególnym uwzględnieniem działalności Armii Krajowej (V.8.4)</i> – <i>wyjaśnia działania Stalina zmierzające do utworzenia komunistycznego ośrodka władzy w Polsce (V.8.5)</i> – <i>synchronizuje najważniejsze wydarzenia II wojny światowej z dziejów Polski, Europy i świata (V.8.7).</i> 	1
7. Powstanie warszawskie	<ul style="list-style-type: none"> – plan „Burza” – geneza powstania warszawskiego – wybuch powstania warszawskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>opisuje główne etapy II wojny światowej [...] (V.6.1)</i> – <i>opisuje międzynarodowe</i> 	1

	<ul style="list-style-type: none"> – mocarstwa wobec powstania – upadek i skutki powstania – bilans powstania – znaczenie terminów: <i>Armia Ludowa</i>, <i>plan „Burza”</i>, <i>operacja „Ostra Brama”</i>, <i>godzina „W”</i>, <i>RONA</i> 	<ul style="list-style-type: none"> <i>uwarunkowania działalności polskiego rządu na wychodźstwie (V.8.2)</i> – <i>opisuje [...] różne formy ruchu oporu, ze szczególnym uwzględnieniem działalności Armii Krajowej (V.8.4)</i> – <i>wyjaśnia działania Stalina zmierzające do utworzenia komunistycznego ośrodka władzy w Polsce (V.8.5)</i> – <i>wyjaśnia uwarunkowania polityczne i charakteryzuje czyn zbrojny powstania warszawskiego (V.8.6)</i> – <i>synchronizuje najważniejsze wydarzenia II wojny światowej z dziejów Polski, Europy i świata (V.8.7).</i> 	
8. Przejęcie kontroli nad Polską przez Stalina	<ul style="list-style-type: none"> – Armia Czerwona i NKWD na ziemiach polskich podczas wojny w latach 1944–1945 – Polska lubelska i PKWN – działalność Stanisława Mikołajczyka – rozwiązanie Armii Krajowej – konferencja w Jałcie a sprawa polska – „proces szesnastu” – powstanie Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej – sprawa polska na konferencji w Poczdamie – znaczenie terminów: <i>PKWN</i>, „<i>polityka faktów dokonanych</i>”, <i>PPS</i>, <i>SL</i>, <i>SD</i>, <i>sowietyzacja</i>, „<i>Polska lubelska</i>”, <i>Ludowe Wojsko Polskie</i>, <i>Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej</i>, „<i>proces szesnastu</i>”, <i>państwo jednolite narodo</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>opisuje główne etapy II wojny światowej i wskazuje przełomowe wydarzenia dla jej przebiegu (V.6.1)</i> – <i>charakteryzuje uwarunkowania militarne i polityczne konferencji Wielkiej Trójki oraz ich ustalenia (V.6.3)</i> – <i>porównuje I i II wojnę światową – charakter działań wojennych i następstwa obu konfliktów (V.6.4)</i> – <i>opisuje międzynarodowe uwarunkowania działalności polskiego rządu na wychodźstwie (V.8.2)</i> – <i>opisuje [...] różne formy ruchu oporu, ze szczególnym uwzględnieniem działalności Armii Krajowej (V.8.4)</i> – <i>wyjaśnia działania Stalina zmierzające do utworzenia komunistycznego ośrodka władzy w Polsce (V.8.5)</i> – <i>synchronizuje najważniejsze wydarzenia II wojny światowej z dziejów Polski, Europy i świata (V.8.7).</i> 	1
POWTÓRZENIE WIADOMOŚCI			1
SPRAWDZIAN I OMÓWIENIE WYNIKÓW			2
POLSKA I ŚWIAT PO II WOJNIE ŚWIATOWEJ			
1. Żelazna kurtyna	<ul style="list-style-type: none"> – demograficzne, społeczno-gospodarcze i polityczne skutki II wojny światowej – powstanie ONZ 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>opisuje demograficzne, społeczno-gospodarcze i polityczne skutki wojny (V.9.1)</i> – <i>rozpoznaje zmiany polityczne na</i> 	1

	<ul style="list-style-type: none"> – postanowienia konferencji w Poczdamie – wielowymiarowa rywalizacja radziecko-amerykańska – stalinizacja Europy Środkowo-Wschodniej – ekspansywna polityka Stalina – powstanie Kominformu – doktryna Trumana i plan Marshalla – problem niemiecki po II wojnie światowej – blokada Berlina Zachodniego – powstanie NATO – podział Niemiec na RFN i NRD – kryzys berliński w 1953 r. – znaczenie terminów: Karta Narodów Zjednoczonych, denazyfikacja, demilitaryzacja, dekartelizacja, demokratyzacja, traktaty paryskie, sowietyzacja, kraje demokracji ludowej, Kominform, Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej, „zimna wojna”, „żelazna kurtyna”, CIA, KGB, integracja europejska, wyścig zbrojeń, bomba termojądrowa, Niemiecka Socjalistyczna Partia Jedności (SED), Unia Chrześcijańskich Demokratów (CDU), Socjaldemokratyczna Partia Niemiec (SPD), Bizonia, Trizonia, mur berliński 	<p><i>mapie Europy i świata po II wojnie światowej (V.9.2)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia genezę zimnej wojny i rozpoznaje jej przejawy w stosunkach pomiędzy ZSRR a Stanami Zjednoczonymi (V.9.3) – charakteryzuje problem niemiecki po II wojnie światowej (V.9.4) – wyjaśnia cele utworzenia NATO i Układu Warszawskiego oraz charakteryzuje te bloki militarne (V.9.5) – charakteryzuje proces integracji Europy Zachodniej (V.9.6) – wyjaśnia cele utworzenia ONZ i charakteryzuje jego rolę w rozwiązywaniu problemów współczesnego świata (V.9.7) – charakteryzuje proces uzależniania państw Europy Środkowo-Wschodniej od ZSRR, z uwzględnieniem sowietyzacji i stalinizacji (V.12.1) – synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów świata, Europy Zachodniej i Środkowo-Wschodniej oraz Polski (V.12.6). 	
<p>2. Przejęcie władzy przez komunistów w Polsce (1944–1948 r.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – skutki polityczne, demograficzne i ekonomiczne II wojny światowej dla Polski – reforma rolna i nacjonalizacja przemysłu – postawy Polaków w nowej sytuacji politycznej – represje i działania aparatu bezpieczeństwa i władz komunistycznych wobec podziemia niepodległościowego oraz opozycji – referendum ludowe z 1946 r. – sfałszowane wybory z 1947 r. – znaczenie terminów: konfiskata, obszarnicy, Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej, WiN, akcja „Wisła”, referendum ludowe, Milicja Obywatelska, Urząd Bezpieczeństwa, cenzura, organizacja „NIE”, rząd Tymczasowy RP, Rząd Tymczasowy Jedności Narodowej, Delegatura Sił Zbrojnych na Kraj, Narodowe Zjednoczenie Wojskowe, Korpus Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Ochotnicza Rezerwa Milicji Obywatelskiej, Główny Urząd Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje proces uzależniania państw Europy Środkowo-Wschodniej od ZSRR, z uwzględnieniem sowietyzacji i stalinizacji (V.12.1) – synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów świata, Europy Zachodniej i Środkowo-Wschodniej oraz Polski (V.12.6) – porównuje terytorium Polski powojennej z terytorium II Rzeczypospolitej oraz analizuje polityczno-społeczne i gospodarcze skutki zmiany granic (V.13.1) – charakteryzuje główne etapy przejmowania władzy przez komunistów w Polsce, z uwzględnieniem działań opozycji legalnej i podziemia antykomunistycznego; opisuje represje stosowane przez radziecki i polski aparat bezpieczeństwa (V.13.2) – rozpoznaje charakterystyczne cechy okresu odbudowy i przebudowy 	<p>1</p>

		<p>gospodarki, z uwzględnieniem reformy rolnej i nacjonalizacji przemysłu (V.13.3)</p> <p>– synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów świata, Europy Zachodniej i Środkowo-Wschodniej oraz Polski (V.12.6).</p>	
3. Stalinizm w Polsce	<p>– powstanie Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej</p> <p>– przemiany gospodarcze</p> <p>– stalinizm w kulturze, oświacie i nauce</p> <p>– państwo terroru</p> <p>– walka z Kościołem katolickim</p> <p>– <i>Konstytucja PRL z 1952 r.</i></p> <p>– znaczenie terminów: <i>system wielopartyjny, plan sześcioletni, system nakazowo-rozdzielczy, przodownik pracy, Biuro Informacyjne Partii Komunistycznych i Robotniczych, ruch księży patriotów, „bitwa o handel”</i></p>	<p>– <i>charakteryzuje proces uzależniania państw Europy Środkowo-Wschodniej od ZSRR, z uwzględnieniem sowietyzacji i stalinizacji (V.12.1)</i></p> <p>– <i>synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów świata, Europy Zachodniej i Środkowo-Wschodniej oraz Polski (V.12.6)</i></p> <p>– <i>porównuje procesy stalinizacji państwa polskiego i państw Europy Środkowo-Wschodniej (V.14.1)</i></p> <p>– <i>charakteryzuje system polityczny i społeczno-gospodarczy Polski w okresie stalinowskim, z uwzględnieniem konstytucji z 1952 r. (V.14.2)</i></p> <p>– <i>rozpoznaje charakterystyczne cechy gospodarki centralnie planowanej i ocenia jej skutki (V.14.3)</i></p> <p>– <i>charakteryzuje zjawisko socrealizmu w literaturze i sztuce (V.14.4)</i></p> <p>– <i>prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące PRL-u (V.16.4).</i></p>	1
4. Azja i Afryka po II wojnie światowej	<p>– sytuacja w Chinach po zakończeniu II wojny światowej</p> <p>– powstanie i funkcjonowanie ChRL</p> <p>– rewolucja kulturalna Mao Tse-tunga</p> <p>– konflikt koreański</p> <p>– skutki wojny koreańskiej</p> <p>– powojenna okupacja i rozwój Japonii</p> <p>– wojna w Wietnamie</p> <p>– dekolonizacja Indochin</p> <p>– powstanie niepodległych Indii</p> <p>– konflikt indyjsko-pakistański</p> <p>– Bliski Wschód i konflikt arabsko-izraelski</p> <p>– kryzys sueski</p> <p>– dekolonizacja w Afryce</p> <p>– konflikt w Algierii</p> <p>– znaczenie terminów: <i>Viet Minh, Wietkong, ofensywa „Tet”, Czerwoni Khmerzy, Rok Afryki, apartheid</i></p>	<p>– <i>charakteryzuje przyczyny i skutki przełomowych konfliktów zimnej wojny: wojny koreańskiej [...], wojny w Wietnamie [...] (V.9.8)</i></p> <p>– <i>wyjaśnia źródła i rozwój konfliktu arabsko-izraelskiego po II wojnie światowej (V.9.9)</i></p> <p>– <i>opisuje główne etapy procesu dekolonizacji Azji i Afryki, z uwzględnieniem Indii oraz Indochin (V.10.1)</i></p> <p>– <i>opisuje zmiany na politycznej mapie świata w wyniku procesu dekolonizacji (V.10.2)</i></p> <p>– <i>ocenia polityczne i społeczno-gospodarcze skutki procesu dekolonizacji (V.10.3)</i></p> <p>– <i>opisuje główne etapy w dziejach komunistycznych Chin (V.11.1)</i></p>	1

		<ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje maoistowską odmianę komunizmu (V.11.2)</i> – <i>charakteryzuje międzynarodową pozycję Chin w okresie rywalizacji ZSRR i Stanów Zjednoczonych [...] (V.11.3)</i> – <i>synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów świata, Europy Zachodniej i Środkowo-Wschodniej oraz Polski (V.12.6).</i> 	
5. Zimna wojna w latach 1953–1980	<ul style="list-style-type: none"> – ostatnie lata życia Józefa Stalina – śmierć Stalina w 1953 r. – polityka wewnętrzna i zagraniczna Nikity Chruszczowa – uformowanie się Układu Warszawskiego – powstanie węgierskie w 1956 r. – zmiana polityki zagranicznej Chruszczowa – kryzys kubański – wzrost wpływów ZSRR na świecie i popularyzacja ideologii komunistycznej na Zachodzie – „praska wiosna” w 1968 r. – kryzys wewnętrzny w ZSRR – początki integracji europejskiej – wybuch wojny radziecko-afgańskiej – znaczenie terminów: <i>tajny referat, dekolonizacja, blokada morska, afery „Watergate”, sandiniści, Czerwone Brygady, Frakcja Czerwonej Armii, doktryna Breżniewa, détente, Konferencja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>rozpoznaje zmiany polityczne na mapie Europy i świata po II wojnie światowej (V.9.2)</i> – <i>wyjaśnia genezę zimnej wojny i rozpoznaje jej przejawy w stosunkach pomiędzy ZSRR a Stanami Zjednoczonymi (V.9.3)</i> – <i>wyjaśnia cele utworzenia NATO i Układu Warszawskiego oraz charakteryzuje te bloki militarne (V.9.5)</i> – <i>synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów świata, Europy Zachodniej i Środkowo-Wschodniej oraz Polski (V.12.6)</i> – <i>charakteryzuje przyczyny i skutki przełomowych konfliktów zimnej wojny: [...] kryzysu kubańskiego [...] i wojny w Afganistanie (V.9.8)</i> – <i>charakteryzuje międzynarodową pozycję Chin w okresie rywalizacji ZSRR i Stanów Zjednoczonych [...] (V.11.3)</i> – <i>wyjaśnia przyczyny zmian w polityce zagranicznej ZSRR i w polityce wewnętrznej państw satelickich ZSRR po 1956 r. (V.12.2)</i> – <i>synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów świata, Europy Zachodniej i Środkowo-Wschodniej oraz Polski (V.12.6).</i> 	1
6. PRL w czasach Władysława Gomułki	<ul style="list-style-type: none"> – PRL po śmierci Stalina – poznański Czerwiec (1956 r.) – polski Październik (1956 r.) – pierwsze lata rządów Władysława Gomułki – spór Gomułki z Kościołem katolickim – Marzec ‘68 – stagnacja gospodarcza w latach 60. XX w. – Grudzień ‘70 – odsunięcie Władysława Gomułki od władzy – znaczenie terminów: <i>puławianie, natolińczycy, „mała stabilizacja”,</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>wyjaśnia przyczyny zmian w polityce zagranicznej ZSRR i w polityce wewnętrznej państw satelickich ZSRR po 1956 r. (V.12.2)</i> – <i>synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów świata, Europy Zachodniej i Środkowo-Wschodniej oraz Polski (V.12.6)</i> – <i>charakteryzuje i porównuje etapy: 1956–1970 i 1970–1980 (V.15.1)</i> – <i>wyjaśnia przyczyny kryzysów</i> 	1

	<i>peregrynacja, Klub Inteligencji Katolickiej</i>	<i>społeczno-politycznych: 1968 r., 1970 r. [...] (V.15.2)</i> – <i>charakteryzuje działalność opozycji w PRL-u (V.15.3)</i> – <i>charakteryzuje relacje państwo-Kościół i ocenia rolę Kościoła w życiu społecznym (V.15.4)</i> – <i>charakteryzuje kulturę i życie codzienne w Polsce Ludowej (V.15.5)</i> – <i>prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące PRL-u (V.16.4).</i>	
7. „Dруга Polska” Edwarda Gierka	– geneza i założenia reform Edwarda Gierka – przyczyny niepowodzeń gospodarczych – przemiany społeczne – wydarzenia z 1976 r. – opozycja w latach 70. XX w. – znaczenie terminów: <i>ruble transferowe, Państwowe Gospodarstwo Rolne (PGR), fiat 126p, Dziennik Telewizyjny, Trybuna Ludu, Komitet Obrony Robotników, Ruch Obrony Praw Człowieka i Obywatela, sobór watykański II, Konfederacja Polski Niepodległej, Ruch Młodej Polski, Wolne Związki Zawodowe</i>	– <i>wyjaśnia przyczyny zmian w polityce zagranicznej ZSRR i w polityce wewnętrznej państw satelickich ZSRR po 1956 r. (V.12.2)</i> – <i>synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów świata, Europy Zachodniej i Środkowo-Wschodniej oraz Polski (V.12.6)</i> – <i>charakteryzuje i porównuje etapy: 1956–1970 i 1970–1980 (V.15.1)</i> – <i>wyjaśnia przyczyny kryzysów społeczno-politycznych: [...] 1976 r. [...] (V.15.2)</i> – <i>charakteryzuje działalność opozycji w PRL-u (V.15.3)</i> – <i>charakteryzuje relacje państwo-Kościół i ocenia rolę Kościoła w życiu społecznym (V.15.4)</i> – <i>charakteryzuje kulturę i życie codzienne w Polsce Ludowej (V.15.5)</i> – <i>prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące PRL-u (V.16.4).</i>	1
POWTÓRZENIE WIADOMOŚCI			1
SPRAWDZIAN I OMÓWIENIE WYNIKÓW			2
UPADEK KOMUNIZMU ORAZ TRANSFORMACJA USTROJOWA W POLSCE I EUROPIE			
1. Koniec „zimnej wojny”	– nowa polityka amerykańska – prezydentura Ronalda Reagana – wielopłaszczyznowa walka z „imperium zła” – zmiany w ZSRR – reformy Michaiła Gorbaczowa – Jesień Ludów – zjednoczenie Niemiec – rozpad ZSRR – Federacja Rosyjska Borysa Jelcyna – znaczenie terminów: <i>Pentagon, „gwiazdne wojny”, pierestrojka, głośność, uskorzenie, elektrownia atomowa, Karta 77, mudżahedini, finlandyzacja, „aksamitna rewolucja”, pucz</i>	– <i>rozpoznaje zmiany polityczne na mapie Europy i świata po II wojnie światowej (V.9.2)</i> – <i>wyjaśnia genezę zimnej wojny i rozpoznaje jej przejawy w stosunkach pomiędzy ZSRR a Stanami Zjednoczonymi (V.9.3)</i> – <i>charakteryzuje problem niemiecki po II wojnie światowej (V.9.4)</i> – <i>wyjaśnia cele utworzenia NATO i Układu Warszawskiego oraz charakteryzuje te bloki militarne (V.9.5)</i> – <i>charakteryzuje proces integracji</i>	1

	<i>Janajewa, Wspólnota Niepodległych Państw</i>	<p><i>Europy Zachodniej (V.9.6)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>charakteryzuje przyczyny i skutki przełomowych konfliktów zimnej wojny: [...] wojny w Afganistanie (V.9.8)</i> – <i>charakteryzuje proces uniezależnienia się państw satelickich od ZSRR (V.12.3)</i> – <i>wyjaśnia przyczyny rozpadu ZSRR i bloku wschodniego (V.12.4)</i> – <i>opisuje przeobrażenia ustrojowe w państwach Europy Środkowo-Wschodniej i rozpoznaje charakterystyczne cechy procesu dekomunikacji w państwach bloku wschodniego po 1989 r. (V.12.5)</i> – <i>synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów świata, Europy Zachodniej i Środkowo-Wschodniej oraz Polski (V.12.6).</i> 	
2. Powstanie NSZZ „Solidarność”	<ul style="list-style-type: none"> – <i>pierwsza pielgrzymka Jana Pawła II do Polski (1979 r.)</i> – <i>strajki sierpniowe</i> – <i>powstanie NSZZ „Solidarność”</i> – <i>stosunek władz PRL do NSZZ „Solidarność”</i> – <i>znaczenie terminów: postulaty sierpniowe, Międzyzakładowy Komitet Strajkowy, Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”, Niezależna Oficyna Wydawnicza NOWA, Zmotoryzowane Odwody Milicji Obywatelskiej (ZOMO), „uniwersytet latający”, Niezależne Zrzeszenie Studentów, NSZZ Rolników Indywidualnych, Tygodnik Solidarność</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów świata, Europy Zachodniej i Środkowo-Wschodniej oraz Polski (V.12.6)</i> – <i>charakteryzuje i porównuje etapy: 1956–1970 i 1970–1980 (V.15.1)</i> – <i>wyjaśnia przyczyny kryzysów społeczno-politycznych: [...] 1980 r. (V.15.2)</i> – <i>charakteryzuje działalność opozycji w PRL-u (V.15.3)</i> – <i>charakteryzuje relacje państwo-Kościół i ocenia rolę Kościoła w życiu społecznym (V.15.4)</i> – <i>charakteryzuje kulturę i życie codzienne w Polsce Ludowej (V.15.5)</i> – <i>wyjaśnia ideę Solidarności i jej wpływ na przemiany społeczno-polityczne w Polsce (V.16.1)</i> – <i>prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące PRL-u (V.16.4).</i> 	1
3. Stan wojenny (1981–1983 r.)	<ul style="list-style-type: none"> – <i>narastanie napięć</i> – <i>wprowadzenie stanu wojennego</i> – <i>postawy Polaków wobec stanu wojennego</i> – <i>świat wobec wydarzeń w Polsce</i> – <i>skutki stanu wojennego</i> – <i>znaczenie terminów: stan wojenny, strajk ostrzegawczy, strajk generalny, system kartkowy, opór cywilny, delegalizacja, „prowokacja bydgoska”, Przesłanie do ludzi pracy Europy Wschodniej, Wojskowa Rada</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – <i>synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów świata, Europy Zachodniej i Środkowo-Wschodniej oraz Polski (V.12.6)</i> – <i>charakteryzuje działalność opozycji w PRL-u (V.15.3)</i> – <i>charakteryzuje relacje państwo-Kościół i ocenia rolę Kościoła w życiu społecznym (V.15.4)</i> – <i>charakteryzuje kulturę i życie</i> 	1

	<i>Ocalenia Narodowego (WRON)</i>	<p><i>codzienne w Polsce Ludowej (V.15.5)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia ideę Solidarności i jej wpływ na przemiany społeczno-polityczne w Polsce (V.16.1) – charakteryzuje państwo i społeczeństwo w czasie stanu wojennego oraz ocenia społeczno-gospodarcze i polityczne skutki stanu wojennego (V.16.2) – prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące PRL-u (V.16.4). 	
4. Początki III Rzeczypospolitej	<ul style="list-style-type: none"> – geneza kryzysu systemu komunistycznego w Polsce – droga do negocjacji strony rządowej ze stroną opozycyjną – obrady okrągłego stołu – wybory 4 czerwca 1989 r. – początki III Rzeczypospolitej – współczesne problemy polityki wewnętrznej w Polsce – sytuacja gospodarcza w III Rzeczypospolitej – polityka zagraniczna (integracja Polski ze strukturami NATO i Unii Europejskiej) – znaczenie terminów: <i>okrągły stół, Sejm kontraktowy, Obywatelski Klub Parlamentarny, transformacja, plan Balcerowicza, Socjaldemokracja Rzeczypospolitej Polskiej, Bezpartyjny Blok Wspierania Reform, Trójkąt Weimarski, Grupa Wyszehradzka</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – synchronizuje najważniejsze wydarzenia z dziejów świata, Europy Zachodniej i Środkowo-Wschodniej oraz Polski (V.12.6) – wyjaśnia ideę Solidarności i jej wpływ na przemiany społeczno-polityczne w Polsce (V.16.1) – charakteryzuje państwo i społeczeństwo w czasie stanu wojennego oraz ocenia społeczno-gospodarcze i polityczne skutki stanu wojennego (V.16.2) – opisuje przyczyny i skutki obrad „Okrągłego Stołu” (V.16.3) – prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące PRL-u (V.16.4) – wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania procesu odbudowy demokratycznego państwa po 1989 r. (V.17.1) – charakteryzuje proces reformowania gospodarki polskiej (V.17.2) – ocenia dokonania III Rzeczypospolitej w polityce zagranicznej (V.17.3). 	1
5. Integracja europejska	<ul style="list-style-type: none"> – geneza integracji europejskiej – początki procesu integracji – powstanie Unii Europejskiej – struktury Unii Europejskiej – znaczenie terminów: <i>Europejska Wspólnota Węgla i Stali, traktaty rzymskie, Europejska Wspólnota Energii Atomowej, Europejska Wspólnota Gospodarcza, Rada Europy, Komisja Europejska, Parlament Europejski</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje proces integracji Europy Zachodniej (V.9.6) – opisuje przeobrażenia ustrojowe w państwach Europy Środkowo-Wschodniej i rozpoznaje charakterystyczne cechy procesu dekomunizacji w państwach bloku wschodniego po 1989 r. (V.12.5). 	1
6. Przemiany cywilizacyjne w 2. połowie XX wieku	<ul style="list-style-type: none"> – rozwój gospodarczy i technologiczny świata w 2. połowie XX w. – współczesna kultura – religia w świecie współczesnym 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje społeczno-gospodarcze i techniczne skutki rewolucji naukowo-technicznej, rozpoznając osiągnięcia nauki i 	1

	<ul style="list-style-type: none"> – wyzwania współczesności – znaczenie terminów: <i>sakralizacja, desakralizacja, kontrkultura, kultura młodzieżowa, nowe ruchy społeczne, globalizacja, terroryzm</i> 	<ul style="list-style-type: none"> <i>techniki drugiej połowy XX w. (V.18.1)</i> – <i>rozpoznaje charakterystyczne cechy kultury masowej i elitarnej oraz przemiany obyczajowe drugiej połowy XX w. (V.18.2)</i> – <i>charakteryzuje zjawisko kontrkultury i ruchy młodzieżowe w kulturze zachodniej (V.18.3)</i> – <i>charakteryzuje tendencje sakralizacyjne i desakralizacyjne we współczesnym świecie oraz proces dostosowywania się Kościoła katolickiego do wyzwań współczesności (V.18.4).</i> 	
POWTÓRZENIE WIADOMOŚCI			1
SPRAWDZIAN I OMÓWIENIE WYNIKÓW			2

6. Procedury osiągnięcia szczegółowych celów edukacyjnych

W pracy szkolnej wykorzystywane są różnorodne techniki nauczania. Najważniejsza jest ich skuteczność oraz dostosowanie do określonego środowiska uczniowskiego. Aby zainteresować młodzież wykładanym przedmiotem i pomóc uczniom w zrozumieniu omawianej tematyki, warto zastosować podczas zajęć metody dydaktyczne. Ich wybór zależy od treści kształcenia, celów lekcji oraz zainteresowań samego nauczyciela. Obok nadal popularnych metod klasycznych (wykład, rozmowa nauczająca) pedagogzy coraz chętniej posługują się metodami aktywizującymi, takimi jak burza mózgów, debata „za” i „przeciw”, metaplan.

1. Wykład

Metoda ta polega na słownym przekazaniu przez nauczyciela nowych wiadomości. Wykład rozwija sprawności umysłowe ucznia, uczy go sporządzania notatki oraz selekcji informacji. Metodę tę wykorzystuje się w celu przedstawienia uczniom ważnych treści, wyjaśnienia pojęć lub podsumowania zagadnień. Prezentowany materiał opatruje się własnym komentarzem.

Przed przystąpieniem do wykładu należy wyjaśnić uczniom cel zajęć oraz podać plan wypowiedzi. Wiadomości, które uczniowie powinni zanotować, warto podkreślić i powtórzyć. Trzeba pamiętać, że w trakcie wykładu poziom skupienia słuchaczy zmienia się, największy jest w pierwszych minutach, następnie spada, aby podnieść się pod koniec zajęć. Dlatego dobrze zacząć wypowiedź od anegdoty lub postawienia kontrowersyjnej tezy. W trakcie wykładu można stosować różne środki dydaktyczne, np. mapy, reprodukcje, materiały dźwiękowe, filmy. Kończąc wykład, należy dokonać skrótowego przypomnienia najważniejszych informacji, ponieważ podsumowanie, podobnie jak wstęp, najłatwiej zapada uczniom w pamięć. Wykład powinien zmieścić się w zaplanowanym czasie.

Istnieje wiele rodzajów wykładów, np.:

- wykład organizacyjny – zwany inaczej wprowadzającym, stosuje się go na początku roku szkolnego,
- wykład informacyjny – polega na przekazaniu uczniom materiału, którego nie ma w podręczniku, lub też rozszerzeniu treści podręcznika,
- wykład analityczny – ma na celu przeprowadzenie analizy faktu lub procesu historycznego,
- wykład syntetyczny – służy podsumowaniu materiału, utrwaleniu i systematyzacji wiadomości.

Przykładowe zagadnienia, do których realizacji można wykorzystać wykład:

- Pochodzenie Sumerów (I.2. Mezopotamia i jej dzieje)
- Geneza greckich polis (II.2. Świat poleis)
- Dynastia julijsko-klaudyjska (III.5. Powstanie cesarstwa)
- Kryzys Bizancjum (IV.2. Cesarstwo Bizantyjskie)

2. Rozmowa nauczająca

Rozmowa nauczająca zalicza się do tzw. metod tradycyjnych. Jej istotą jest dialog nauczyciela z klasą. Warunkiem skutecznego zastosowania tej metody jest posiadanie przez uczniów określonych wiadomości na dany temat. Prowadzący poprzez umiejętne zadawanie pytań uzyskuje od klasy pożądane odpowiedzi. Taka rozmowa uczy porządkowania i oceniania własnej wiedzy oraz wyciągania wniosków. Uczeń zdobywa także umiejętność swobodnego i poprawnego posługiwania się językiem ojczystym, przygotowuje się do wystąpień publicznych.

Podczas rozmowy nauczającej wykorzystuje się różnego rodzaju pytania, np.:

- przygotowawcze – przypominające i porządkujące informacje, które uczniowie już zdobyli,
- naprowadzające – nakierowujące uczniów ku prawidłowym odpowiedziom,
- podsumowujące – ukazujące uczniom rezultaty ich pracy, które pozwolą na formułowanie sądów i wniosków,
- kontrolne – sprawdzające stopień przyswojenia przez uczniów wiadomości i umiejętności.

Ważne jest również, aby pytania zostały sformułowane jasno, zrozumiale oraz jednoznacznie. Nauczyciel, pracując tą metodą, udziela głosu każdemu zgłaszającemu się uczniowi. Powinien zwracać uwagę nie tylko na poziom merytoryczny wypowiedzi, ale także na poprawność językową.

Przykładowe zagadnienia, do których realizacji można wykorzystać rozmowę nauczającą:

- Religia i kult władców w epoce hellenistycznej (II.9. Świat hellenistyczny)
- Narodziny cesarstwa (III.5. Powstanie cesarstwa)
- Polityka kościoła katolickiego wobec ruchu heretyckiego (V.5. Kościół w średniowieczu)

3. Burza mózgów

To metoda pracy w grupie pozwalająca zebrać dużą ilość pomysłów w celu rozwiązania określonego zadania. Uaktywnia indywidualne możliwości twórcze uczniów i ze względu na spontaniczny charakter włącza do aktywnej pracy tych, którzy w innym przypadku pozostaliby bierni. Metoda ta zwiększa kreatywność młodzieży, uczy poprawnego formułowania wypowiedzi oraz słuchania innych.

Na wyznaczonych zajęciach nauczyciel przedstawia zagadnienie oraz zasady pracy na lekcji. Uczniowie zgłaszają pomysły rozwiązania podanego problemu. Nie należy ich

krytykować ani oceniać. Wszystkie propozycje są zapisywane w widocznym miejscu. Po zakończeniu sesji omawia się poszczególne hipotezy. Można również przeprowadzić głosowane i wybrać kilka propozycji, a następnie przydzielić grupy uczniów do opracowania danej kwestii.

Przykładowe zagadnienia, do których realizacji można wykorzystać burzę mózgów:

- Pryncypat – monarchia czy republika? (III.5. Powstanie cesarstwa)
- Inwazja mongolska i jej wpływ na sytuację w Europie (V.7. Imperium Mongolskie)

4. Debata „za” i „przeciw”

Zadaniem uczniów biorących udział w debacie „za” i „przeciw” jest sformułowanie argumentów, które przekonałyby rozmówców mających inne zdanie do zmiany swoich poglądów. Za pośrednictwem tej metody młodzież uczy się prezentacji swojego stanowiska. Debata przygotowuje do rozwiązywania problemów w sposób twórczy i rozwija proces myślenia. Zmusza np. do poszukiwania argumentów za tezą, z którą uczeń się nie zgadza. W ten sposób ma on okazję spojrzeć na podaną kwestię z dwóch różnych punktów widzenia.

Pracę tą metodą należy zacząć od dokładnego określenia przedmiotu dyskusji. Następnie dzieli się klasę na dwie grupy i ustala czas trwania ćwiczenia. Wnioski wpływające z debaty warto zapisywać na planszach lub tablicy. Nauczyciel powinien zachęcać uczniów do aktywności i umożliwić wypowiedzenie się wszystkim osobom. Po zakończeniu debaty należy ją podsumować i ocenić wartość zastosowanych przez młodzież argumentów.

Przykładowe zagadnienia, do których realizacji można wykorzystać debatę „za” i „przeciw”:

- Demokracja ateńska – rządy ludu czy demagogów? (II.4. Ateny)
- Europa cesarska czy papieska – spór o inwestyturę (IV.1. Cesarstwo i papieństwo)
- Ocena roli zakonu krzyżackiego (VI.1. Odrodzenie Królestwa Polskiego)

5. Metaplan

Istotą tej metody jest sposób prowadzenia dyskusji, który pozwala na rozwiązywanie trudnych problemów. Uczniowie analizują podane zagadnienie według określonego porządku. Metaplan uczy wyrażania i uzasadniania swojego zdania oraz akceptowania opinii i poglądów innych.

Pracując tą metodą, uczniowie w pierwszej kolejności odpowiadają na pytania: „Jak było?” i „Jak być powinno?”. W ten sposób prezentują wydarzenie historyczne, dokonują jego oceny oraz starają się stworzyć opis właściwej, ich zdaniem, sytuacji. Następnie zastanawiają się nad przyczynami zaistnienia określonego zdarzenia i ustalają odpowiedź na pytanie: „Dlaczego nie było tak, jak być powinno?”. W dalszej części zadania uczestnicy zajęć formułują wnioski prowadzące do rozstrzygnięcia omawianej kwestii. Wszystkie rozważania zapisywane są na odpowiednio przygotowanym schemacie.

Na zakończenie ćwiczenia nauczyciel ocenia aktywność uczniów i merytoryczne przygotowanie do dyskusji.

Przykładowe zagadnienia, do których realizacji można wykorzystać metaplan:

- Klęska wypraw krzyżowych (V.2. Wyprawy krzyżowe)
- Upadek zasady senioratu (V. 8. Rozbicie dzielnicowe)
- Polityka dynastyczna Jagiellonów (VI.5. Początek rządów Jagiellonów)

6. Praca ze źródłem historycznym

Metoda ta umożliwi zaprezentowanie uczniowi warsztatu pracy historyka, a także sposobów zdobywania informacji o przeszłości. Uczy czytania tekstu ze zrozumieniem, rozbudza zainteresowania historyczne, motywuje do wysiłku intelektualnego. Uczeń uświadamia sobie, że do pełnego zrozumienia tekstu potrzebna jest szersza wiedza. Ta sytuacja prowadzi do zwiększenia samodzielności młodego człowieka poprzez motywowanie go do zdobywania wiadomości z różnych środków dydaktycznych.

Nauczyciel, pracując tą metodą, powinien starannie zaplanować lekcję. Na początku uczeń czyta tekst lub dokładnie przygląda się ilustracji. Warto zacząć od określenia rodzaju źródła historycznego. Następnie analizuje się jego wiarygodność. Prowadzący zadaje pytania o autora i ewentualnego adresata dokumentu, o cel i okoliczności jego powstania, o możliwości nieskrępowanej wypowiedzi twórcy. Należy także zwrócić uwagę na to, kiedy źródło powstało. W dalszej kolejności przeprowadza się szczegółową analizę informacji zawartych w opracowywanych materiałach. Jeżeli w tekście widnieją nieznanne pojęcia, zadaniem uczniów jest wyjaśnienie ich znaczenia. Uczeń powinien umieć nie tylko wskazywać fakty, lecz także odróżnić je od opinii i ocen. Należy również zwrócić uwagę na umiejętność selekcji wydarzeń, ich hierarchizacji, porównania z innymi źródłami i interpretacji.

Przykładowe zagadnienia, do których realizacji można wykorzystać pracę ze źródłem historycznym:

- Życie codzienne w czasie pokoju i podczas wojny na podstawie sztandaru z Ur (I.2. Mezopotamia i jej dzieje)
- Istota demokracji ateńskiej (II.4. Ateny)
- Historia według Herodota i Tukidydesa (II.7. Kultura antycznej Grecji)
- Spór polsko-krzyżacki w Konstancji (VI.6. Wojny z zakonem krzyżackim)

7. Dyskusja punktowana

Dyskusja punktowana pozwala na sprawdzenie wiedzy uczniów w czasie zorganizowanej wymiany poglądów na określony temat. Uczniowie w trakcie dyskusji kształtują umiejętność poprawnego posługiwania się językiem polskim, przygotowują się do wypowiedzi publicznych oraz prezentacji własnych poglądów. Uczą się również twórczego rozwiązywania problemów, uwzględniania zdania innych i wykorzystywania zdobytej wiedzy w praktyce.

Do pracy tą metodą należy utworzyć dwie kilkuosobowe grupy. Nauczyciel określa temat i czas trwania dyskusji, omawia zasady oraz system oceniania uczniów. Punkty przydzielane są za podanie odpowiednich argumentów lub za trafne merytorycznie komentarze do wypowiedzi przeciwników. Odejmuje się je natomiast za niewłaściwe odpowiedzi oraz nieadekwatne do zaistniałej sytuacji zachowanie uczniów.

Nauczyciel w trakcie dyskusji zajmuje bierne stanowisko – obserwuje zachowania i słucha wypowiedzi uczniów. Po zakończeniu zadania podsumowuje zajęcia oraz ocenia udział poszczególnych uczestników dyskusji.

Przykładowe zagadnienia, do których realizacji można wykorzystać dyskusję punktowaną:

- Przyczyny upadku Imperium Rzymskiego (III.9. Upadek Imperium Rzymskiego)

– Dlaczego Mieszko I przyjął chrzest? (IV.10. Początki państwa Polskiego)

8. Portfolio

Polega na gromadzeniu (np. w teczkach) materiałów dokumentujących pracę uczniów nad określonym tematem. Metoda zachęca do planowania i organizowania nauki, pomaga w podejmowaniu indywidualnych decyzji i twórczym rozwiązywaniu problemów. Sprzyja pogłębieniu zainteresowań oraz zachęca do poszukiwania, porządkowania i wykorzystywania wiadomości z różnych źródeł.

Warto pamiętać, aby wybrany do opracowania temat pozwalał na łączenie wiedzy i umiejętności zdobywanych w ramach nauczania innych przedmiotów szkolnych. Nauczyciel określa rodzaj materiałów, które posłużą do realizacji zadania oraz czas potrzebny na ich zgromadzenie i posegregowanie. Należy także precyzyjnie ustalić zasady oceniania.

Stworzone przez uczniów portfolio można wykorzystać na jednej lub kilku lekcjach, mogą również posłużyć do zorganizowania klasowej (lub szkolnej) wystawy. Oceniając pracę, nauczyciel powinien zwrócić uwagę nie tylko na jej poziom merytoryczny, lecz także na zaangażowanie ucznia, wybór źródeł informacji oraz estetykę wykonania.

Przykładowe zagadnienia, do których realizacji można wykorzystać portfolio:

- Cywilizacja islamu (IV.3. Świat islamu)
- Europa stanowa – charakterystyka poszczególnych grup społecznych (V.4. Narodziny monarchii stanowej)

9. Wycieczka

Jest to metoda nauczania pozwalająca na zapoznanie uczniów z zabytkami, muzeami, miejscami związanymi z ważnymi wydarzeniami historycznymi. Dzięki niej młodzież pogłębia swoje zainteresowania i rozbudza potrzebę zdobywania wiedzy.

Zastosowanie tej metody wymaga precyzyjnego zaplanowania działań. Należy wyraźnie określić cel wycieczki oraz opracować jej plan. Warto również przydzielić uczniom związane z wyprawą zadania. Mogą przygotować np. krótkie referaty na temat historii poznawanego regionu, głównych stylów architektonicznych, biografii osób związanych z miejscem wycieczki. Uczniowie mogą zaprezentować zdobyte informacje przed wyprawą, podczas dojazdu do celu lub w trakcie zwiedzania. Trzeba zwrócić uwagę, aby program wycieczki nie był przeładowany materiałem informacyjnym lub nie powodował nadmiernego wysiłku fizycznego.

Po powrocie z wyjazdu należy uporządkować zdobyte wiadomości i przeprowadzić zajęcia je utrwalające. Notatki, fotografie, rysunki stworzone podczas realizacji zadania można wykorzystać w trakcie składania gazetki klasowej lub umieścić na stronie internetowej szkoły. Warto również ocenić zaangażowanie poszczególnych osób w wykonywanie ćwiczeń.

Lista przykładowych pytań, które można wykorzystać podczas zwiedzania konkretnego obiektu: *Jaką nazwę nosi dany zabytek? Kiedy powstał ten obiekt? Kto był jego twórcą? Jakie były okoliczności powstania budowli? Jakie wydarzenia i postacie historyczne są związane z tym zabytkiem? Jaki styl architektoniczny reprezentuje poznany obiekt? Jak wygląda jego wnętrze? Czym charakteryzuje się otoczenie i zewnętrzna strona budowli? W jakim stanie obecnie jest poznany zabytek?*

Przykładowe wycieczki:

- wycieczka do dowolnego grodziska (IV.10. Początki państwa Polskiego)
- wycieczka do katedry gotyckiej (V.6. Kultura średniowiecznej Europy)
- wycieczka do Malborka (V.10. Sąsiedzi Polski w XII–XIII wieku)

7. Proponowane formy kontroli oraz metody oceny osiągnięć uczniów

Jednym z podstawowych zadań nauczyciela jest przygotowanie ucznia do egzaminu dojrzałości. To właśnie analiza standardów wymagań maturalnych powinna być wyznacznikiem schematu kształcenia. Zgodnie z założeniami zawartymi w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (DzU z 22 lutego 2012 r., poz. 204) zwiększona ilość godzin nauczania historii w szkołach ponadgimnazjalnych (do czterech tygodniowo) ma służyć nie tylko przekazaniu wiedzy, lecz także możliwości ćwiczenia wszystkich wskazanych umiejętności na różnorodnych materiałach źródłowych.

Ocenianie jest integralną częścią procesu nauczania. Musi być systematyczne i dokładne. Wewnątrzszkolne ocenianie polega na rozpoznaniu przez nauczyciela poziomu oraz postępów w opanowywaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności w stosunku do wymagań edukacyjnych. Pozwala to na wystawienie uczniowi oceny oraz przekazanie mu informacji o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych. Podczas oceniania nie należy podkreślać wyłącznie braków w wiedzy lub umiejętnościach ucznia. Ocena powinna mieć działanie konstruktywne – warto udzielić uczniowi dodatkowych wyjaśnień, dać czas na nadrobienie zaległości, a następnie dokonać ponownej kontroli. Ponadto ocenianie dostarcza nauczycielowi informacji na temat efektywności stosowanych przez niego metod i środków nauczania oraz form pracy. Pozwala to na ich ewentualną weryfikację w zależności od poziomu ucznia lub całego zespołu klasowego.

Ocenianie na lekcjach historii powinno uwzględniać wewnątrzszkolny system oceniania. Przy wystawianiu oceny nauczyciel zwraca uwagę na szereg elementów, takich jak:

- wiedza faktograficzna ujęta w programie nauczania (tj. suma posiadanych przez ucznia wiadomości i gotowość do ich odtworzenia z pamięci),
- umiejętności intelektualne,
- współpraca w zespole,
- organizowane procesu uczenia się,
- stosowanie zdobytych na lekcjach innych przedmiotów wiadomości i umiejętności,
- aktywność ucznia na zajęciach, w pracy pozalekcyjnej i pozaszkolnej.

Na każdym poziomie edukacyjnym przed rozpoczęciem nauki należy wspólnie z uczniami omówić, jakie są oczekiwane efekty pracy oraz przedstawić kryteria oceniania.

W praktyce stosuje się dwa sposoby oceniania wewnątrzszkolnego:

- bieżące – realizowane na kolejnych lekcjach. Ocenianie to motywuje do systematycznej pracy, sprzyja utrwalaniu wiadomości i umiejętności, pozwala obserwować postępy w rozwoju ucznia. Systematyczna kontrola zapobiega powstawaniu luk w wiadomościach oraz deformacjom w umiejętnościach, np. w rozumieniu procesu historycznego.
- okresowe – semestralne i roczne.

Poniżej zaproponowano zakresy wymagań dla poszczególnych ocen szkolnych.

Ocena celująca (6)

Uczeń posiada rozległą wiedzę historyczną, świadcząca o uzdolnieniach humanistycznych, doskonale interpretuje źródła historyczne, w oparciu o kontekst epoki, buduje złożoną i problemową narrację historyczną, jest bardzo aktywny na lekcji i wykonuje dodatkowe zadania, uczestniczy i osiąga sukcesy w szkolnych i pozaszkolnych konkursach i olimpiadach.

Ocena bardzo dobra (5)

Uczeń opanował wiadomości i umiejętności objęte podstawą programową, wykazuje zainteresowanie przedmiotem, wykorzystuje różne źródła wiedzy, interpretacja trudnych źródeł historycznych, buduje dojrzałą narrację historyczną opartą na gruntownej wiedzy i łączeniu wydarzeń w logiczny ciąg przyczynowo-skutkowy, jest aktywny na lekcji oraz uczestniczy w szkolnych i pozaszkolnych konkursach i olimpiadach.

Ocena dobra (4)

Uczeń posiada niewielkie braki w zakresie wiedzy; umiejscawia w czasie i przestrzeni wydarzenia i procesy historyczne, poprawnie rozwiązuje zadania o pewnym stopniu trudności i wymagające opanowania umiejętności przewidzianych w podstawie programowej, jest aktywny podczas zajęć lekcyjnych.

Ocena dostateczna (3)

Uczeń wykazuje przeciętne opanowanie materiału przewidzianego programem, wiedza jest wyrywkowa i fragmentaryczna, słabo łączy wydarzenia w ciągi przyczynowo-skutkowe, przy pomocy nauczyciela poprawnie wykonuje zadania, samodzielnie interpretuje łatwe źródła, buduje krótką narrację historyczną.

Ocena dopuszczająca (2)

Uczeń wykazuje spore luki w wiadomościach objętych programem, ale jest w stanie je uzupełnić, przy pomocy nauczyciela wykonuje zadania związane z umiejętnościami określonymi w podstawie programowej, jest mało aktywny na lekcji.

Ocena niedostateczna (1)

Luki w wiadomościach posiadanych przez ucznia są trudne do uzupełnienia, uczeń notorycznie nie przygotowuje się do lekcji, nie rozumie i nie potrafi wykonać prostych zadań nawet przy pomocy nauczyciela; odznacza się brakiem systematyczności i chęci do nauki oraz biernością na lekcji.

Istnieje wiele metod pozyskiwania informacji o poziomie osiągnięć edukacyjnych ucznia. Stosowanie różnorodnych form kontroli pozwala na większe zobiektywizowanie oceny.

Wypowiedź ustna

Metoda przydatna zarówno na początku zajęć, kiedy w ramach nawiązania do tematu nauczyciel sprawdza poziom opanowania dotychczasowej wiedzy, jak również na końcu lekcji – gdy kontroluje, w jakim stopniu uczniowie przyswoili nowy materiał. Pytać można ochotników, co sprzyja docenieniu aktywności poszczególnych członków zespołu klasowego lub wybrane osoby, aby zmotywować do systematycznej pracy każdego z uczniów. Z wypowiedzi ustnych korzysta się szczególnie często w trakcie realizacji ćwiczeń za pomocą metod aktywizujących (np. dyskusja panelowa). Dzięki tej formie monitoruje się poziom wiedzy faktograficznej, rozumienie przyczynowo-skutkowe, sposób wypowiedzi, umiejętność porównywania i analizowania oraz współpracy w grupie itp.

Test dydaktyczny

Test jest popularną metodą sprawdzania wiedzy. Może być zastosowany do wstępnej diagnozy osiągnięć ucznia, bieżącego kontrolowania przebiegu nauki lub pomiarów okresowych (semestralnych albo rocznych). Opracowanie testu wymaga dokładnej analizy treści kształcenia z uwzględnieniem wszystkich celów i poziomów wymagań. Nie może on ograniczać się tylko do oceny stopnia opanowania materiału faktograficznego. Dobrze zredagowany pozwala także na sprawdzenie umiejętności ucznia. Co ważne, egzamin maturalny w znacznej mierze oparty jest właśnie na zdolności rozwiązywania testu.

Podkreślić jednak należy, że za pomocą testów nie można skontrolować wszystkich celów dydaktycznych. Ta forma oceniania nie może być zatem jedyną metodą weryfikacji wiadomości ucznia.

Rodzaje zadań testowych:

- pytania otwarte, w których uczeń sam formułuje odpowiedź, np.:
 - krótka odpowiedź,
 - pytania z luką;
- pytania zamknięte, w których odpowiedzi są już podane i uczeń ma za zadanie wskazanie prawidłowej, np.:
 - wielokrotnego wyboru z jedną odpowiedzią prawidłową,
 - wielokrotnego wyboru z jedną odpowiedzią fałszywą,
 - wielokrotnego wyboru ze zmienną liczbą prawidłowych odpowiedzi,
 - prawda / fałsz,
 - dobieranie,
 - klasyfikowanie,
 - porządkowanie.

Sprawdzian

Służy sprawdzeniu poziomu opanowania osiągnięć edukacyjnych ucznia poprzez pracę opisową. Tak jak test, powinien kontrolować wiedzę oraz umiejętności, a obok pytań o znajomość faktografii zawierać np. zadania opisowe lub fragmenty tekstów do interpretacji.

Praca pisemna

Praca pisemna sprawdzająca wiedzę i umiejętności uczniów na lekcjach historii może występować w różnej postaci, np.: referatu, rozprawki, sprawozdania. Preferuje się te formy,

które wymagają selekcji materiału, porównywania, dostrzegania różnic i podobieństw oraz związków przyczynowo-skutkowych. Temat pracy powinien być sprecyzowany i dawać uczniowi możliwość przedstawienia własnej oceny oraz wniosków.

Nauczyciel, czytając pracę, zwraca uwagę na zgodność treści z tematem, odpowiednią formę literacką, poprawność językową, stopień opanowania faktografii przez ucznia oraz jego umiejętności historyczne. Uczeń poprzez ocenę otrzymuje informacje, jakich elementów nie uwzględnił w swoim tekście, co było nieistotne, a także które części zostały uznane przez nauczyciela za poprawne i dobrze opracowane.

Ze względu na egzamin maturalny zaleca się, aby uczniowie pisali prace w formie rozprawki.

Prezentacja

Uczniowie, omawiając wskazane zagadnienie, są oceniani według wcześniej podanych przez nauczyciela kryteriów. Są nimi: poziom merytoryczny, zakres wykorzystywanych materiałów, umiejętność prezentacji, wizualizacja, zainteresowanie uczestników, wykorzystanie czasu. Dzięki tej formie można ocenić pracę całej grupy lub pojedynczych osób. Jednocześnie nauczyciel może dostrzec indywidualne zainteresowania lub umiejętności uczniów, np. muzyczne, aktorskie.

Portfolio

Zgromadzone przez uczniów materiały pozwalają nauczycielowi na uzyskanie informacji o poziomie wiedzy oraz umiejętności poszukiwania i selekcji wiadomości poszczególnych osób. Jeżeli proces zbierania materiałów jest bieżąco kontrolowany, można sprawdzić np. systematyczność pracy, dostrzec doskonalenie umiejętności myślenia historycznego. Portfolio obrazuje indywidualny wysiłek ucznia w procesie uczenia się.

8. Praca z uczniem zdolnym i z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz.U. Nr 228,poz. 1491), nauczyciel jest obowiązany dostosować wymagania edukacyjne do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia.

Uczniowie o specjalnych potrzebach edukacyjnych, znajdujący się w normie intelektualnej, mają trudności w przyswajaniu treści nauczania, wynikające ze specyfiki ich funkcjonowania percepcyjno-motorycznego oraz poznawczego, nieuwarunkowane schorzeniami neurologicznymi. Trudności ucznia mogą wynikać z niepełnosprawności sensorycznej, intelektualnej, ograniczeń zdrowotnych i środowiskowych. Nauczyciel ma obowiązek indywidualizacji pracy z uczniem podczas obowiązkowych i dodatkowych zajęć edukacyjnych, dostosowanych odpowiednio do potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia.

Dysfunkcje uczniów są różne, jednak nie należy zaniżać wobec nich wymagań, lecz dostosować metody prowadzenia zajęć. W pracy z uczniem dyslektycznym należy położyć większy nacisk na metody kinestetyczne oraz oparte na poznaniu słuchowym. Uczeń dotknięty tą dysfunkcją wymaga więcej czasu na pracę z tekstem niż pozostali, a także potrzebuje dokładniejszych instrukcji. Taki uczeń nie powinien czytać tekstów publicznie, ponadto przeznaczone dla niego fragmenty powinny być ciekawe, niezbyt długie i podzielone na mniejsze akapity. Podczas pracy z uczniem z dysgrafią i dysortografią można poprosić go o samodzielne zapoznanie się z trudnym tekstem, a następnie zadać mu pytania, dzięki którym dokładnie przeanalizuje przeczytany fragment. Dodatkowo wszelkie prace pisemne może zapisywać drukowanymi literami lub na komputerze. Popełnianych błędów nie powinno się ignorować, aby nie utrwalać błędnego zapisu, nie należy jednak uwzględniać ich w ocenie. Ucznia z dyskalkulią nie powinno się natomiast szczegółowo przepytwać z dat – w zamian można ocenić np. właściwe uporządkowanie chronologicznie wydarzeń historycznych. Pracując z uczniem z zespołem Aspergera, polecenia trzeba formułować w sposób krótki i jednoznaczny, wspomagając słowo gestem (np. wskazując mapę). Podczas wypowiedzi słownych taki uczeń może potrzebować wsparcia w postaci dodatkowych pytań. Wiedzę osób z tą dysfunkcją najlepiej sprawdzać za pomocą tekstów wyboru, jednak należy przeznaczyć zdecydowanie więcej czasu na analizę i zrozumienie polecenia, a także na sformułowanie odpowiedzi.

Jednocześnie wspierać należy także uczniów szczególnie uzdolnionych. Również w ich przypadku powinno się dostosować metody i wymagania do specyfiki ucznia. Praca z uczniem szczególnie uzdolnionym powinna opierać się o różnicowanie zadań, co pozwala na uświadomienie mu jego potrzeb edukacyjnych, a także umożliwia samorealizację jego zainteresowań, oraz motywuje go do nauki. Można zachęcić takiego ucznia do pracy w projektach edukacyjnych czy do samodzielnego prowadzenia zajęć w klasie. Należy również wskazywać odpowiednią literaturę poszerzającą wiedzę. Praca z uczniem zdolnym może być kontynuowana na dodatkowych zajęciach. Ważne jest także nawiązanie kontaktu z osobami o podobnych zainteresowaniach i uzdolnieniach. Ponadto uczniom zdolnym powinno się umożliwić uczestnictwo w konkursach i olimpiadach.